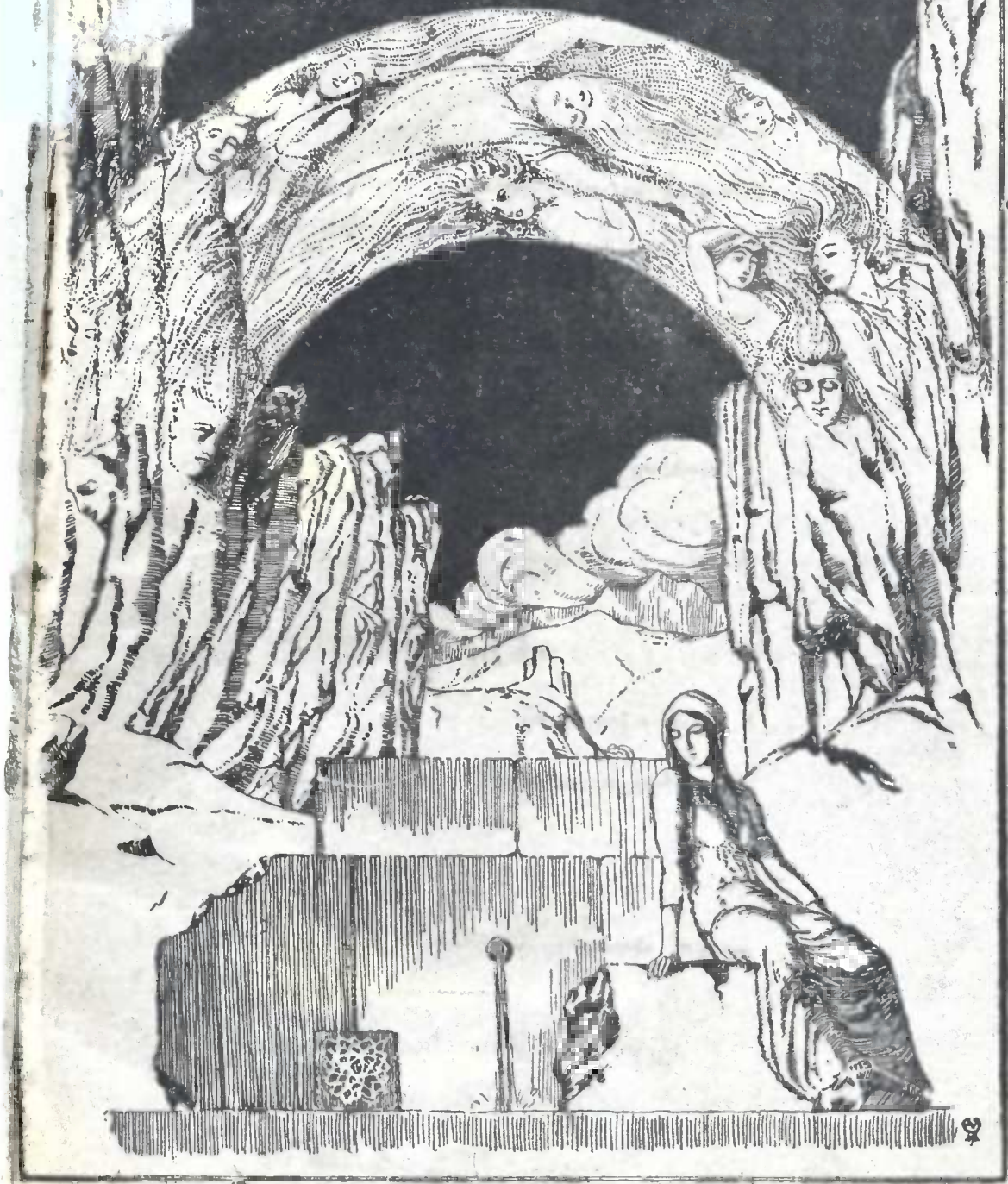

პისრეკაღ

ზ ი ნ ა ა რ ს ი

პ რ ე წ ი ა:

ს. აბაშელი—მე და შენ

ხარიტონ ვარდოშვილი—ფიქრები ჩემს თავზე

დ. მეჩონგურე—საშემოდგომო

დუტუ მეგრელი—სამი სიხარული

ობოლი მუშა—უპასუხო აღერსი

ვ. რუხაძე { 1. ან კი რად მოვიწყინო
2. შრომის სამყაროში

ქნარი—ენკენისთვეში

შ ე ლ ე ტ რ ი ს ტ ი კ ა:

წ. ლორთქიფანიძე—ჯამთა სიავე

შიო არაგვისპირელი—გაბზარული გული

დ რ ა მ ა:

ლადო ახოზაძე—სოფლად

ავტორები მოთავსებულია ანბანზე

81057
6-733

სისარტყელა

ყოველ-თვიური ჟურნალი

9759

კომუნია ☆☆☆☆
ბელეტრისტიკა
ღრამე ☆☆☆☆
კრიტიკა ☆☆☆
ბიბლიოგრაფია

№ 10
სექტემბერი
1920

3 7 0 9 1 5

ს. აბაშელი

მ ი ღ ა შ ი ნ

„იყო მაისი, და ორ ყვავილს
ვგავდით მე და შენ“...

შენს დაღლილ სახეს როგორ უხდება
სწულ სექტემბრის ქარვთა ხაზი!
შენს ბუქ თვალეში დღე შეწუხდება
და ფოთლებს დაჰყრის ოცნება ნაზი.
ოქროს ტყეები დაიბინდება.
უცებ შესწყდება ფიქრთა თარეში.
და შენი სული გადაფრინდება
მოგონებათა უცხო მხარეში.
შენ მიადგები იქ ნაცნობ კარებს,
და დაგიხვდება კარები ღია.
ნაღვლიან განცდით კვლავ გაგამწარებს
ცრემლი, ორივეს რომ დაგვიღვრია.
ჩემო ძვირფასო დიდი ხანია,
ღამის ღუმელში და სიწყნარეში,
მეც ჩემი სევდა მომიტანია
მოგონებათა უცხო მხარეში.
ახ, ჩემო კარგო! გრძნობათა მცველი
მხოლოდ ფიქრია, ცრემლში ნალესი!
ისევ ავანთე მაისი ძველი,
და დავწვი გული უმხურვალესი.

ცრემლმა დაჰტვირთა ჩემი სიტყვები
დაუსრულებელ სიმწუხარეში.
და დამრჩა მხოლოდ ძვირფასი ქვები
მოგონებათა უცხო მხარეში.
ამიტომ მიყვარს, შენს სახეს დალილის
რომ სექტემბერი ასე უხდება,
მზე გაანათებს ქარვას, ძირს დაღვრილს,
და შენს თვალებში დღე შეწუხდება.
დაჰხრის წამწამებს სხივთ ბრწყინვალეობა,
და ტყე, ლალით და ქარვით ნაშენი,
ცისფერ ბურუსში დაიმალება,
და ფოთლებს დაჰყრის ოცნება შენი.
ცეცხლის დანთება კვლავ მოგინდება
ყვითელ ფოთლების ცივ სამარეში.
და შენი სული გადაფრინდება
მოგონებათა უცხო მხარეში.

ხარბონ ვარღუპილი

ფიქრები ჩემს თავზე

1

ამღვრეულ ჰაერს ეალერსება
 თებერვლის თოვლი თეთრი ხელებით.
 ზეცას თვალები შიშით ევსება.
 გარეთ ქარია განახელები.

მე ისევ ვფიქრობ უბედურ თავზე:
 მივდივარ საით, მოველ საიდან.
 თოვლები ცივი ამბორით მავსებს...
 ამ გრძელ ლამეებს ვინ გადაიტანს?

2

შუალამეში მივყვები ღმერთებს
 თუ კუდიანებს—არ ვიცი კარგად.
 ჩვენ არაფერი აღარ გვაერთებს
 და სიყვარული ვგრძნობ დამეკარგა.

მე მაშინ სული ქარული მქონდა
 და გიმღეროდი ცეცხლ დაცემული.
 დღეს მაგონდები: ვით ჯიოკონდა
 ბოროტი ხელით გატაცებული.

3

გადამეტერა ქარიშხალები.
 ფიქრებმა შავად იწყეს შეფერვა.
 შვეალ ღამეში, დავიმალები
 და ვეომები მღელვარ თებერვალს.

მე მიხარია, რომ ჩემი სული
 მიწვდა ელვების ცეცხლებს—უმადლეს.
 ზვავიან ნამქერს მივეც წარსული
 და გზას გავყევი ძველს და უახლესს.

4

კვიმატი ღამის ვეწვიე ვარსკვლავს.
 ჯერაც არ ვიცი რა მემართება.
 მე ვიცი მხოლოდ, რომ ვინმე დამკლავს
 ან გადამიტანს ცეცხლის ანთება.

გული დავაგე ელვის დანაზე,
 მაგრამ ვარ ისევ ნაზი მგოსანი.
 ჩემთვის ერთია ამ ქვეყანაზე
 ავაზაკი თუ პატიოსანი.

5

ირღვევა ფიქრი და ვარდებიან
 მოგონებების შავი ღერები.
 არც სიხარული, არც ვარდებია
 ჩემს ბაღში ეხლა — ლამაზ ფერებით.

და აღარ მინდა... ვინ მომაგონა --
 ლალატზე ცრემლი და მწუხარება.
 ო, დამლუპველო ჩემო მადონა,
 შენი სახელი სულ მეყვარება.

6

ჩემი ოცნება დავაბინავე
 მაღალ ღრუბლებში, ვით ღმერთის ნება.
 აქ ვერ მომწვდება ღღეთა სიავე
 და ღამეების შური და თნება.

შენი აღერსი ო, როგორ მინდა,
 მაგრამ სიცხადე მაშინებს კვალად.
 სადა ხარ, სადა, ო სულო წმინდა,
 მე ისევ აქ ვარ, ისევ ვარ ცალად.

ზამთარი:
 ერთი ღამე.

დ. მაჩოგუჩაი

ს ა შ ი მ მ დ გ მ მ მ

კენესა ობლების და მათხოვრების
 აქრობს სინათლეს ჩემის ცხოვრების.
 დავდივარ ისევ ობოლი სულით
 ჩემის ვაებით და ჩემის წყლულით.
 დიდხანს ვეძებდი ბედნიერებას,
 სიცოცხლის ბალნარს, მშვენიერებას.
 თითქოს ვიპოვე შვეების აკვანი,
 ვით წმიდათ-წმიდას ვეცი თაყვანი.
 მაგრამ სიცხადემ არ დამანება, —
 ვაჰქრა ვით ლანდი, როგორც ზმანება.

არ დასცხრა სული, სხვას ეძებს, სხვასა!
 მივენდე ღრუბელს, გავყევი ზღვასა.
 სხვა მიზანს ვეძებ და სხვა სიხარულს
 და ვებრძვი აჩრდილს ცით შემოპარულს.
 ქვითინებს გული... ფოთოლი ცვივა...
 ჩემს ობოლს სულსაც ათრთოლებს, სცივა...
 ვით გამახარებს ზამთარი ცივი?
 დაობლდა სული, ჩამიქრა სხივი...
 ნეტავ, დასრულდეს ეს ბედი კრული,
 დამშვიდდეს მალე, დაწყნარდეს გული!...

ღუბუ მებრელი

ს ა მ ი ს ი ხ ა რ უ ლ ი

ვინ არ დამტკბარა გაზაფხულის მზის
 ცხოველ სხივებით;
 გამთბარ ბუნების ზამთრის ძილისგან
 გამოფხიზლებით,
 როს დედა-მიწა იხსნის ბორკილებს
 და იკრებს ძალას,
 რომ ტურფა ხალად კვლავ აყვავილდეს
 და გაიშალოს,
 და ზეცაც, პირველ ქუხილის შემდეგ
 დამშვიდებული,
 ბრწყინავს ფირუზის ლაქვარდ კამარად
 დაკიდებული?..
 განვლო ზამთარმა და მოზვიმოზს
 კვლავ გაზაფხული;
 ხარობს ბუნება და ეფინება
 გულს სიხარული!..

*
* *

ვინ არ დამტკბარა ძვირფას არსების,
 სიკვდილის პირად რომ იყო მდგარი,
 გამობრუნებით, როცა სავსებით
 დაძლეულია სენი საზარი,
 და, თუმც ჯერ კიდევ ფერ-მიხდილია,
 ჩონჩხად ქცეული კვლავ სუსტად არი,
 იცის, გადარჩა,—კმაყოფილია,
 უცინის სახე, უბრწყინავს თვალი?..

ვაშა სიცოცხლეს! გაქრა სიკვდილის
 თავზარდამცემი შავი აჩრდილი;
 დასრულდა ჟამი ოხვრა-ტირილის;
 სევდამ დაუთმო ღხენას ადგილი!..

*
 * *

ეტკებები, როდესაც გამოფხიზლებულს
 ზამთრის ძილისგან ვუმზერ ბუნებას;
 ვნეტარებ, როს ვკვრეტ ძვირფას ქმნილების
 მძიმე სენისგან გამობრუნებას;
 მაგრამ ვერა-რა ვერ შეედრება
 ჩემს ახლანდელსა მხიარულებას,
 როს საძირკველი, ვხედავ, ეყრება,
 ჩემი ქვეყნისა თავისუფლებას;
 როცა ვუყურებ, მშობელი ერი
 ამსხვრევს ტყვეობის საზარ ბორკილებს,
 გუშინ სუსტი, დღეს გმირი ძლიერი
 არც ძველ მტარვალებს აღარ მორჩილებს
 და ახალ მტრებსაც მედგრად უხვდება
 და არის მუდამ გამარჯვებული!..
 მრწამს, მოვიპოვეთ თავისუფლება
 და ვარ ამ რწმენით აღფრთოვანებული!..

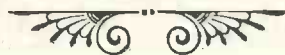

ოგოლი მუზა

უპასუხო აღერსი

სს.

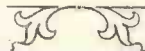
მწუხარების ღიმილით მისი ნაზი თვალები
 უხილავი ქვეყნიდან ისე გამობრწყინდება,
 რომ ოცნება დაჭრილი მისკენ გადაფრინდება...
 და ალერსის წყურვილით ისე გავიმსქვალები, —
 რომ საფლავის ქვებიც კი იგრძნობს — შევებრალები.
 მიწა ცას შეიერთებს... გული გადიწმინდება,
 სულში შლილი ღრუბლები ცრემლად გადმოწვიმდება,
 და დაკარგულ სინარულს ვუხმობ, არ ვეკრძალები.
 და შევსჩივლებ მთრთოლოვარ ხმით, თუ მას ვით ველოდები,
 როგორ დამაქვს უბითა მისი ჯვარი პატარა.
 დედა-მისის ლოყები სევდამ როგორ დაჰლარა...
 მაგრამ იგი გაჰქრება და სდუმს ცივი ლოდები.
 ისეც ცრემლში დაიწვის გრძნობა უმხურვალესი.
 გულში შხამად ჩარჩება უპასუხო ალერსი!

პარლამ რუსადე

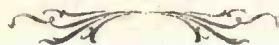
ან კი რად მოვიწყინო?

დღეს ყოფნის შემოდგომამ
 ჩემს კარებზეც დარეკა,
 ჩემს ბაღიში ისურვა
 თავის შემოფარება, იძირ
 სიკაბუკის ფოთლებზე.
 დასწყვიტა, შორს გზარეკა...
 მაგრამ გული კვლავ მღერის,
 სევდა ვერ ეკარება.
 ან კი რად მოვიწყინო?
 რაღა მაქვს სანანურზე
 განთიადი ვიხილე
 ათასფერად ციალა,
 მის საქებ-სადიდებლათ
 ვაკვნესე სალამური,
 და ძირამდე დავსცალე
 აღმაფრენის ფიალა.
 მაშ, დე თავსა მიმკობდეს
 ჭაღარის ბილიკები,—
 გული მაინც იგულეზს,
 მღერა არ მომწყინდება:
 მტერს შხამს ვუძღვნი, მოყვარეს
 დავატებობ ტკბილი ხმებით,
 ვიდრე შრომის კვარცხლობეზე
 მზე არ ამობრწყინდება!

შრომის სამყაროში

ცა იქუშება. სახე-მტირალი
 დასცქერს მიდამოს. მზე არ ციალებს.
~~ქარი ხეთ ძარცვავს, როგორც ფირალი,~~
 და ყვითელ ფოთლებს დააფრიალებს.
 ჰყვირის საყვირი. მუშათა ჯარი
 ქარხნისკენ მიდის, მიეშურება,
 მაგრამ თან მისდევს ოჯახის ჯავრი,
 მწარე ნაღველათ გულს ეპკურება.
 „არა გვაქვს შეშა, არა გვაქვს პური,
 ვყრივართ უმწეოთ ბედის ამარა...
 როდემდე ვზიდოთ სიცოცხლე კრული?!
 როდის შეგვშრება კრემლთა კამარა?!
 ჩვენ მოველოდით ახალ ქვეყანას,
 ჩვენ მოველოდით ახალ ცხოვრებას, —
 ორივე ვნახეთ, მაგრამ ჯერ ხანათ
 მაინც ვერ მიწვდა სული ცხოვნებას;
 მხოლოდ გაიღო იმედის კარი:
 ავალთ კვარცხლობეკზე შვის სამყაროში!
 დღეს ამით სიცოცხლობს მუშათა ჯარი,
 დღეს ეს განძი ძევს ჩვენს სალაროში.“
 და წინ მიდიან... სახე-მტირალი
 ცა იქუშება. მზე არ ციალებს.
 ქარი ხეთ ძარცვავს, როგორც ფირალი,
 და ყვითელ ფოთლებს დააფრიალებს.
 საყვირი ჰყვირის. გრგვინავს ქარხანა
 და თავს ეხვევა კომლთა ღრუბელი.
 ჰა, ამოძრავდა აგერ მანქანაც
 და გაიძაბა შრომის უღელი.

ქ ნ ა რ ი

ენკენისთვეში

ენკენისთვეში სული მარად წარსულს მისტირის,
 გამჭრალი ჟამი ყმაწვილობის კვლავ მენანება;
 მაგრამ საწუთრო ყურს არ უგდებს ჩემს მოთქმა-ჩივილს,
 და საფლავისკენ ყველას ცივად მიელალება.

ვიცი გაირბენს უმნიშვნელოდ ბევრი დრო-ჟამი,
 ჩემს წარსულ ღღეებს მეგობრები მოიგონებენ,
 შემდეგ ისინიც გაჰქრებიან, ვით ტრფობის წამი,
 ვიდრე ქვეყნის ვალს სამუდამოთ მოიშორებენ.

ო, რა ძნელია უმღეროდე ამაოებას!
 მე ყველას ვუზღერ ვით გაცრეცილ მიმავალ ღრუბელს;
 შავი არშია გარს უვლია საწუთროებას,
 და ჯოჯოხეთის ცეცხლის ალი ქაჯივით ურბენს.

ბელესტრისტიკა

6. ლორთქიფანიძე

უ ა მ თ ა ს ი ა ვ ე ¹⁾

(რომანის ესკიზი)

3

თედომ გადახედა სუფრას და თავისი განკარგულებითა და თავდარიგით კმაცოფილი დარჩა.

საჭურეს შემოვლებული ხეების ჩრდილში მწვანეულობით უხვად დაფენილი სუფრა გველივით მიიკლაკნებოდა და თავდებოდა მალლობზე, ცაცხვის ძირში, ეკლესიის კარების წინ, სადაც ათ-თორმეტ კაცს შეეძლო მოერთხა ფეხი გამზადებულ სკამ-ლოგინზე.

იქვე მომღერლებისთვის პატარა სუფრა იყო გაშლილი.

სრულიად ცალკე იდგა სააღაპო სუფრა, რომელზედაც საქმელების გარდა ეყარა აგრეთვე მრავალ-გვარი მარცვალი, იდგა დოქით ღვინო და ქვევით მიწაზე ეგდო ჯერ კიდევ სველი ტყავები.

— მზათ გახლავთ, დაბრძანდით, — მოახსენა თედომ ბატონებს, რომელნიც გაფანტულნი იყვნენ მთელს ეზოში და მოწყალეთ ემუსაიფებოდნენ სტუმრებს.

ხალხმა წყაროს მიაშურა ხელის დასაბანათ; ბატონებს წურწუმით მიართვეს წყალი მოახლებმა.

ფარეშები უკვე არიგებდნენ ღომს.

ღვდელმა დაამწყალობა სააღაპო სუფრა; მაშინვე მიესიენ მათხოვრები და იმდენს არ სკამდენ, რამდენსაც საჩქაროთ იტენიდნენ ხურჯინში, ტომარაში, ბინძურ ჩვრებში და უფრო კი უბეში... და სვამდენ და სვამდენ...

ჯამებით ხარშო...

მერიქიფეები... დოქები. . კათხები...

სუნი და ოხზივარი მოხარშულისა და შემწვარისა;

ჯერ კიდევ ჩუმი სმა;

გამალებული ჭამა;

წვენი დასოლებული თითები;

¹⁾ იხილეთ „ცისარტყელა“ № 9.

გაქონილი უღვაშები;

მათხოვრების ურიგო სიტყვები, ჩხუბი ულუფაზე და ჩულონის მკაცრი ბძანება ფარეშებისადმი:

— თქვენ თითონ დოურიგეთ და ყველა გაყარეთ ეზოდან!..

ნახევრათ ტიტველა ბავშვების სირბილი, მათი ყვილ-ყვილი და საკმლით გამოტენილი ლოყები.

ძაღლების ლაქუცი, კუდის ქნევა, საკმლის მოტაცება და გალახულების წავწკავი...

ყველა შეზარხოშდა.

მთავარი სმა უნდა დაწყებულიყო.

— აბა მთავრით გლახუას კათხა, — ბრძანა დიდმა ქალბატონმა — მაგ არის ყველაზე უხუცესი ჩვენს საბატონოში.

— მიბოძე, შენი ჭირიმე ბატონო, მიბოძე! ვინ იცის იქნებ ეს უკანასკნელი იყოს ჩემს სიცოცხლეში და ერთი გულიანათ დაგლოცოთ ოჯახ-ბუდიანათ.

მოხუცი გლახუა წელში გასწორდა, წელზე ჩამოკიდულ გრძელ ხანჯალს ქვევით დასწია, თითქოს უნდა სარტყველი დაისრულოსო და ფეხზე წამოდგა.

მერიქიფეები სირბილით მიიჭრენ მოხუცთან, გაუვსეს და მთავრებს კათხა...

— ვერ დალევს, შეგარცხვენს, — წამოცდა ერთ ახალგაზრდას...

— ისე დალევს როგორც დაგიბარებია.

— კაცო, ორი დოჭი ჩევიდა თითქმის...

— არაფერია...

— ღმერთმა გადღეგრძელოსთ, ბატონო, ქალბატონებო, სტუმარნო და მასპინძელნო, დიდებულნო და მდაბალნო ამ ოჯახის მოკეთენო და ნათესავ-მირონნო! ნუ მოგაკლდესთ ღვთის შენდობა და მეფის წყალობა, ბატონო, ყოფილიყო, როგორც შეჭფერის შენს ოჯახსა და შენს ვაჟაკობას, — ხალხი ფეხზე ადგა — ქვეშევრდომთა შემბრაღე და ამალღებულთა მოსამართლე... ჭირში გონება გამაგრებდეს და ლხინში თავაზიანობა თან გახლდეს. მტერთან მკლავმა არ გიღალატოს და მოყვასთან სიუხვე გულისა არ შეგმცირებოდეს... წარმატებით მიღის შენი ოჯახის საქმე და გადაგეცეს შენი მემკვიდრისათვის სახელოვანი გვარი, ციხე მაგარი და საყმო მადლიერი.

ჩვენ დარჯაკში გამოვლილი ვართ, მაგრამ ვამჩნევდით მაინც, რა გაჭირვება გადიტანა შენმა ოჯახმა განსვენებული ბაბუა შენის დროს, მაგრამ მუყაითობამ, ღვთის შიშმა და გამრჯელობამ დღეისამდე მოგვიყვანა... მადლი დიდ ქალბატონს!..

— მაღლი დიდ ქალბატონს...—ჩაილულულა ხალხმა...

დიდ-ხანს, დიდ-ხანს ჩვენდა სანუგეშოთ და ოჯახის დასამშვენებლად იცოცხლე, დიდო ქალბატონო.

— ადღეგრძელო, უფალო, დიდი ქალბატონი.—დაიზუზუნა კიდევ ხალხმა...

პატარა არწივების დედა, ახალგაზრდა ქალბატონი ბედნიერის ფეხით შემოსული ამ დიდებულ ოჯახში ღმერთმა მთვარესავით შეაბეროს ჩვენს მზესე და ჩვენს მნათობს ბატონს... და ჩემი დღე მისცეს და სახელი დავით აღმაშენებლისა ბატონის პატარა ლომებს...

— ამინ. დაიღრიალა ხალხმა...

— მაკურთხე, მამაო.— მიმართა გლახუამ მღვდელს.

— გაკურთხოს და გისმინოს უფალმა.— მიუგო და პირს ჯვარი გადასახა მღვდელმა.

— მიბრძანეთ, ბატონებო!

— მიირთვი, ჩემო გლახუა! შეგარგოს ღმერთმა! ტკბილი ენა გქონია, დალიე და შეგერგება!—სხვა და სხვა კილოთი, ზოგმა ხუმრობით, ზოგმა დინჯათ თვისი სიტყვის ფასდადებით უპასუხეს ბატონმა და ქალბატონებმა.

გლახუამ ერთი ჩაახველა, ორის ხელით კათხა პირს მიიდგა და სულის მოუთქმელათ გამოსცალა... ბატონებთან მივიდა, კათხა გადააბრუნა და სუფრაზე მოწიწებით დადვა...

— ასე დაგილიოს და დაამხოს შენი მტერი ღმერთმა!

— გმადლობ!, აი აქ, გვერდში, ამომიჯექი.

მოხუცი კრძალვით ბატონების სუფრას მიუჯდა.

— აბა ერთი მრავალ-უამიერი!—და აგუგუნდა მომღერალთა სუფრა.

გაჩაღდა სმა.

— ძან ჩაჯიკვინებული ბიჭი კია...—გამოესარჩლა მეორე.

— რა ჩოჩქოლია მანდ?—იკითხა იულონმა.

— არაფერი, ბატონო...

— რავა არაფერი?

— ერთი პატარა ბიჭია და თქვენს თავს ფიცულობს, ვინც უნდა მეჭიდოს,

წავაქცევო.

— რომელია?

— გოგიელა, ბატონო.

— ვინ გოგიელაა?

— ჯიმშელიეშვილი, თქვენ ვერ იცნობთ, ბატონო, ყმაწვილია.

— თუ ტყულა არ მიფიცებს, ერთ კაი ხანჯალს ვაჩუქებ...

ხანჯლის გაგონებაზე გოგიელა ჯიმშილიწვილი კიდევ უფრო გაწითლდა.

— წამოდექი, ბატონს ეჩვენე, — შენიშნა ვილამაც და გოგიელა ადგა.

ყველამ დაკვირვებით დაუწყო ცქერა. დაბალი კისერი; მოკლე ცხვირი; ფეროვანი სახე; ქერა თმა; ბეჭი და წელი თითქმის ერთის სისხოსი და არა ჩვეულებრივად მსხვილი ხელ-მკლავი და წვივ-ფეხი... განირჩეოდა მთელი ხალხიდან — ამ შავკრიმან, წერწეტა ადამიანებისაგან...

— სვანი ხომ არ ხარ, ბიჭო?

— სვანი რათ ვიქნები, ქრისტიანი ვარ!.. — ჯმუხათ მიუგო გოგიელამ, როცა სხვები ილიმებოდნენ და ზოგიერთი გოგიელას სოფლელი კი თავდაჭერილათ ეუბნებოდა მეორეს:

— ღმერთო შეგცოდნე და მგონი მართალს ამბობს ბატონი, მაგის დედაზე რაცხა-რაცხა გამიგონია... სვანებს უმასპინძლდებოდაო...

— აბა ვინ გამოდინხართ? — დაეკითხა იულონი ხალხს...

ხმას არავინ იღებდა.

ზოგიერთი თავს იმართლებდა:

— უწვევრ-ულვაშო ბიჭს როგორ შევებაო?..

ზოგი კი გულში ფიქრობდა:

— რომ წამაქციოს, ვინ იცის მართლა დათვისა ჰგავს, ხომ მომეჭრა თავი.

— ფირანა, შენც უარს ამბობ? შერჩა ხანჯალი ამ პატარას...

— თქვენი ნება იყოს, ბატონო! როცა ყმაწვილები დაგლახავენ, ისევ ბებრმა უნდა იფალავნოს...

სუფრიდან გადმოხტა ქალარა გარეული, მალალი, მხარ-ბეჭიანი კაცი.

ხალხი შემობრუნდა.

ზოგი ფეხზე დადგა:

— გაწიე, კაცო, თავი!

— მეც დამანახვე!

მერიქიფეები, ფარეშები თავ-თავის ადგილს შეჩერდნენ.

ზღაზენით მოდიოდა გოგიელა, თითქოს მიწაშია ჩაქედლილი და ფეხების ამოღება უჭირსო.

ფირანამ სწრაფად გაიხადა ჩოხა და მიაგდო, ახალოხი გადიკაპიწა.

— შენც გეიხადე, ბიჭო!

— გეიხადე, შე სულელო, თვარა უფრო ადვილათ ჩაგქიდებს ხელს.

— რა გეიხადო, რომ მეტი არაფერი მაცვია? — რალაც ძალღუერთ შეყეფა გოგიელამ მრჩევლს.

ფალავნებმა ბატონების სუფრას თავი დაუკრეს...

ერთმანეთისკენ მიიწიენ.

ფირანა შეჩერდა და ზომვა დაიწყო, უფრო მოხერხებულათ რომ ჩაეკიდა ხელი; გოგიელას არაფერი გამოუანგარიშებია ისე პირდაპირ მივიდა და წელებში შეუვარდა... დასწურა და უნდოდა მუხლებზე ჩაეკეცა მოპირდაპირე, მაგრამ ფირანა გადაიხარა, სწრაფად გადასრიალდა მხრებზე, ხელი ჩააყოლა ბეჭებს, ბარძაყს და ჩაეჭიდა გოგიელას ფეხებს, გოგიელას წონასწორობა დაეკარგა და ფირანას ფეხებში ხელ ჩაკიდებული პირქვე დაეცა. ფირანა ზევით მოხვდა, მაგრამ ეტყობოდა ახალგაზდა ბიჭს ზღაპრული ძალა ჰქონდა, ისე ადვილათ გადატრიალდა და ფირანას ისევ ზევით მოექცა.

ასე იყვნენ თავ-უკუღმა შებრუნებული და ფირანამ ველარ ასწია წელი, თუმცა მხოლოდ ფეხის ქვედა ნაწილი აკავებდა. მაგიერათ ვერც გოგიელა შებრუნდა, რომ ზურგის მაგიერათ მკერდით დასწოლოდა მოწინააღმდეგეს.

ვერავენ გააშველა.

— ვინაა წაქცეული?— იკითხა იულონმა.

— მე ვარ, ბატონო, მე, ოღონდ უბრძანეთ ამ დათვის ბელს ამიშვას.

იულონმა ბიჭს ღვედში სტაცა ხელი და ორივე მოჭიდავე ზევით ასწია. გოგიელამ გაუშვა წაქცეული და გაკვირვებით მიაპყრო თვალები, დასისხლიანებული თვალები იულონს.

— მჯობნის მჯობნი არ დაიღვევაო— წაიბუტბუტა იქ მდგომმა გლეხმა.

— კაცო, რავა წიწილებივით აწია ორი კაცი— დაუმატა მეორემ.

— მეც მაქამე მაგასავით და, ვინ იცის, იქნებ მე სამივე ევიყვანო— მწუხარე ღიმილით სთქვა იქვე მდგომმა ძლიერ მაღალმა, კონკებში გამოხვეულმა ახალგაზდამ, რომლის მოწყენილი, უსიცოცხლო სახე და მაგარი მსხვილი ნაკვთები მოწმობდნენ შიმშილით შესუსტებულს ბუნებრივ ბუმბერაზობას.

— ხერხი არ იცი, შვილო, თვარა შენი მომრევი სპარსეთის ყაენს არ ეყოლება— გულნატკენათ უთხრა ფირანამ გოგიელას.

— ყოჩაღ, ყოჩაღ!

— რა ძალა ჰქონია... პირუკულმა წააქცია.

— ჯერ კიდევ არ არის დავაჟკაცებული.

შავი ხანჯალი მიაართვეს გოგიელას.

იქვე დაიკიდა. მას მერმე არც უქამია და არც უსვამს... მთვრალი იყო სიხარულით... საკუთარი ხანჯალი... აწი კი წავა დათვზე... ხელს უსობდა... ცოტაზე ამოიღებდა, გაუშინჯავდა პირს, ისევ ჩააგებდა... ვერ ითმენდა— ერთი მთლად დაენახა და გაესინჯა.

იქვე მჯდომი დედაც ბედნიერი იყო. გოგიელა შეიქნებოდა ახალგაზდა ბიჭების მეთაური და არა ერთი ნაპარევი თუ წანართმევი შეემატებოდა ლარბოჯახს.

ქალები ადგენ.

ხალხიც აიშალა... დარჩა მხოლოდ ერთი სუფრა, რომელსაც მთავარი მსმელები გარს შემოხვეოდნენ და იმდენს არ სვამდნენ, რამდენსაც იმღეროდნენ, ოხუნჯობდნენ და ძველ ამბებს მოუთხრობდნენ ერთმანეთს...

— ეჰ დავბერდი, დავბერდი, სუფრა უნდა დავტოვო, მეტი აღარ შემიძლია — სთქვა გლახუამ, დაუძახა თავის დისწულს, დაებჯინა მხარზე და ბანცალ-ბანცალით ტევრისკენ წავიდა, რომ იქ ხის ძირში მოესვენებინა...

სუფრიდან ხალხი მალე დაიშალა.

შორიდან მოსულთ ეჩქარებოდათ დროზე წასულიყვნენ სახლში, რომ ღამის წყვილიადში სახიფათო გზებზე არ ეხეტიალნათ; მოხუცი და ოჯახის უფროსები უჩვეულო მასპინძლობით ზედმეტათ დაკმაყოფილებულნი მოდუნებულებიყვნენ.

ახალგაზრდა გოგო-ბიჭებმა გამართეს დაირაზე ცეკვა, გააბეს ფერხული, მაგრამ უფროსებმა ქალიშვილები ასეთს არეულ ხალხში არ დასტოვეს.

ერთხანს სამზარეულოს წინ, დერეფანში კიდევ ისმოდა ყრიამული და ჩუმი „ალავერდი“ შინაყმებისა, რომელნიც თავი სადილის დროს საკმაოთ დანაყრდნენ „წასუცქნა-მოწრუპვაში“, მაგრამ საკუთარ სადილს მაინც არ იკლებდნენ.

მათაც გაათავეს სადილი და

დაცარიელდა ეზო, მიყუჩდა ციხე და არე-მარე.

სუფრიდან ყველა ნასიამოვნები ადგა

მხოლოდ თინათინი უგუნებოთ მიუახლოვდა სუფრას, მწუხარებით გაატარა მთელი ნადიმი და თვალ-ცრემლიანი წავიდა თავის ოთახში, სადაც ბავშვების ნაზმა ალერსმა, მათმა ტიტინმა სრულიად მიასუსტა, გული აუჩვილა, ლოკინზე მიაწვინა და მწარეთ აატირა...

ნახევარი წელიწადია — ფიქრობდა ქალი — სახლში არ ყოფილა და აბა თუ შემოიხედა დღეს ჩემს ოთახში, აბა თუ შემომხედა ერთი სურვილით სუფრაზე... და ან კი რისთვის უნდა მომვარდეს... მცირე აზნაურის ქალი ვარ, ჩემთან არ სჭირდება თვალთმაქცობა, მეტყვის და სახლისკენ უნდა წავიდე... სახეც რას მიგავს? რას? და ეს ოხერი მუცელი რაღა ეხლა გამომებერა? — და ქალმა ღონივრათ დაიკრა მუცელზე ხელი, მაგრამ თითქოს ეტკინაო, თითქოს შერცხვა და თითქოს ვინმე შეეცოდაო, თვითონვე დაიწყა ტირილი... იმ გოგოს, იმ გომბიოს, ვინ იცის იქნებ ეხლა ეხვევა? აბა უარს ვინ ეტყვის? რატომ ეტყვის? ლამაზია! ვაჟკა-

ცია! მდიდარია და უარიც რომ არ გაუვა!.. მთელ სოფელს ფეხზე დააყენებს... რითი მჯობია? ყმაწვილია! მე რა მათუსალას ხნისა ვარ .. მაგის ხელა არ ვიყავი, გიორგი რომ მეყოლა?!. მაინც რას დაეთრევიან ეს გაუთხოვარი ქალები? ქმარს ეძებენ!.. ნამუსი აღარ აქვთ... კარგი, ქმარი ეძებონ. მაგრამ ცოლიან კაცებთან რა ხელი აქვთ?!. რა მშვენიერი თვალ-წარბი აქვს .. არაფერი თვალ-წარბიც არ აქვს .. უკეთესიც მქონდა! ღმერთმანი მქონდა! განა ტყულა მღეროდენ:

თინათინის თვალგებო

მომაშუქებს— დავდნებო;

ერთი მათში ჩამახედა—

მოკვდები და ვცხონდებიო ...

ეყოლოს ორი შვილი, მესამეზე დაორსულდეს და მაშინ ვნახავთ, რაცხა თვალგები აქვს .. გლახუამაც რომ ჩემზე თითქმის არაფერი თქვა— ისე თითქოს შემოხიზნული ვიყო... დიდი გვარის შვილი არც მაგი არის .. რას მაქადის? ბაგრატოვანია თუ ქსნის ერისთავი?.. ერთი ღარიბი აზნაურის ქალი მე ვარ, და მომძლავრებული აზნაური მაგია ..— მაგრამ თვითვე ეწყინა ქმართან მტრული დაპირისპირება, და სათუთად მიიკრა გვერდში მიძინებული ბავშვი.

ღვინის ამოღების დროს საჭურჭე ყოფნამ, ბევრი ბოლლიწოს ქამამ, ხრიალ-ხრუალმა და საერთო შეზარხოშებამ ბავშვი დაალო და დაჰქანცა... მარა... ეჰ, გაინავარდოს ერთი ორი: ჩემგან მაინც ვერ წავა; რჯულსა და კანონს ვერ დავიწყებ— ინუგეშებდა თავს ქალი, მაგრამ სანუგეშო სიტყვები უფრო მწარე, შავ-ნაღვლიანი გამოდიოდა.

დიდი ქალბატონი ძლიერ გულ-ჩათხრობილი ადამიანი იყო: როგორც მწუხარებას, ისე სიამოვნებას არვის უზიარებდა. ათას წილ ერჩია თვისი წყლულების ექიმი თითონვე ყოფილიყო და ნეტარებისთვის მარტო საკუთარი გულის კარი გაეღო, რომ იქ სამუდამოთ ჩაემწყვდია, ვიდრე სხვისგან მიეღო რჩევა ან თვისი სიხარული გაემჟღავნებინა

აი ეხლაც სუფრიდან ადგომას ძლიერ ჩქარობდა და დარჩა სწორედ იმდენს ხანს, რამდენიც საჭირო იყო, რომ ენა-ქრელ ადამიანს მის ზვიადობაზე, მიუკარებლობაზე და ამაყობაზე ზედმეტი არაფერი ეთქვა.

როცა გადახედა ოქრო-ვერცხლის სასმურებს, სუფრის დაფერილ მრავალს სამკაულს, უხვ მასპინძლობას, გამხიარულებულ შვილსა და შვილი-შვილებს, მსახურთ და ყმა-მოახლეებს მოვლილთ და საკადრიასათ ჩაცმულთ უნებურათ შეადარა იმ სურათს, რაც დახვდა მოყვანის დროს.

სადღაც ეწერში მივარდნილი ფაცხები; როკავს დამზავებული ბებერი დედა-მთილი; მუდამ მოწყენილი, თმა-წვერულვამ გაბურძნული ქმარი და...

სუფრიდან ადგომის თანავე გაიანე თავის ოთახში შევიდა, ატამი და გარჩეული ახალი ნიგოზი მოატანინა, ჭინჭილათი ღვინო წინ დაიდგა, მიწვა ლოკინზე და დაიწყო ზმანება.

ყველაფერი კარგი იყო .. ყველაფერი... მეტს ვერც ინატრებდა ამ ოჯახის ჩვეულებრივი მოკეთე, მაგრამ ხომ საფეხურია, — შემდეგ უკეთესი უნდა იქნეს... თვალს მხოლოდ ერთი ვინმე აკლდა, და ის ერთიც რომ აქ იყოს... იქნებ მოვიდეს, ამ დღეებში უნდა გამოიაროს... ვერაგია, გაუტანელია, მაგრამ ეხლა საკუთარი ქმრები აღარ რჩებიან ერთგულნი, თორემ რა მოეთხოვება,.. არა, კი მოეთხოვება, მე დავასახლე, კაცად გამოვიყვანე...

ქალს გაეცინა:

ნუ თუ ჩემი დანიშნულებაა წაქცეულ ოჯახთა ფეხზე წამოყენება, დაუძღურებულთა გამაგრება... არა, მანაც ბებრი ამაგი დასდო ჩვენს ოჯახს... ზღაპრულათ მოხდა ყოველივე...

ქალმა მოწრუბა ღვინო, მოიხადა თავსაკრი, მოიხსნა გულის-პირი, გაიხსნა სამაჯურები, ვნებით გაიზმორა, განცხრომით მიწვა, დახუჭა თვალი, და წუთები წარსული სიამოვნებისა რომ უფრო ნათლათ წარმოსდგომოდა და მოგონებით უფრო დიდხანს დამტკბარიყო, ნელ-ნელა ნაბიჯ-ნაბიჯ, თითქოს ყოველივეს სწერს ქაღალდზე, ხატავს ტილოზე ან უამბობს გულის ფანცქალით მსმენელ ქალწულსო მარცვლავდა სურათებს.

სწორეთ ასეთივე საღამო იყო. ნაბაღზე, ხის ძირში ვიჯექ ჩრდილით დაფარული... მსურდა ალერსი, ხვეენა-ნიავი ისე ნაზათ არხევდა შტოებს. დღის სიცხისგან მოთენთილს გულს ისე ახარებდა წყალ-ნარევი ღვინო... იქვე იჯდა ჩემი ქმარიც. . რა ერთგული, რა თავისებური სიყვარულით იყო ჩემდამი გამსჭვალული .. მაგრამ იყო გლურჯი რამე, მოუხეშავი. კრილობებისგან დასახიჩრებული და სიღარიბისგან დაჩაგრული... მეტათ სავსე ატოკებული გული მისკენაც კი იწვედა: განგებ გადავაგდე ფოსტალი, განგებ გავიშალე და გაცრცვილი ხელმკლავით დაუწყე თმას წვნა... მოულოდნელათ ჭიშკარს მოადგა... დედას გამოეგზავნა... სქელ-გრძელ ხუჭუჭ თმას არ ეკადრებია დაგლეჯილი ფაფანაკი და სადღაც ზურგზე გადავარდნოდა; ნასიკბარ სახეს მარგალიტივით ჩამოკიდებოდა ოფლის წვეთები; შავ თვალეზიდან განცხრომა მოკრთოდა და კოკბა უღვაში, წითელი ტუჩი, თეთრი კბილები ნეტარებას აფრქვევდა; დაკრავნილ მოკლე წვერს არ შეხებოდა არც დანა და არც სავარცხელი; ყელს ამ ცეცხლ მოკიდებულ გზაზედაც კი შერჩენოდა ყირმიზის ფერი... თვალს ვეღარ უჭერდი... საღამი გადმო-

გვცა .. სადილი მოვატანინეთ ღარიბული და საწყალი იესე, სტუმრისთვის რომ არ შეემჩნევიანებინა ჩვენი გაჭირვება, ღვინოს აძალებდა და თვითონვე შექეიფიანდა. მე ჩემი ოჯახის ამბავიც კი არ მიკითხავს კარგათ, სულ თავის თავზე ვკითხავდი... „თქვენ მოგეხსენებათ, ქალბატონო, მამა ჩემი მამათქვენთან ერთად ტყვეთ იყო წაყვანილიო“ — მიპასუხა. „მის გამოსახსნელიათ რომ ვალი ავიღეთ, მას გადაყვა ყველაფერი, არც ეყო; ეხლა მე წამომიპოტინა ხელი, მგონი უნდივარ ყმათაც წამიყვანოს... შინ მაინც არაფერი მრჩებოდა სახარბიელო და გამოვსწიე ბედის საძებრათ“... — „აი, როგორ არა, როგორ არა“ — სიტყვის დაბოლავება არ აცალა ჩემმა ქმარმა — „აი, ჩვენთან დარჩი, მამული მაქვს, ოღონდ ერთად მოუაროთ, მერე ღმერთია მოწყალე... მიჩუქნია შენტვის ერთი ცხენი შეკაზმული და რა გადასადებია, ჩემო გაიანე, მიართვი ერთი ხელი ტანთ-საცმელი... მეზობლებიც ნუ ნახვენ ჩემი გაიანეს დედულეთიდან მოსულ კაცს შევიწროებულს“... — ამ სიტყვებმა დაღუპეს იესე... წავიყვანე საკუქნაოში, ორივე ფეხ-შიშველა ვიყავით... ტანთსაცმელის ძებნაში ფეხი-ფეხს მოხვდა... მოიბოდიშა, მაგრამ მე შევცკეროდი ხარბათ, აღტაცებით .. ხმის თრთოლით უთხარ „არაფერია“... ტანთსაცმელი მივეცი და გამოვბრუნდი .. იესეს ეთვლიმებოდა. ძლიერ მომინდა დასძინებოდა... როცა არჩილი გამოვიდა ჩაცმული, მე სიცილი მომერია: წაღა სისრულისგან თითქმის ვარდებოდა, ჩოხა მოკლე იყო და ბეჭებში ძლივს ეტეოდა... ხის ძირში აღარ დავბრუნებულვართ — ეზოში მობალახე ცხენი ვაჩვენე .. გავიარეთ ვენახისკენ და როგორ მოხდა

ქალმა აღზნებით გაიხმორა...

ის ზევიდან დამყურებდა და მე ქვევით მწვავდა ვნება:.. სად არის ეხლაც ნეტავი კიდევ გადაგეხლართო ვით სურო კოპიტს... მაგრამ რომ არ შემოუშვას იულონმა?... როგორ გამიბედავს?..

ამ ტკბილი მოგონებით, ამ წარმტაცი გრძნობით სურდა გაიანეს მიძინება, მაგრამ ერთი მწარე ჩვენება არ შორდებოდა.

რომ გართულიყო, მამეზარი სურათი რომ წაეშალა, წამოდგა ფეხზე... გაიარ-გამოიარა... ტანთ გაიხადა, ისევ მიწვა, მაგრამ სურათი იგი, ვით აჩრდილი უძლეველი რჩებოდა.

... ერთმანეთს ჩაბლაუჭებული და შემდეგ გავარვალელებული ხანჯლებით ერთმანეთზე შეტეული მიჯნური და ქმარი .. მტირალა სამი-ოთხი წლის შვილი და პერანგ სამარა თვით... სირცხვილი... სირცხვილი... მადლობა ღმერთს არვის დაუნახავს... დღემდი არვინ იცის, თუ რად იწვა ორი თვე ლოგინში იესე და რათ დარჩა სამუდამოთ დაავათმყოფებული... ბავშვს ხომ ყოველივე დაავიწყდებოდა...

ძალზე შეზარხოშებული იულონის წინ იდგა მესაიდუმლე და საკმაოთ გაიძვერა თედო:

— ერთი მითხარი, სად შეიძლება ახლა თავისუფლად დაწვეს კაცი...

— თქვენს ოთახში, ბატონო...—თითქო ვერაფერი გაიგოვო გულუბრყვილოთ უპასუხა თედომ, მაგრამ იულონმა ისე შეხედა, რომ თედომ გულუბრყვილობა სწრაფად უკუაგდო და რჩევა დაიწყო; სამეჯინბო, თავლა, ნალია, საქალეობ, სასტუმრო.

— ჰო ახლა წილადობილას ნუ დაიწყებ, — გააწყვეტინა სიტყვა იულონმა...

— ... დარჩა, ბატონო, ბაღიაში...

— იქ არავინ გადასულა?

— იქედან გამოვრეკ შენი კირიმე—ვიტყვი აქ ბატონს უნდა ძილითქო.

— არა კოშკში შევალ... იქ მომიყვანე ახლავე.

— ბატონო, იქ მზვერავი სდგას...

— არაფერია... გავაგდებ, ოლონდ ჩქარა...

— ბატონო შენი კირიმე—გულწრფელად შეეშინდა თედოს—ახლავე არ შეიძლება, იმ გოგოს ძმები და მამა ახლავენ

— ნუ სულელობ, იმ ძმებმა და მამამ განგებ მოიყვანეს... შენ ჯავრი ნუ გაქვს... ოლონდ თუ წევს, გაახვიე ნაბადში და ისე მომიყვანე...

განმარტოებულ ხის ძირში იწვა ოთხი ადამიანი; ერთს სასთუმლოთ ხის ძირი ჰქონდა და ჩოხით იყო დაფარული; დანარჩენი სამი ხის მოშორებით, მაგრამ ერთმანეთთან ძლიერ ახლო-ახლო მიყრილიყვნენ.

— ვილაცა მოდის—წასჩურჩულა ერთმა ცალკე მწოლარეს—არ დაგავიწყდეს, რაც გასწავლე: ყველაფერში დაეთანხმე და ხვალაც არ გაგიწყრეს ღმერთი არაფერი სთხოვო... ისე აჩვენე მხოლოდ თავი, რომ ჩვენი გეშინია და ღამით დაბრუნდი უკანვე, რომ ქვეყანამ ვერაფერი შეგნიშნოს...—თქვა ეს და ხვრინვა ამოუშვა...

უცნობი ლანდივით მოიპარებოდა:

— ვინ ხარ?— იკითხა ქალმა.

— ჩუმათ, ჩუმათ—უპასუხა მოსულმა—ბატონი ვიპარებს...

— რას ამბობ, რა უნდა ჩემგან ბატონს—უპასუხა ჩურჩულითვე ქალმა, მაგრამ ხმაზე ეტყობოდა, რომ დიდხანს უარზე არ დარჩებოდა...

— ნუ ჯიუტობ, ბედი გეწვია და ისარგებლე, ბატონი ღორის მწყესი ხომ არ გგონია...

— მთვარეა მოკაშკაშებული, ქვეყანა დაგვინახავს.

— მაგის ნუ გეშინია, აი ნაბაღზე გადმოკოტრიალდი, გაგხვევ და წაგიღებ. ეშმაკიც კი ვერ მიხვდება თუ რა მიმაქვს... შერე მთვარე ჩაეა და დაბრუნდები...

— სირცხვილია, თავი მომეჭრება— ამბობდა ქალი და თვითვე ეხვეოდა თედოს მიერ გაფენილ ნაბაღში.

კოშკის კიდესთან იულონმა აღელვებით მიიკრა გულოზე შავი ნაბადი, რომლიდანაც ქვევარდებოდა ორი ოდნავ გაშლილი ნაწნავი თმისა.

იულონმა ტვირთი კოშკის ბანზე დადვა, გაშალა ნაბადი და აღტაცებაში მოვიდა. ქალს ყელის საბმელი გაშლოდა, ლოყა შეწითლებოდა, თმა აბურღვოდა, თვალები გაფართოებოდა, გული ძაღვზე უცემდა, და ოდნავ თრთოდა.

— რათ თრთი, რა დაგემართა?...

ქალი არ იძლეოდა პასუხს..

— გეშინია განა ჩემი?

— არა, ბატონო...

— მაშ, რა იყო? ჩვენ აქ მარტო ვართ... და მთელი ქვეყანაც რომ მოვიდეს, აბა ვის დავანებებ შენს თავს... — და იულონმა ნაზათ მოხვია ხელი...

— მაკოცე ერთი, ჩემო კარგო ..

ქალი თავს უფრო და უფრო ღუნავდა ქვევით და კანკალმა სრულიათ აიტანა. თავს ველარ იმაგრებდა.

იულონმა ისევ შემოახვია ქალს ნაბადი.

— მოიცა ჩათბი პატარა—და მოხვია ხელი.

ქალმა უცბათ ყურები დაცქვიტა:

— ბატონო, რაღაც ხმები ისმის ქვევიდან.

იულონიც დაუკვირდა:

— ბიჭოს! ვის მოძულდა აწი თავი?— იულონი კიბისკენ გაიწია და კვრიტიმალში ჩასძახა:

— ვინ არის მანდ?

— მე ვარ, ბატონო შენი ქირიმე, თედო ..

— რა ღვთის რისხვა გინდა?

— სტუმარია, ბატონო, არჩილი.

— ვინო? რა უნდა?

— არჩილი, ბატონო, არჩილი. ხიდი გაუგდეს და ახლა ამოღმართში ამოდის...

გოგომ ერთის თვალის დახამხამებაზე კიბე ჩაირბინა და სადღაც გაჰქრა.

გაბრაზებული იულონი ვეფხვივით ჩამოვარდა ქვევით...

— რამდენჯერ მითქვამს ღამე უჩემოთ არვინ შემოუშვათ ხილზე თქო?

— ბატონო, არჩილზე სხვა ბრძანება იყო, ყოველთვის უშვებთ.

— ნუ როტავ ბერს... არჩილი .. არჩილი... ძველი არჩილი ახალი არჩილი არ არის... ვერ გაიგე ეშმაკის ფეხო?..

— გამარჯობა, იულონ, რას ცხარობ, ვინ მოგაყვანია გული—დაუძახა შო-რიდან ცხენზე მჯდომმა, რომელმაც აღმართი ამოათავა და კოშკს უახლოვდებოდა.

— ვინ მომაყვანია გული შენი საქმე არ არის და ჩემს სახლშიაც რომ არ დახვიდოდე ასე გაურჩევლათ, ძლიერ კარგს იხამდი.

— რა ამბავია? რა მოხდა? — შეეკითხა ასეთის შეხვედრით სრულიად გაოცებული არჩილი.

— ის ამბავია, რომ მეფის და ქვეყნის მოღალატეს არ მინდა ჩემს სახლში ადგილი ჰქონდეს...

— სტუმრის კაი მიღება გცოდნია, კაი მოგცეს ღმერთმა — გაცხარდა არჩილიც.

— სტუმარი არ იყო, მე ვიცი რა ეკადრება ღამით მოხეტიალე ქვეყნის გამცემს. — მიაყვირა იულონმა არჩილს, რომელმაც ცხენი უკანვე გააბრუნა და გზას გაუღდა.

— მიფრთხილდი, იულონ, ენას ნუ აუტანიხარ

— შენივე სიტყვები არ დაგავიწყდეს—კიდევ მიაძახა იულონმა და ათასგვარათ გაჯავრებული ოდისკენ წავიდა: დაეკარგა ტკბილი წუთები ახალგაზრდა „გვრიტთან“, გადიკიდა მარადის სამტროდ არჩილი...

— რა მოხდა იულონ? — შემოხვდა ჯიღიდი ქალბატონი შვილს.

— არჩილი გავაგდე სახლიდან...

— რას ამბობ? ეხლავე დააბრუნე... არჩილი.

— არჩილს ვერვინ ნახავს აქ, სანამ მე ვარ ბატონი და პატრონი, და იულონი აივანზე ავიდა, მაგრამ სახლში შესვლის მაგიერ ქვის ვიწრო, უნაგირ-ალვირ-მათრახებით მოფენილ აივნისკენ, რომელიც წკვარამს გადაყურებდა, შეუხვია და მივარდნილ ადგილს ფართო მოაჯირზე ჩამოჯდა.

— ... და გინდა წამართვა ერთად-ერთი სიამე ქვეყნისა? ოც-და-ხუთი წელიწადი მაჯლაჯუნათ გულზე მაჯდა ცხოვრება, და ეს ადამიანი მიმსუბუქებდა ტვირთს.

— გაჩუმდი.

— როგორ გავჩუმდე?... იმიტომ ვიტანდი ყოველივეს, ვითმენდი საზიზღარ ლეხვს მამი შენისას, რომ ბოლოს ჩემ-მიერ ფეხზე დაყენებულ ოჯახში ჩემს საყვარელ არსებას არ გაველგებოდეს?..

— გაჩუმდი, ვინმე ყურს მოკრავს.

— ყურიც მოკრან და თავიც...

— ნუ მჭრი თავს, ნუ მარცხვენ ქვეყანაში!

— რა მენაღვლება თავი მოგეჭრება თუ არა, თუ ჩემი ურგები იქნება სახე-
ლიც და პატივიც?..

— გაკმინდე ხმა თუ არა—ველარ მოითმინა იულონმა და ქადილით წინ
წაიწია.

— აი, შე ბუშო, შენ—მიაქაქანა ქალმა და უეცრათ აღვირს სტაცა ხელი და
მთელი ძალ-ლონით გადაჰკრა.

სიმხეცემ აღმოხეთქა. არც ერთს აღარ ახსოვდა რას სჩადიოდა.

იულონს თვითონ გაუკვირდა, როცა მოაჯირიდან გადაწოლილმა შეხედა,
თუ როგორ დავარდა სიპ-ქვაზე, წკვარამში დედა მისი.

თავ დავიწყება სწრაფათ გაქრა და სურვილმა—თავი უდანაშაულოთ გამოე-
ყვანა სძლია

საჩქაროთ ვერაფერი მოიგონა.

იულონს უეცრათ მოესმა აძიგძიგებული კაცის ამოხვნეშა.

— შენ ვინ ხარ?

— მე ვარ, ბატონო...—თრთოლით და კანკალით უპასუხა უცნობმა.

— ვინ შენ? .

— დღეს რომ გეახელი... დასახლება...—გთხოვე...—ძლივს ნაწყვეტ-ნაწყვე-
ტათ მიუგო.

— მერე აქ რა გინდა?

— დალაღული ვიყავი... შემეშინა ციებას არ შეეებრუნებია...

— გაიგონე რამე?

— კი—კი—კი.

— დაინახე კიდევაც?

— დღლიახ—ძლივს ამოგლიჯა კბილებს სიტყვა.

— შენ, ჩემო ძმაო, ნამეტარი ბევრი გინახავს და გაგიგონია. საკვირველის
ტკბილის და თან გველურის ხმით უთხრა იულონმა—ააა, ამოიღე ეს შენი ხან-
ჯალი.

უცნობმა გაკვირვებით და ჭოქმანით ამოზიდა დანყდელლი ქარქაშიდან და-
ქანგული ხანჯალი.

მაგრამ ამ დროს შიგ სახეში მოხვდა ტამბაჩის ტყვია, რალაც ამოილულულა
და დაეცა.

კივილი.

ჩირალდნები.

— რა ამბავია? რა მოხდა? ვინ გაბედა? შემოჩენილია უსათუოთ.

მტერი ვის არ ჰყავს.

იულონი კი ხელოვნურათ ვითომც გაბრაზებული დორბლებს ჰყრიდა: მე ქვაზე ვიჯექი, დედა მოაჯირზე ბრძანდებოდა. . . უეცრათ დავინახე, რომ დედა თავდაყირა მიექანება. შველით ველარ უშველეთ, გამიწყრა ღმერთი... უკან რომ მოვიხედე, ეს კაცი დავინახე, ხანჯლით მოდიოდა ჩემკენ; ვკარი გულში ხელი... და ტამბახა ვიძვრე ..

— ვისი მოგზავნილი უნდა იყოს?

— რა ვიცი ახლა ვინ არის მტერი და ვინ არის მოყვარე?

— მაინც?

— ვერაფერს ვიტყვი... რამდენი კაცია, რომ ჩემ ციხეზე თვალი უჭირავს?... ვიცოდე მის ჯავრს კი ამევიღებ, მარა არაფერია, მიწაში ვერ ჩაძვრება და ცას ვერ გამოკეცრება—საცხოვრებელიდან გავდგები და კი გევიგებ, ვინ დამლუპა!

ნაწილი მესამე

1

იულონმა ღირსეულათ მოუარა ოჯახის გამგეს, ოჯახის აღმშენებელს, ოჯახის ბურჯს დიდი ოჯახის შვილს საყოველთაო პატივისცემით აღჭურვილს გადაცვალბულ დედას.

თავ. ტირილზე ბრძანდებოდა კათალიკოსი თავის გუნდით და ამალით; ცხრა ზარი იყო აშვებული და მას მიემატა მრავალი მოსული. სიგძე გაუზომელ სეფაში გაშლილ სუფრებზე ძლივს ეტყოდენ მოტირალნი... გამრიგენი ცხენებით დადიოდნენ, რომ ყოველგან დროზე მოესწროთ და უხვათ მოტანილი თევზი, ზეთის ხილი, ჩამიჩიანი ფლავი და შავი მალლარი ღვინო არავის დაკლებოდა.

გელათს, მცხეთას და მარტყოფს ოროლი კომლი გლეხი შესწირა გადაცვლილის სულის საოხათ, რომ კარ-გაღებულნი ალაპი დაეწესებინა დედისათვის.

ორმოცის შეტირილზედაც დაიკლა ხუთი ხარი მისი შესაფერი გოჭ-კრავ-ქათამით, თავ-ტირილზე დიდი შთაბეჭდილება არჩილმაც მოახდინა.

წინა დღით მოვიდა იგი ამალითა და უფროსი ვაჟიშვილის თანხლებით და საკუთარის საგზლით. ცალკე კარავი დადგა ციხის გალავნის გარეთ.

როცა დილას ყველა ჭირის-უფალი შეიკრიბა, კათალიკოსი და მიტროპოლიტი შეიმოსენ და წესის აგებას უპირებდნენ, მაშინ ჩამოვიდა ეზოში; თალხში ჩაცმული იყო, ჭიშკარში ჩამოსულთ მეზარეები შეხვდნენ. გრძელი გზა მან ცრემლიანი ხმა-მალლა ტირილით განვლო, ნელის ნაბიჯით მიუახლოვდა შუა ეზოს, სადაც კუბო იდგა, ზარი შეაჩერა და მშვიდათ წარმოსთქვა:

— ტირილი გმართებთ ქირისუფალნო, მწუხარებას მიეცით ყველა, დავკარგეთ დიდი მოამაგე მოყვარე—ნათესავებისა და გამკითხველი ქვრივ-ობოლთა. კიდევ იყო საჭირო თქვენთვის, ახალგაზდა ბატონო იულონ, ბრძნული დარიგება ცხოვრებაში გამოცდილი დედი თქვენისა... როგორც ამ ოჯახის მიერ ღრმად დავალებულმა მოვალეთ ჩათვალე ჩემი თავი ამ წმინდა ხატით შემემკო განსვენებულის კუბო და სულის საოხად გადაცვალეხულისა და მისი ნეტარ-ხსენებულის მეუღლისა შემიწირავს ორი გლეხი ქაშვეთის წმინდა გიორგის ეკლესიისთვის; ბატონი იულონი თვით გასცემდა უხვ საბოძვარს, მაგრამ მსურს ჩემის მეოხებითაც ისმოდეს ღაღადისი ჩემის სიყრმიდან მწყალობელი ცოლ-ქმარისა...—არჩილმა ჩამოართვა ერთ მოხუცს, რომელიც გვერდში მიჰყვებოდა, ვერცხლისა და თვლებით მოკვდილი ხატი და კუბოზე დაასვენა; არჩილის უფროსმა ვაჟმა ხელში დახვეული სიგელი ხატის გვერდით დადვა. ორივე მოწიწებით ემთხვია ჯვარს, და სანამ დანარჩენი ამაღლა კუბოსთან უძრავათ იდგა მამა-შვილი ქირისუფალთან მიდიოდა, ჩუმათ და დაბლა თავს უკრავდა და ბოლოს იმავე ამაღლის თანხლებით განზე გადვა.

— კიდევაც ემართლება ამ ოჯახს, მათი უდგას სული და კიდევაც უხვად დაუფასა ამაგი—ლაპარაკობდენ ხალხში.

— ქეშმარიტათ, კაი ქენი გზას დადევნი, გაიარე წინ დაგხვდებოა—უმატებდენ მეორენი.

2

იულონს ნიშნათ გლოვისა ძაძა ეცვა და სახლიდან არ გამოდიოდა, დანა არ შეხებია მის წვერ-თმა-ულაშს. მისი მეუღლე გულში სიხარულით ცას ეწეოდა: ქმარიც მუდამ გვერდში ყავდა და მთელი ოჯახის ბატონ-პატრონ-მომვლელი გახტა.

შესახედავთ იულონი იგივე იულონი დარჩა, გულში კი ვერ დამშვიდებულყო. დედის მიერ მოვლილ ოჯახს და მამულის უმაღლესი ზედამხედველობა დასკირდებოდა. დრო ბევრი რჩებოდა, კითხვა, თუმცა ძალას ატანდა თავს, მაგრამ მთელი დღეობით არ უხერხდებოდა და თვით კითხვის დროსაც ათასი ფიქრი გაუვლიდა თავში.

გლოვის გათავების დრო მოახლოვებულიყო. ოტია მწიგნობარის ნათქვამი ათასჯერ გაარჩია, ნათქვამი დაამუშავა და როგორც სჩვევია ძლიერი ბუნების ადამიანს, მთელი არსება სამოქმედოთ აღედგრა.

კითხვაც მიატოვა და ერთს აკვიატებულს აზრს სავსებით მიეცა.

— დედა მოვკალი ამ ოჯახისთვის. ღმერთი არ შემინდობს ადვილათ და ხალხი არ შემარჩენს, როცა იქნება გადამახდევინებს და დამსჯის, მაგრამ ამასაც მოვესწრები... ცოტა კიდევ მოვაწყობ ოჯახის საქმეს, თავს დავდებ ერთობილ საქართველოსთვის და მხოლოდ შემდეგ წავალ მონასტერში. ქვეყანა ძლიერ აირია ჩემს საბატონოში. მადლობა ღმერთს, ჯერ არაფერია; ყმანი კმაყოფილნი არიან, აზნაურნი მემოჩილებიან, ატყობენ, რომ მე თუ არ ვეყოლე გვერდში, ცუდათ წაუვათ საქმე, მაგრამ სულ ვერ გასტანს აგრე ჩემი ციხე, სანადირო ტყეები, საწისქვილეები, დოვლათი გლეხებს მადას აღუძრავს ბევრს ამღვრევისა და აღშფოთების დროს ხელი მოითფოს. „მაშინ რა? ვინ არის დამცველი?.. მეფეს მივენდო გულით და სულით? იგი ვერ მოუვლის ქვეყანას, მე ხომ ღორი არ ვარ, მარტო გაძლომით დავკმაყოფილდე, „კაცი უნდა ხერხი იყოს, გაჰქონდეს და გამოჰქონდეს“. ამ ჩვენი სულელი მეფის ხელში სიკეთეს ვერ ველირსებით. ვინც კი მოდის ჩვენში უცხოელი ფარჩა და აბრეშუმი აცვია, ვერცხლსა და ოქროში არის ჩამსხდარი, ფული აქვს და საქონელი... ჩვენ კი გაძვალტყავებული, განამწარები ველით სიკვდილის დღეს... სხვაგან თურმე ცხოველსა არ სტოვებენ უეჭიმოთ, უწამლოთ, ჩვენში კი დიდებულნი ვერ ღირსებიან ქინაქინას. მეფისთვის ვერ აგვიშენებია ხეირიანი სასახლე და იქ თურმე უბრალო მოქალაქეთაც კი ორ-სამ სართულიანი სახლები აქვთ.

წერა და კითხვა არ ვიცით, ღმერთს ვერ შევევდრებივართ წესიერათ! ორი პატრი ჩამოვიდა. ბაწარი აქვთ წელზე შემორტყმული და ქალამნები აცვიათ და ისე ასწავლიან ჩვენ კათალიკოზ-ეპისკოპოზებს, როგორც ოსტატი შევირდს.

სხვაგან მდაბიონიც მეცნიერები ხდებიან, ჩვენში დიდებულები ხელის მოწერის მაგიერ საბუთებზე ჯვარს ძლივს სმენ და რატომაო? ბუნება არ გვაქვს მდიდარი თუ? ჰავა შეზავებული; ნიადაგი ნოყიერი; ტყეში ნადირი და წყალში თევზი; მიწაში ოქრო და ვერცხლი და ხალხი ნიჭიერი... მაშ რატომ ყველაზედ ჩამორჩენილი, ყველაზე უბადრუკი ჩვენ უნდა ვიყოთ?

სწავლა გვაკლია, ერთობა და მშვიდობიანი ცხოვრება; ესაა ჩვენი უბედურება. ერთი სწავლული არის ჩვენში და ისიც გააძვევს სასახლიდან... ოდიშიდან გადმოვა თარეში თუ ოსეთიდან არ იცი. ქალაქში ნახშირი ვერ წაუღია კაცს, რომ გზაზე ორი მარჩილისთვის კაცი არ გამოკუჭონ სააღდგომო გოჭივით... ეჰ, ვის მივეყვდლო, რითი აღვასრულო კეთილი საქმე ქვეყნისა და ჩემთვისაც?.. გადავაგდოთ ჩვენი უნიათო მეფე და მოვიწვიოთ ახალი... ამბობენ კახთა ბატონიშვილი ძლიერ ნიჭიერი, გონიერი კაციაო და უებრო სარდალიო. რა გამოვა? გავახარებთ მხოლოდ რაჭის ერისთავს... რა გაუკეთდება ჩვენს მხარეს? იქნებ მოვიგერიოთ მთავარი ოდიშისა, ლაგამი ჩავკრათ წერეთელსა და აბაშიძეს, მაგრამ გაუმკლავ-

დებით განა ოსმალოს? და განა ქართლს არ აწიოკებდეს იქნება ლეკები და სპარსელები? ამბობენ ქართლის მეფეა კუკუიანიო, აი იმერეთი რომ მას დაუქვრდეს მხარს, მას რომ ნება ყოფლობით შეუერთდებოდეს, მაშინ ადვილათ დაიჭერს კახეთსაც, რომელზედაც მას მეტი უფლება აქვს ვიდრე, ეხლანდელ კახეთის მეფეს. მირონ ცხებულ მეფის წინაშე, რომელიც დაამზვიდებს და ააყვავებს ქვეყანას, უნებურათ ქედს მოიხრის ოდიში და აფხაზეთი, გურია და სამცხე... მაშინ დაიბადება მეორე შოთა და აშენდება გელათი და სვეტიცხოველი. გადავდებ თავს და თუ ცოცხა ბევრი მიქნია, ეს მაღლათ ჩამეთვალოს.

რომ მალე შედგომოდა საქმეს, იულონი წლის თავის შესრულებამდე ემზადებოდა გამოტირილისთვის და საიმედო პირებთან მიწერ-მოწერით ამზადებდა ნიადავს.

3

ერთ დილას, როცა იულონს ჯერ კიდევ ხელზე უჯდა გასაწაფავათ ლამენათევი მიმინო, შემოიჭრა ბიჭი და მოახსენა:

— ქალაქიდან სტუმრები გეახლენ.

— ვინ ბრძანდება?

— არ ვიცი, მხოლოდ სთქვეს—მეფისგან ვართ გამოგზავნილიო.

— სასტუმროში შეიყვანე.

— ძლიერ გვეჩქარება ბატონის ნახვაო.

— მაშ სთხოვე.—და იულონი უკანა კარებში გავიდა, რომ მიმინო ქანდარაზე დაეჯდინა.

რამ მოიყვანა ასე აღრე?—ფიქრობდა იულონი და თან ჩოჩას ისკენიდა; აივანზე შემოვიდა სტუმარი.

— მობრძანდი, მობრძანდი დარბაზში, ნაზო და ომის ველზე საზარო,—მხიარულათ მიესალმა მასპინძელი ახლად მოსულს და მიიხედა ოქრო-ვერცხლით საცხე თაროსკენ.

— სამწუხაროთ მე არც სტუმრათ მოვსულვარ და არც, წარმოიდგინე, მეგობრათ.

— ჯერ ჩემსას შევასრულებ და მერმე თუ გნებავს ხმალი გამიწვიე—უპასუხა მასპინძელმა, რომ დარდიმანდობა დამტკიცებია, თუმცა ცოტა არ იყოს შეკრთა—აი მიირთვი ჩემდა სამახსოვროთ, ნუ დამიწუნებ! მსურს შენი გემოვნება. შოვისყიდო და არა შენი გონება... იქნებ მან მიშველოს დანაქად განსაცდელში—იოხუნჯა კიდევ იულონმა, თუმცა მოსულს ეხლა უკვე შეატყო, რომ სახუმარო არაფერი იყო.

მოსულმა ნელა აიღო პატარა თასი და ღიმილით წაიკითხა:

ამაოთ უცქერ მშვენიერ ასულს,
უკეთ გაართობს ღვინო ვაჟკაცთ გულს.

— ა, ლექსიც კარგია და სურათი ხომ ჭეშმარიტი მხატვრისაა.— მოსული ჩაჩერდა თასზე ამოჭრილ გაცრცილი ქალის ნაკვთებს.

— ესეც ჩემგან იყოს,— და არჩილმა ხანჯლის ქარქაშიდან ამოიღო ვერცხლის ტარიანი ოქროთი დაფერილი წვერიანი დანა, რომელზედაც შავის ზაინშით ამოჭრილი იყო:

ნაჭედი ვარ ხილისთვის,
ნუ მაფუჭებთ ფრჩხილისთვის!..

— მანდილოსნებმა ეხლა შემოიღეს, გამოგართმევენ დანას და იწმენდენ ფრჩხილს; ამან თავი მომაბეზრა და ასეთი ზედ წარწერა გავაკეთებინე; იქნებ შენც გამოგადგეს.

იულონმა თავისი დანა ამოიღო ხანჯლის ქარქაშიდან და მის მაგიერ ნაჩუქარი ჩადვა.

— ეხლა მიბრძანე რითაც მაშინებდი.

— არა, შიშით არა, მაგრამ უსიამოვნო ამბავი უნდა გითხრა; მეფე ძლიერ საჩქაროთ გიბარებს.

— რა ნებავს თუ იცი?

— დანამდვილებით არ ვიცი, მაგრამ განრისხებული კი უნდა იყოს.

— რომ არ წამოვიდე?

— უნდა წაგიყვანო.

? !

— მომისმინე! ტყულა ნუ აღელდები! ათი კაცი აი, აქ ვართ ეზოში, ხმა-მაღალი ლაპარაკიც რომ გაიგონონ, მაშინვე შემოვარდებიან... ეხლა ოჯახში შეიძლება მონახო იმდენივე, მაგრამ ტყის უკან ოცდა ათი კიდეც მყავს დამალული; ორი ჩემი მხლებელი შენს მეკარეს ელაზღანდარება და თუ ხმაურობა შეიქნა ბაწარს გასკრიან, თხრილზე ხიდს გადებენ და იმ ოცდა ათ კაცს შემოუშვებენ... ვთქვათ ყველას მოგვერია, ხომ იცი შენი მეზობლები მშიერ მგლებივით დაგესვიან თუ მათ სიხარბეს დაემატა მეფის ბრძანება.

იულონი ერთხანს სახეში შესცქეროდა.

— შენ და შენი მხლებელნი ვერაფერს მიზამთ, ტყეში თუ ვინმე გყავს, მათაც მალე მოუსაგვავ გველის წიწილივით თავს, ოღონდ მერე რა ვქნა?..— ფიქრობდა იულონი,— დავხიზნო- ცოლ-მეილი?.. ნაჭირნახულევი, ნაამაგევი ოჯახი ხომ გაპარტახდა, ხომ კარი კარს უნდა იაროს ჩემმა შვილმა და მომავალმა... მივენ-

დობი მეც შეთქმულებს... მაგრამ მართლა გულით არიან შეთქმული თუ ჩვეულებრივ ლაზღანდარობენ და ერთმანეთის გატეხას, ლალატს უთვალთვალეზენ, რომ შემდეგში თვითონ დააბეზღონ და რასმე გამოჩინონ... და უეცრათ იულონმა არჩილს მიმართა:

— ვინ იქნება ჩემ მსაჯულათ მოწვეული?

— სეხნია აბაშიძე, ედიშერ წულუკიძე, თეიმურაზ ჩიჯავაძე.

— ესე იგი, სწორეთ შეთქმულნი!—გაიფიქრა ისევ იულონმა.

— და იციან მათ ჩემი საქმე!

— რა თქმა უნდა იციან.

— ერთი მითხარი, ნუ დამამადლი, ვინ იჭერს ჩემ მხარეს?

— როგორც შევამჩნიე გულმხურვალეთ არვიან... მხოლოდ მიქელაძე და იოსელიანი თხოულობდენ მეტი მოწმეები გამოეწვიათ, საბუთები შეეკრიბათ, უფრო დინჯათ და წინდახედულათ მოქცეულიყვნენ, არ აყოლოდენ დედაბრულ კორს და ამ აღრევა უბედურობის დროს ქვეყნისთვის არ დაეკარგათ ორი კეთილ-შობილი ადამიანი და მათი ოჯახი.

— ეს მეორე ვინლაა?

— რაც ვთქვი ისიც მეტი იყო, იმისთვისაც გამირისხდებიან... ნუ მიწყენ.

— ... წინათ მე მომანდვეს შენი სიკვდილი...

— ვიცი...

— ... და ახლა შენ მიგყავარ სასიკვდილოზე?

— როგორც მაშინ შენ ვერ დამიჭირე მხარი და ზურგი შემომაქციე? ისეა ეხლა ჩემი საქმე... მაგრამ ნუ გეშინია, მე უფრო სულგრძელი ვიქნები—შენთვის ვიმეცადინებ.—თავი ჩაღუნა და ჰკითხა:

— შენ რაღასთვის ჩაერე ამ საქმეში?

— ღმერთი ხომ არის მოწამე, არც სურვილი მქონებოდეს აქ წამოსვლის და არც გუშინ დაღამებამდის მეფიქროს, მაგრამ ხომ იცი ჩემი მდგომარეობა... ისედაც აღმაცერათ მიყურებს ყველა.

— დედოფლის გარდა—მზაკრულათ ჩაურთო იულონმა.

— ეჰ, არ ღირს მაგაზე ლაპარაკი... ქალის შეურაცხყოფა ვერაა რაინდული ქცევა,—ზიზღით შეაწყვეტინა სიტყვა არჩილმა.

— რა უნდა ვქნა ახლა?—ისე... თავისთვის... გაიკითხა იულონმა და მოაგონდა დედა, რომელსაც სწორეთ ეხლა შეეძლო მარჯვე ხელით და მოხერხებულის რჩევით დახმარებოდა.

— სჯობია ეხლავე შეაკაზმინო ცხენები და წამოხვიდე... ვითომც არაფერია, მერმე იქნებ მეფემაც შესცვალოს რისხვა წყალობაზე.

— მისი წყალობაც და მისი...

— ჰო, გეყოფა, მირონცხებულის მეფე არც ისე პატარა კაცია, რომ ყოველ-
მა ქვეშევრდომმა ცუდათ მოიხსენოს.

— შენც მაგას მეუბნები?!.. როდის გახლი მეფის უფლებისა და პატიოსნების
ასეთი მედგარი დამცველი?!— დაცინვით შენიშნა იულონმა.

მცირე ღუმილი.

— მაშ გამოვეთხოვები ცოლ-შვილს.

— შენი ნებაა, ოღონდ ჯერ მხლებლებს გადასძახე ცხენი შეგიკაზმონ.

— ორი კაცის წამოყვანა შეიძლება?

— ინებე, ოღონდა ჩქარა, — ოღონავე ჩაფიქრების შემდეგ უპასუხა არჩილმა.

იულონს უნდოდა ასეთ ვასაჰირ დროს ყველაზე უფრო ერთგულნი ამოერ-
ჩია, მაგრამ ვერც ერთზე ვერ შეჩერდა, ბოლოს უიმედოთ, სასოწარკვეთილებით
გაიფიქრა: ისევ ძიძი-შვილები სჯობიაო და გადასძახა ქვევით:— გოგია, დათუნა,
ცხენი შემიკაზმეთ და თქვენც მოემზადეთ— ქუთაისს მივდივართ.

— თინათინ, მე საჩქაროთ მეფეს გამოუწვევივარ— რაღაც არაჩვეულებრივი
სინაზით და თითქოს დარცხვენილიაო, დაიწყო იულონმა.

— კეთილი იყოს თქვენი წაბრძანება— მორჩილათ უპასუხა ცოლმა.

— ბავშვები ეხლავე ძიძეებთან გააგზავნე.

— რატომ? მე სრულიად მარტო დავრჩები— უფრო გრძობის გამოსათქმე-
ლათ, ვიდრე სწინააღმდეგოთ უპასუხა ქალმა.

— ხომ იცი კარგია... ძლიერი გლეხებია... მათთან რომ გაიზრდებიან უფრო
შეუყვარდებიან. გაჭირების დროს არ დასტოვებენ.

— თქვენი ნებაა, ბატონო.

იულონმა ხელი ნახათ მოხვია წელზე; ქალს ასეთი ალერსი იშვიათათ ხვდე-
ბოდა წილათ და ამიტომ მეტათ იამა, მოდუნდა, გული აუჩუყდნ.

— აი გახსოვდეს, თუ მცირე რამ ფული დაგჭირდეს, დედას ოთახში ხატო
ჩამოხსენ, იქ ნახავ პაწია კედელში შეკრილ უჯრას, უჯრაში შესდევნი ხანჯალი
კარგა დიდზე და მარჯვნიდან მარცხნისკენ გაატარე; ხანჯალი სარაზავს გადასწევს
და შენც გამოსწევ უჯრას, იქ ნახავ ფულს, დაკეტის დროს პირიქით მარცხნიდან
მარჯვნიდან გაატარე და ის დაჰკეტს... აი ეს კლიტე კი ჩვენი მთავარი სალარო-
სია... თუ ძლიერ არ გაგიჭირდება, ისე ნუ გახსნი; კლიტე იმავე უჯრაში ხატის
უკან შეინახე, თუ მაინც და მაინც დაგჭირდეს, კლიტე აჩვენე იესეს, უთხარი აბა
გავალოთქო და ის გაჩვენებს ადგილს.

— ბატონო, როგორ, დიდი ხნით მიბრძანდები?

— არ ვიცი. იულონმა ველარ მოითმინა—მეფე რაღაც განრისხებული ყოფილა ჩემზე.

— უი, თვალი კი დამიდგა, რას გვერჩის?—და ქმარს უფრო მიეკრა.

— ნუ გეშინია, ნუ გეშინია, ღვით ყველაფერი მოგვარდება... ოლონდ რაც უნდა უბედურება დაგვემართოს ჭკუით იყავი... ბავშვებს მოუარე... სამი გყავს... მეოთხესაც ღმერთი მოგვცემს... თუ ბედმა მიმტყუნა შენ მათ მამობაც უნდა გაუწიო და შვილები არ დაგივიწყებენ—სიბერეში ყვარჯენივით მხრებში ამოგიდგებიან...

ქალმა ქვითინი დაიწყო. იულონს სურდა ყოველი შემთხვევისთვის თავდარი-გი დაეჭირა; თან ქალის თანაგრძნობით სიამოვნებდა; ამიტომ დაამთავრა:

— თუ დაქვრივდე...—ხმა აუძაგძაგდა—არ გიშლი ხელ მეორეთ გათხოვებას.

— უი რათ ამბობ, უი რათ ამბობ!

იულონმა დაწყებული წინადადება კოცნით დაამთავრა:

— ოლონდ ხეირიანი კაცი ამოირჩიე,—შენც მოგიაროს, ბავშვებსაც კარგათ მოეპყრას და მამული არ გაუნიავოს.

— უი, ყური კი დამემსო, რა მემართება?! ნუ თუ ასეა ჩვენი საქმე?—და ქალი კისერზე ჩამოეკიდა ქმარს...

ქმარიც დიდხანს კოცნიდა ცოლს, გრძნობდა, რომ ახლა ის იყო ერთადერთი გულშემატკივარი მთელ ქვეყანაზე. როცა ქმარმა სთქვა: „ახლა კი დროა, უნდა წავიდეთ“—ცოლი არ გაჯანჯლებულა, უსიტყვოთ ჩამოშორდა ქმარს და პატარა ბავშვივით მიჯდა ლოგინზე მოთენთილი, თვალ-ცრემლიანი, მწუხარე და დასუსტებული. იულონმა აიყვანა ოთახში ძიძის ხელში მყოფი პატარა შვილი, ჩაიკრა გულში და ძალდატანებული სითამამით გავიდა არჩილთან.

— მაშ წავიდეთ.

ცხენებზე შესხდენ. ქიშკართან იულონმა კოშკზე მდგომი მზვერაფი დაინახა და თავში სისხლი ეცა.

— ეი, შენ, ერთი ჩამოდი აქ.

თოფიანმა დარაჯმა მოირბინა.

— შენ ეს ბატონები რომ მობრძანდებოდნენ, დაინახე?—ვითომ შშვიდათ დაეკითხა იულონი, მაგრამ ღელვა უფრო და უფრო ედებოდა სხეულს.

— კი ბატონო...

— მეტი არავინ.

— მეტი ვინ უნდა დამენახა?

— რაო? შე ძაღლის კნუტო, აი იქ ვინ იმალება ეხლა?—და იულონმა სტაცა დარაჯს კისერში ხელი და ცხენის სიმალღეზე ასწია...—ახლაც ვერ ხედავ?

ეხლაც ვერ ხედავ? ბიჭს სახე დაუსისხლიანდა, თვალები უზომოთ გაუფართოვდა, პირი დააღო, ცოტა კიდევ და დაიხრჩობოდა. არჩილმა ერთი ვაი-ვაგლახით გაა-შვებინა ხელი და ცოცხალ მკვდარი კოშკის ლეხვ-წამოსული დარაჯი მიწას დაასკდა.

ხილზე გავიდენ. არჩილმა დასტუნა და მალე გამოჩდენ ტყეში ჩასაფრებული მხლებლები.

შესახვევში მგზავრებს სამიოდე ცხენოსანი დახვდათ.

— რა ქენით—დაეკითხა არჩილი.

— თავსლაფი დაგვასხეს...

— როგორ?

— ღამე იყო როცა მივედით... როგორც უთხარით მეფესთან უნდა წამოხედიეთქო, იმავ წამს დაგვეთანხმა... გავიდა, ცოლს გამოგეთხოვებიო... უცადეთ, უცადეთ... მერე მოვიკითხეთ, მერე გავწყყერთ, ჩვენ თვითონ დაუწყეთ ძახილი, დავიწყეთ ძებნა, გადავჩხრიკეთ იქაურობა, მაგრამ ვერსად ვნახეთ, მხოლოდ მის ავთმყოფ ცოლს წავეწყდით. გვაგინა უშვერი სიტყვებით: „ყაჩაღებო, პატროსან ხალხს სიკვდილის დროსაც კი არ შორდებით, კრულ იყავით თქვენც და თქვენი მეფე და ბატონიო“.

— ქართლისკენ არ გაავხავნეთ მღვეარი?

— როგორ არა! მე თვით ვაჭენე ცხენი, სანამ არ დადგა, მაგრამ კვალს ვერ მივაგენ; მერე ვილასიც ცხენი დავიჭირე და ხომ უყურებთ ამით დავბრუნდი.

— რალა ვქნათ ეხლა?

— შემოვერტყათ ამ მიდამოს და დავიწყეთ ძებნა.

— ა, ტყულა გავირჯებით... მარტო რომ იყოს, უსათუოდ ამდენხანსაც ნახვდით, მაგრამ ეტყობა გლენები ეხმარებიან, და თუ მათ მოინდომეს, ამ უტეხ ტყეში მთელი წელიწადი ისე შეინახავს თავს, რომ საკუთარი ჩრდილიც კი ვერ დაინახავს და როცა მოესურვება ისე წავა, როგორც ხობობი.

— ჰე, რისხვას ვერ გადავჩებით.

იულონი თავიდანვე ფიქრობდა, რომ ეს უწვევი სტუმრები უბრალო საქმისთვის არ იყვნენ გარჯილი, რომ მას უეჭველია მეფის წინააღმდეგ რაიმე მოქმედებას აბრალებდენ; ეხლა სავსებით დარწმუნდა, რომ მას მეფის ღალატს აბრალებდენ და შეთქმულებას ეძებდენ.

იულონმა მოინდომა თავის მხლებლებს გამოლაპარაკებოდა საიდუმლოთ, მაგრამ შეატყო, რომ ხელს უშლიდენ.

იულონის ფიქრს მიხვდა არჩილი და ბოლოს უთხრა:

— იულონ, ა, საცაა ქალაქში შევალთ...

— მერე?

— ჰო და როგორც მე გეცი პატივი და ამდენს ხანს იარაღით მოგიყვანე, ისე შენც მუცოპატივი და იარაღი მომეცი.

— როგორ, რატომ?

— რას იტყვიან მეფე და მსაჯულები, როცა დაიარაღებულს წარგადგენ? ეს ბებერი ქე გამპარვია და მადლობის მაგიერ, ვინ იცის, იქნებ მეც სამსაჯულოს გადამცენ, როგორც თქვენი თანამოაზრე.

იულონმა მიიხედა თავის მხლებლებისკენ, მაგრამ ისინი აღარ სჩანდნენ.

— ჩემი კაცები სადღა არიან?..

— ჩამორჩენ... მათაც იარაღს ჩამოართმევენ და ისე გამოგყვებიან და თუ ვინდა ისევ უკან გაგზავნე და იარაღსაც დაუბრუნებ.

— მომატყუე?

— რითი, რაში? მე რაც შემეძლო პირიქით გეხმარები ღმერთია, მოწამე.

— ეჰ, — ჩაიქნია ხელი იულონმა და თავისი იარაღი არჩილს გადასცა.

მწვავე ფიქრებში გაერთო იულონი და ხმა აღარ ამოუღია.

4

მეფე იჯდა დიდი მუხის ძირში; მსაჯულნი, კარის კაცნი და ცნობის მოყვარეობით მოზიდული ხალხი ეხვეოდა გარს; განმარტოებით, დაშორებული საერთო მუსაიფს და სიცილ-ხარხარს, იჯდა უიარაღო იულონი.

ღარაჯები არ სჩანდნენ, მაგრამ რომ ვიღაცა თვალს ადევნებდა, უეჭველი იყო, რადგან ყველა დარწმუნებული იყო, რომ იგი ვერ გაიქცეოდა და ვერც ზიანს მიაყენებდა ვისმეს.

მეფე მიუახლოვდა იულონს.

იულონი ფეხზე წამოხტა და დარცხვენით თავი დაღუნა.

— ჩემი თქვენდამი უკმაყოფილება ვერ დამიშლის ავასრულო ჩემი მოვალეობა: წერილობით ჩემი მეუღლე გადმოგცემდათ ჩემს სამძიმარს... ეხლა სიტყვიერათ უნდა ვსთქვა, რომ თქვენი ღრმად პატივისაცემი დედის გარდაცვალებამ დიდათ დამაღონა. განსვენებული ჩვენი ქვეყნის შევენება იყო, როგორც ძველი ქართველი ქალი, რჯახის პატრონი და ოჯახისთვის მზრუნავი. საუკუნოთ იყოს ხსენება მისი და განისვენოს იქ, სადაც მართალნი განისვენებენ; თქვენ კი იობის მოთმინება მოგცესთ ღმერთმა, რომ გადიტანოთ ასეთი დედის დაკარგვა...

იულონმა კიდევ უფრო მძიმეთ დახარა თავი.

მეფეს თვით მოეწონა თავისი საქციელი და, საპასუხო თავის დაკვრის შემდეგ განშორდა იულონს.

კარის კაცები მლიქვნურად, მეფის გასაგონად ამბობდნენ:

— რა სულგრძელია, რა ლმობიერია, ნამდვილი მეფეა, შთამომავალი ბაგრა-ტოვანთა...

.....
 იულონმა ხალხში დაინახა სოფიო და რევაზი და თითოთ ანიშნა მისულიყვენ-მივიდენ.

— აქ რას უვებით?

— ცოტა რაცხა პარასკეობისთვის გასაყიდათ ჩამოვიტანეთ...

— ერთმანეთში როგორ ხართ?

— კარგათ ბატონო...

— მოეწყვეთ?

— თქვენის წყალობით...

— კიდევ ეარშიყებით ერთმანეთს თუ?

— ა, არა ბატონო.

— აბა...? — ეშმაკურათ შეხედა ქალის მუცელს...

ორივემ თავი ჩაღუნა.

— ჯვარი არ დაგიწერიათ?

— არა ბატონო...

— ურჯულოები ხომ არა ხართ... დღესვე დაიწერეთ ჯვარი, არ წაიწყმინ-დოთ სული—და სოფიოს იულონმა ჯიბიდან ამოღებული რამოდენიმე ვერცხლის-ფული გადასცა: „ნახევარი შენ და ნახევარი შენს დას... ჯვარის დასაწერი ფული-ჩემი იყოს... ისიც ხომ შენსავით ცოლობას უწევს ჩემს კაცს?

— კი...—დარცხვენით უპასუხა ქალმა.

— მადლი უთხარი ბატონს, მადლი წყალობისთვის.

იულონს კიდევ უნდოდა მათთან მუსაიფი, მაგრამ ერთი კარის კაცი მოვიდა და მიაყვია:

— წადით, წადით აქედან სანამ ზურგი არ აგწვიათ.

.....
 დიდი ხანია იულონს მზე მიადგა; რამდენჯერმე გადაიჩოჩდა, გამაგრამ მეტი გაწევა აღარ შეიძლებოდა—იგი უნდა შეერთებოდა სხვებს და ეს კი არ სურდა.

ბოლოს ვერ მოითმინა და წამოიძახა:

— მეფეო, მოიღე მოწყალება, გამასამართლე! თუ დამნაშავე ვარ, დამსაჯე; თუ არა—დასაჯე ისინი, ვინც ოჯახის მყუდროება დამირღვია და ჩემი თავი ჩაგასმინა!

— ჰო, ჰო მართალია, დავიწყეთ! — ბრძანა მეფემ.

— მოითმენს ცოტას, არა უშავს. რა, ისე ნახი არ ბრძანდება, — ჩაიბუტბუტა სახლთხუცესმა.

მეფე თავის ადგილზე შესწორდა, საქმის მოსასმენად დაემზადა, მღივანმა საწერ-კალამი მოიმარჯვა და ქალაქი გაშალა. მეფის ირგვლივ შემოსხდენ კარისკაცები; სამღვდლოებამ თავისი ადგილი წესრიგზე დაიკავა და მთელმა ხალხმა ხმა გაკმინდა.

— აბა, მღივან-ბეგო, საქმე მოგვახსენე... — ბრძანა მეფემ.

მოხუცი მღივან-ბეგი ადგილზე შეშმაშურდა და უმწყობო უპასუხა:

— მე არაფერი ვიცი, მწყალობელო მეფე.

უხერხულობა უფრო გაიზარდა, როცა მეფემ აქეთ-იქით იწყო ცქერა, თითქოს დამხმარეს ეძებო.

— ვაი ჩვენი ცოდვა, კაცი დაუჭერიათ და არც კი იციან რისთვის... — ჩაიბუტბუტა ერთმა მოხუცმა დიდებულმა...

დიდებულებში ჩოჩქოლი ატყდა:

— თქვი, შე კაცო! — აქეზებდენ ერთს.

— რა ვთქვა, რომ არაფერი ვიცი!?

— ამ დროს უნდა დახმარება: ენა გიჭდის და გარემოება იცი, — კრეს მუჯლოუგუნი სპასალარს...

— შენ იკითხე, თქვარა მე რა მენალვლება! — ჩაიქნია ხელი ახალგაზრდა კაცმა, რომელიც ხან ერთს უფუჩუნებდა და ხან მეორეს.

ხალხში ჩოჩქოლი მატულობდა. იულონს იმედი სრულიად დაეკარგა — მან იგრძნო, რომ აქ სამართალის ძებნა ამაო იქნებოდა, რომ აქ შეკრებულებიყვნენ მტრები, რათა თავიდან მოეშორებიათ არა სასურველი პირი და ცდილობდა თავი მაგრად დაეჭირა. აქვე იდგენ იულონის ცოლის ნათესავები, მაგრამ დამფრთხალ ფინიასავით თავისთვის წკმუტუნებდენ და ხმას კი ვერ იღებდენ...

ამ დროს ადგა მოხუცი სახლთ-ხუცესი, უღვაშებზე ხელი გადისვა, ხმალ-ხანჯალი შეისწორა, თავი ჩაღუნა ცოტა არ იყოს დარცხვენილი, დაიწყა:

— ქრისტე! მწყალობელო მეფე, დედებულნო, ჯარის-კაცნო, ხალხნო და ჯამაათნო, ზევიდან ღმერთი გვიყურებს და ქვევით ჩვენი სინდისი! უკუღმართმა საქციელმა უკუღმართ მდგომარეობაში ჩავვაყენა, მირონცხებული მეფე. მსაჯული და პატრონი ქვეყნისა დღეს, ვით მდაბიო თქვენ მოგმართავსთ და სამართალს ეძებს... ხალხო! მეფის შეღახული უფლების აღდგენაა საჭირო და ქვეყნის მტერის წინააღმდეგ ზომების მიღება. განა ამას მოელოდა ჩვენი ღმობიერი მეფე? განა იფიქრებდა, რომ რომელიმე ჩვენგანი გაბედავდა ლალატს იმ მეფისას, რომელიც

წყალობით ხედება მტერსაც და ოსმალთა გულიც კი მოინადირა თვისი კაცთ-
მოყვარეობითა?! მხოლოდ შემთხვევამ ხელი შეგვიწყო და ბოროტი საქმე ცხად
ჰყო, თორემ დღეს თუ არა ხვალ უნდა გაემარჯვნა სათნოების წილ მზაკრობას,
და სიმშვიდის წილ ცეცხლსა და ამბოხებას...

ჩვენმა მეფემ ბევრს თვისი მწყალობელი კალთა გადააფარა, მაგრამ მათ შო-
რის ყველაზე მეტათ დავალებული არის იულონი იესეს ძე.

მცირე აზნაურს ციხე და მამული ჯბოძა, სახელი მაგისი განითქვა და, რა-
საც არ მოელოდა მაგის მამა და ბაბუა, ისე აღამალლა კეთილმა მირონცხებულმა.

სანამ ოჯახს უვლიდა დაქვრივებული დედა მაგისი, კიდევ შიშის ქვეშ იყო
იულონი. კიდევ ჰქონდა რიდი ქვეყნისა და უფლისა ჩვენისა, მაგრამ რაკი უეც-
რათ გადაიცვალა ნეტარ-ხსენებული გაიანე, უმადურმა შვილმა დაივიწყა ანდერძი
მშობელთა და გაჰყვა გზასა ბოროტისასა.

მან, დიდებულნო, კარის კაცნო და ხალხო, გადუდგა სჯულს, თავის ქვეყა-
ნას და მოინდომა მეფის ტახტიდან ჩამოგდება, რომ განედიდებია თავი უმალღეს
მეფისა...

— წყეულიმც იყოს—დაიძახა აგიაშვილმა.

— წინათაც, დედის გადაცვალეზამდისაც ცდილობდა გზა თვისი ბოროტათ
ეელო, ძალა თვისი ბოროტათ მოეხმარა: წაარღვა მან აგიაშვილსა ამოწყვეტილი
გლეხი და მესხთა მამული სამკვიდრო.

— ვერ შევარჩენ, უკაცრავათ—წამოიძახა მესხმა...—და ეხლა კი მის მაგიე-
რათ, რომ, როგორც შეჰფერის მგლოვიარე შვილს, დედის სულისთვის ელოცნა,
დაიწყო წერილების გზავნა ოსეთს, ქართლს, რაქას და სადაც კი მიწვდებოდა...

შეთქმულთა რიცხვი მრავალი უნდა იყოს, საუბედუროთ ჩვენ მხოლოდ გარ-
და ამისა კიდევ ერთს მივაკვლიეთ—წიგნობარს ოტიას. თუმც იგი უხელოა, მაგ-
რამ მარჯვენა ხელია შეთქმულთა... იგი გაგვეპარა.

რათ უნდა გაზარულიყო, თუ დამნაშავეთ არ გრძნობდეს თავს?

— ჰეშმარიტათ ორივე ერთათ მოქმედებდენ—გაისმა დიდებულთა შორის—
მოყვრებიც არიან.

— ... და ეხლაც, როცა ბნელი საქმენი განანათლა ჰეშმარიტების შუქმა,
ფეხს კი არ დავარდნია მეფეს, მოტყუება კი არ უთხოვნია მეფისათვის, არამედ
ამაყად სდგას და სასაცილოდ იღებს სამართალს, თქვენ, დიდებულნო ხალხნო და
მეფევ!.. მას იმედი აქვს თანაავაზაკთა დახმარებისა, მაგრამ ფიცხელი განკარგუ-
ლებით უნდა იქნეს მოსპობილი სათავეშივე ქვეყანაზე მოვლენილი განსაცდელი:
ვინ იცის, რავდენტ გულუბრყვილო ადამიანთ გაიტაცებენ ისინი და რავდენ უბე-
დურებას მიაყენებდენ ისინი შვილთა ჩვენთა...

ვიდრე არის დრო და სახსარი მოიპოვეთ საშვალემა უზრუნველ-ჰყოთ მშვი-
დობა ქვეყნისა, თქვენი ოჯახებისა და მირონ-ცხებული ჩვენი მეფისა.

თუ დავახანეთ, მტერი შემოიკრეფს ძალას, აღსა და ცეცხლს მიეცემა ქვეყა-
ნა და ძმათა მკვლელ ომში გართულთ ამათ მოგვიხდება „თავში ცემა“.

მოხუცი დადუმდა. იგი ელოდა ხალხიდან გამოძახილს. ყველა ღუმდა. ეს
იყო ცუდი ნიშანი.

მაგრამ მათ და ბედათ ერთი ამბავი მოხდა.

ხალხში ჩოჩქოლი ატყდა.

ვილაც მორბოდა და ყვიროდა:

— მიშველე, მეფეო! მიშველე!—ვითომ აჩერებდენ, მაგრამ მაინც მოვარდა.

— რა დაგემართა?

— უბედურება და ღვთის რისხვა!

— ვინა ხარ?

— ნამახვანელი ტყაბლაძე, მეფეო.

— მერე?

— მერე, დათვის ტყავი და ნალველი მომქონდა. აგერ ვილაც დიდი კაცი
მევაჰრებოდა, ფასში ვერ შევრიგდით. ის წავიდა. მე მისი კაცები მეცენ... ჩხუბ-
ში ნალველი ქე დამექცა, ტყავი წამართვეს...

— ახლა მე რა ვქნა?—ულონოთ, უიმედოთ მიიხედ-მოიხედა მეფემ.

— ბრძანე ჩემი ტყავი დამიბრუნონ, ნალველს შენი ქირა წაუღია!—ჩემს ოჯახ-
ში წელიწადია მარილი აღარ ყოფილა!..—და გლეხი მუხლებზე ხელ-მეორეთ დაე-
ცა—მოიღე მოწყალება.

— მდივან-ბეგი სადაა?—გაისმა სადღაც ხმა.

მეფეს გაუხარდა და უეცრად მიუბრუნდა გლეხს:

— აი, მდივან-ბეგს უბრძანებ...

— არ მინდა, არ მინდა, შენ ბრძანე გადაახდევინონ... აი, ბატონო, ის კა-
ცი, მე რომ ტყავს მევაჰრებოდა... მაგის კაცებმა წამართვეს...

— ნუ აწუხებ მეფეს!.. შენი ტყავისთვის არ ცალია!.. ნუ იგდებ თავს!..
გასწი აქედან!—გაისმა კარის-კაცთა შორის და ჯიკავ-ჯიკავით მეფეს მოაშორეს
ვითომც და აბეზარი მთხოვნელი.

წრიდან გამოგდებული გლეხი ერთ ჩამოკონკილ აზნაურს მიუჯდა გვერდში:

— ღმერთი არ უყურებს ამ ამბებს—შესჩივლა გლეხმა.

— რატომ შეხედავს, ძმაო, ტანათ ჩვენ არ ვარგვართ და პირათ, შეძლება
ჩვენ არა გვაქვს და სიტყვა-პასუხი არ გვივარგა; რომ გადმოიხედოს, ვერ დანი-
ხავს, სიბნელეში ვართ. რომ დაგვიგდოს ყური, რომ ვერ ვეტყვით, როგორც შე-

ჭფერის...—მწარე დაცინვით ამბობდა მოხუცი...—აი, აბა ანთე მკლავის სისხო თაფლის სანთელი, ჩაიცივი ფარჩა და ქინასუსი, შეგალობე უფალს ტკბილი მოქნილი ხმით—ნახე მაშინ თუ არ გისმინოს! თორემ, შე საცოდავო შენი სიტყვა ხომ, ჩემი არ იყოს, დათვის ღმუილსა ჰგავს და აბა დათვბსთვის რომ უფალს ესმინა, შენ კი არ გააძრობდი ტყავს, დათვი გაგაძრობდა!..

გლეხი ბოროტის თვლით შესცქეროდა დამცინავ ადამიანს, მაგრამ მიხვდა, რომ რალაც ბოლმას გაემწარებია იგი და ჰკითხა:

— თქვენ რალა უბედურება გეწვიათ?

მოხუცმა გაიცინა:

— სულ წინააღმდეგი იმის რაც შენ, შენ ტყავი წაგართვეს, მე ბეწვი, შენი ტყავი დათვის იყო, ჩემი ბეწვი კი შველის... შენ ფულს თხოვილობ, მე კი სისხლს.

— ვერ გავიგე.

— ტუტუცი ხარ და მიტომ, მაგრამ ვფიცავ ღმერს, ჩემს სისხლს ავიღებ... ხომ უყურებ აი ამ ხანჯალს?

— გლეხს მეტი ხმა არ ამოუღია—ეშინოდა კიდევ ვერაფერს გავიგებო და მოხუცი გამლანძღავსო, მაგრამ მოხუცმა ვერ მოითმინა და დაათვა:

— შვილი გამიუპატიურეს, კაცო, შვილი... შეპირდა შეგირთაო... გაიტყუა, წამიბილწა და ხასათ დაიჯღინა... დავსდევ, მეფე არ დამიტოვებია და კათალიკოზი, მაგრამ ვერც ჯვარი დავაწერინე, ვერც საუდიერო გადავახდევინე და ვერც ქალი გამოვსტაცე ხელიდან... სასაცილოთ იღებენ ღმერთსაც და ადამიანსაც... ყაჩაღათ უნდა გადავარდე, მეტი არაფერი დამრჩენია!..

— რალა დროს შენი ყაჩაღობაა!—შენიშნა დათუნამ, რომელსაც ვერაფერი მოეგონა თულონის დასახსნელათ და დიდხანს უგულოთ უსმენდა მოხუცის მასლაათს, მაგრამ ეხლა რალამაც გაჰკრა, თითქოს იაზრა მომავალიო და ჩაერია ლაპარაკში.

— არა, შვილო, არც ისე ბებერი ვარ, რომ გგონია, მარა ცხოვრებამ გამტენა წელში... ბალღი რომ ვიყავი, დედოფლის კალთაში ვკოტრიალობდი და მერე ისე უკან-უკან წვევდი, რომ ქართლიდან მოთრეული ვირის თავიც მეთავადება და ბუზათ არ მთვლის... ეჰ, ან კი ყაჩაღათ რათ წავალ, აგერ შევეკედლები ფიცის კაცს...

— ეს ფიცის კაცი რალაა, მითხარი თუ ღმერთი გწამს?—სწრაფად შეეკითხა დათუნა.

— რავა არ იცი, შე კაცო, იმერელი არ ხარ?

— იმერელი კი ვარ, ბაბუა, მარა მე უფრო ქართლში ვიზღებოდი ჩემ ბატონთან ერთად და აქაური ბევრი არ ვიცი.

— ერთი რომ ბაბუას ნუ მიძახი—არაფერი ბიძაშვილი არ ხარ ჩემი... მეორეთ ფიცის კაცი ქვია აი, აქედან დაწყებული ცხენის წყლამდე ყველას, ვინც კი ცხოვრობს... უხსოვარი დროიდან ოდიშიდან გვიფარავენ; ამიტომ იქაურ ბატონებს ნამდვილი მეფეების, ამისთანების კი არა, იქ რომ ზის—მოხუცმა ზიზლით მეფისკენ ხელი გააშვირა—სიგელი აქვთ ვინც მიეკედლება, თუნდაც ქრისტეს ფეხის მკამელი იყოს, ვერავინ მოიკითხავს, ხელს ვერავინ ახლებს... ყველა ოხერი აქეთკენ მორბის... მართალი რომ თქვას კაცმა, ბევრი ქე იხოცება: ზოგს სვანი კლავს და ზოგს მეგრელი...

— რა ვიცი ეს თარეში ქე მოდის ოდიშიდან და ფიცის კაცი რას აკეთებს?

— შე ოჯახ-აშენებულო, ფიცის კაცმა კი არა წმინდა გიორგიმ ვერ დაგვიფარა და ისინი რომ არ იყვნენ, ვინ იცის რა დაგვემართებოდა?

სანამ მამბეზარა გლესს დამშვიდებდენ, სანამ ჩოჩქოლი დამშვიდდებოდა, დიდებულნი და ჯარის-კაცნი თითქოს იცავდენ მეფეს უსიამოვნებიდან და თან ერთმანეთს უფუჩუნებდენ, ანიშნებდენ—ცუდათ არის საქმე, ამ ბებერმა მრავალი ილაპარაკა, მარა სარწმუნო კი ვერაფერი სთქვაო, რამე უნდა ვახერხოთ იულონის წინააღმდეგო...

ბოლოს მეფემ ისევ მიაპყრა ყურადღება იულონს:

— ვინ რას იტყვის ამ საქმეზე...

სდუმდენ.

ყველაზე უფრო გასალახანებულმა წერეთელმა სტორტლა:

— მეფის ორგულს თვალების დათხრა!.. მეტს რას უნდა მოელოდეს?

ქეშმარიტათ შებრალების ღირსი არ არის!—დაადასტურა ალაშვილმა.

— ესაა თქვენი სამართალი?—დაცინვით წამოიძახა პირველი სიტყვები იულონმა.

— ესეც რომ სამართალზე ლაპარაკობს?—დაცინვით უპასუხა მესხმა.

— დავთხაროთ თვალი სამაგალითოდ, რომ მეორემ ველარ გაბედოს ისედაც აფორიაქებული ქვეყნის აღრევა—დაეთანხმა აბაშიძე.

— მამულიც ჩამოვართვათ.

— არა! მამულს რას ერჩით? მაგია დამნაშავე და არა მაგის შვილები...

— ... ცოცხალი იყოს და საჩვენებელი, თუ რა მოელის მეფის და ქვეყნის

მოლაღატეს...

— თვალები დასთხარეთ, დასთხარეთ თვალები!..

— რას ერჩით, კაცო, ვინაა მოწმე, რომ მართლა დამნაშავეა... იქნებ უდანაშაულოა... კაცის ცოდვაში ნუ ჩავიდგამთ ფეხს—მკრთალად აქა-იქ გაისმა. ხმა იგი საერთო სურვილის წინააღმდეგობისა ქრებოდა ღრიანცელში:

— თვალი დათხარეთ, ეს უკეთესია, ეს ეცოდინება ყველა მომავალ ბოროტ-მოქმედს...

მეფე უძლურათ, თითქმის შეშინებული იცქირებოდა აქეთ-იქით. თითონაც არ სურდა ასეთი სიმკაცრე. დანაშაულობაში არ იყო დარწმუნებული. მიმართა სახლთ-ხუცესს:

— რა ვქნა?

— ბრძანე ხმა ღვთისა და ხმა ერისა-თქო და დაეთანხმე. მეფეს ორი რაზმ მოეწონა: ერთი რომ საქმე როგორმე ბოლოვდებოდა, მეორე ლამაზათ, ბრძნულათ შეეძლო თავისი აზრი გამოეთქვა და თან ცხვირს უკვე სცემდა შემწვარი მწვადის სუნი და ამიტომ დინჯათ სთქვა.

— ხმა ერისა და ხმა ღვთისაო, იყოს ნება ღვთისა!..

— ღმერთმა შეარცხვინა თქვენი სამართალიც და თქვენი კაცობაც! — დაუმატა იულონმა გულ-გრილათ, როგორც დიაკონი ამბობს „ამინ“-ო.

— აბა ჯალათო — საჩქაროთ! მიმართა სპასალარმა იქვე მდგომს, რომ მეფეს ბრძანება არ შეეცვალა, ან ხალხს სხვა სურვილი არ გამოეთქვა.

— რას ერჩიან, მამა, იულონს? — დაეკითხა არჩილს შვილი.

— ჩვენც მაგი მოგველის, შვილი... დიდებულებს არ უნდათ მეტოქეთა რიცხვი მატულობდეს... ხელსაც მოითბობენ... ეჰ!

აუტანებლმა ტკივილმა ისევ ამოაღებინა ენა.

— ვიტყვი, ვიტყვი ყოველიფერს, ოღონდ ნუ მტანჯავთ-დაიღრიალა.

ჯალათი წუთით შეჩერდა.

— ვლალატობდი ამ უნიათს... არა ქვეყანას... ნუ შემრევთ მოღალატეებში... არაფერი მომისწრია ოღონდ... — ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ ისროდა სიტყვებს იულონო. მეფე შეჩერდა.

— კაის არაფერს იტყვის.

— შეურაცხყოფას მოგაყენებს მურტალი ყაზახი.

— წავიდეთ, მეფეო, ჩქარა.

— ნუ იკადრებ მაგის თავის გაყადრებას...

მეფეს შემოეხვივნენ დიდებულნი და ვითომ დიდის პატივისცემით ნამდვილად კი ოღნავის ძალდატანებით მოაშორეს იმ ადგილს.

— რა ვაქაცო დაილუბა! — თქვა ერთმა მოქალაქემ.

— მაგასაც ეყოლება არა ერთი მოკლული.

— ვა, ასე თუ ერთმანეთი ამოჟლიტა ამ ხალხმა ჩვენ ვინღა დაგვიცავს.

— ამბობენ, თათარი ციხის ძირშიაო.

— მეგრელები ცხენის წყალში გამოვიდნო.

— აღარ იქნება ერთი მშვიდობა, სიწყნარე ნეტავი? ნუთუ სრულიად მოგვიძულა ღმერთმა?..

ორი მსახური მივიდა იულონთან და შორი ახლოს მისი იარაღი დააწყო:

— აი, თქვენი იარაღი, აღარ დაიკარგოს, ჩვენი ბრალი არ იქნეს.

— თქვენი დედა... თქვე ურჯულოებო, კრულ იყოს თქვენი მეფეც, თქვენი კაცობაც—იწყევლებოდა, ივინებოდა და ღრიალებდა თვალდათხრილი.

მერე დადუმდა.

ხალხი მიიფანტ-მოიფანტა.

— წყალი, ვინ ხარ მაღლიერი.

— ახლავე, ბატონო.

ეს იყო იგივე სოფიო, რომელიც ქმართან ერთად მის გვერდში იდგა და ყველაფერს უყურა.

— ვინ ხარ შენ?

პასუხი არაფერს გასცა.

— შენც გაიქეცი? ქრისტიანი კაცი აღარავინაა?

— რა ვქნათ, რა ვქნათ, შენი ჭირიმე?.. რატომ არ გაგვიწყდება მიწა...— ღრიალებდნ და ყვიროდნ სირბილით მოსული ძიძი-შვილები,—კაია-კაი უპასუხა გონება დაკარგულმა იულონმა.

— დაგვიჭირეს, თვარა შენთან გავწყდებოდით, ღმერთია მოწამე—იმართლებდნ თავს ახალგაზდა ბიჭები, რომელთაც მართლაც ღრმად უყვარდათ იულონი. სოფიოც მალე დაბრუნდა, წყალი დაალევინა, თვალი მობანა.

— ვინ ხარ?

— ჩვენ ვართ, ბატონო, თამაზა და სოფიო...

— წამიყვანეთ სახლში.

სოფიომ ურემი მოიყვანა.

დაიწყო ჩვეულებრივი ვაჭრობა.

— რას ამბობ, ძმაო, იქ ურემი კი არა, ჯორი ვერ ავა.

— მესხების კარამდის მაინც მიგვიყვანე და მერე ჩვენ წავიყვანთ...

— ორი უხალთუნი მომეცით.

— ღმერთი არ გწამს, ორი ფეხის ნაბიჯია?

— ორი ფეხის ნაბიჯი კი არა ხვალ დაუქმებამდის, სახლში ვერ მივალ...

— ქრისტიანი არ ხარ? კაცი კვდება და შენ გამდიდრება გინდა...

— ე, ჩემო ძმაო, ჩემთვის ქრისტიანი ვინ გამოდგა, რომ-მე სხვას ვენაცვალო?..

— კაი, ჯანი გავარდნია.

.....

მესხების კარებთან მეურმე შეჩერდა...

შეეხვეწენ... შეაშინეს და წინ წინ გაიგდეს მეურმე...

იწყევლებოდა მეურმე...

ვინ დაუჯერებდა?

იფიცებოდა, ხარებს მეტი აღარ შეუძლია, საურმე გზა აღარ არისო.

საიდანღაც გამოჩნდა აქამდის მიმალული თედო და ის ყველაზე თავგამოდებოდა
ბით ერეკებოდა ხარებს...

უეცრათ ურმის ღერძი გატყდა.

— ასე დაგეკათ ოჯახი—დაიწყევლა კიდევ მეურმემ.

იულონი გამოერკვა ბურანიდან... მიხვდა რაც მოხდა.

— ცხენი...

მოართვეს ცხენი. ძლივს შეჯდა. უნაგირზე ვერ მაგრდებოდა.

— ფეხები გაუკრათ უნაგირ-ქვეშ,—რჩევის კილოთი ფუჩუნით წარმოსთქვა
ერთმა.

— ვერ გასძლებს... ვერ უყურებ წელში როგორ იკეცება?..

ისევ ჩამოსვეს.

— რა ვქნათ?

— რაღა ბატივით იქცევით?.. მომეცი ერთი წალდი და სოფიომ თავის ქმარს
წელიდან ამოაძრო წალდი.

გაიქცა.

ცოტა ხნის შემდეგ ორი მომსხო სარი და რამდენიმე ღვლეჭი მოიტანა.

შეკრეს, საკაცებედ ხის ფოთლები დააყარეს; თედომ ჩოხა გადააფარა და და-
წოლილს იულონს ნაბადი დაახურა.

ერთმანეთს ეცვლებოდნენ; ასე ვაი ვაგლახით სახლში მეორე დღეს მიიტანეს...

ავათმყოფმა ჯერ მოიხედა. ბავშვების ნახვა მოისურვა, ჩაიხუტა. ცოლს ეა-
ლერსებოდა. მაგრამ ბრაზი ჰკლავდა, რომ მტერთ დაჩაგრეს, ტკივილები აწუხებ-
და, სინდისი ჰქეჯნიდა, უცრუვდებოდა იმედი, რომ შთამომავალს უზრუნველყო-
ფილს სტოვებდა და სევდა ღრნიდა, რომ დიდი საქმისთვის ვერაფერი მოიმო-
ქმედა.

ოჯახს დღითი-დღე ეტყობოდა, რომ უფროსების გამოცდილი და გამჭრიახი
თვალი აღარ ტრიალებდა. ცრემლ-მორეული თინათინი ხან საქათმურს ეცემოდა,
ხან სამზარეულოში უეცრათ შევიდოდა, ხან საქალებოს, ხან თავლას ესტუმრებოდა,
რომ გადაერჩინა კვერცხები დალაყებას, ორიოდე ადლი ხამი მეტი მოექსოვათ
მოახლეებს, მაგრამ დოვლათი ღნებოდა უმწეო ქალის თვალსა და ხელ შუა.

ბევრს უმაღლედენ იულონს, მაგრამ ატყობდა მაინც, ვერ დაუმალეს, რომ დაიკარგა ვერცხლით მოჭედული უნაგირი, რომ მოხარკეთ აღარ ინდომეს ჩაღლის მოზიდვა, და ავათმყოფობას ხელი შეუწყო მწუხარებამ.

მუდამ გულ-მოსული გადია, რომელსაც ძლიერ სწყუროდა დაემსახურებია სახელი და პატივი განსვენებული წინა-მოადგილისა, ხშირათ ბატონების გასაგონათაც კი წამოიკაპასებდა, როცა დაკარგულზე შეიქნებოდა რჩევა და გამოკითხვა:

— უგვარო ცხენსო ნუ აკმევ ქერსო!— მაგის ცოლის მშვიერი დედულეთი თლათ თუ არ წაგვიღებს, ისიც კარგია, — და თინათინი ითმენდა, რადგან თვითონ ზედავდა თუ როგორ მიათრევდენ რასაც კი დაიხელთებდენ შისი ძმა და ბიძა, დედა და ბიძაშვილი და თქმით კი, ერიდებოდა რამე ეთქვა.

ძიძი-შვილები იულონის წინაშე თავს დამნაშავეთ გრძნობდენ, და ორივე თუ არა, ერთი მაინც განუწყვეტლივ თან ახლდა.

ერთხელ იულონმა ინატრა:

— ერთი ჩემი კოშკი მაჩვენეთო.

— მობრძანდი, ბატონო...

როცა ავიდენ კოშკზე, იულონი დაჯდა ქვაზე და უნებურათ მოაგონდა აქედან და აქ ნანახი და ნაგრძნობი სურათი.

— დათუნა, ხომ არავინ არის აქ?

— არა, ბატონო.

— ხომ იცი, ვინ დამლუპა?

— კი, ბატონო.

— ხომ იცი, რომ შენ ჩემი ძიძი-შვილი ხარ და ჩემ მაგიერ, სანამ შვილები წამომეზღებიან, შენ უნდა იძიო შური...

— კი, შენი ჭირიმე, თუკი ნებას მომცემ.

— წაიღე ჩემი თოფი და ტამბაჩა, ოქროსაც მოგცემ საკმაოს... მოჰკალი ნამალევათ, მერე გადადი ოსეთში, მიეკედლე ისეთ ბატონს, რომ დაგიფაროს... ნურც ისეთ დაძაბუნებულს აირჩევ, რომ შენვე გაგიხდეს მოსავლელათ და ნურც ისე ძლიერს, რომ დაგჩაგროს და დაგიმონოს... გავა ორი-სამი წელი და დაბრუნდი ქართლში და თავი შეაფარე ზაზა ციციშვილს ან ქუცნა ამირაჯიბს; იქიდან გაიგებ ჩემი ოჯახის ამბავსაც, და ვინ იცის იქნებ ღმერთმა მოიღოს წყალობა და ჩემს შვილს, შენს ნაზარდს ისევ შეხვდე. შენ ამოგირჩიე, რადგან ცოლ-შვილი არ გყავს... ვიცი დიდს მსხვერპლსა გთხოვ, მაგრამ ნუ ჩამატან საფლავში ბოლმას... მეგობრულათ შემომეპარა სახლში, ვენდე, გამიტყუა და ყასბებს მიმცა ხელში...

— მე თითონ მინდოდა, ბატონო, ღმერთია მოწამე... მან შემარცხინა კაცი... გლეხი ვართ მე და ჩემი ძმა, მაგრამ ვიცით ძმობა...

— გმადლობ... ღმერთმა გადაგინადოს... მაგიერობას კი ვერ გიზამს ფული, მაგრამ იმდენს კი მოგცემ, რომ სადაც უნდა იყო, თავი იჩინო... არ დაგავიწყდეს, როცა ჩემი რომელიმე ვაჟი წამოიხდება, ეცადე იარაღი დაუბრუნო...

— კი, ბატონო.

— მაშ ნუ იყოვნებ—ეხლავე წადი, დიდი ხნის სიცოცხლე არ მაქვს და მინდა მოვესწრო...

ორი კვირის შემდეგ ლოგინში მწოლარე იულონი სიამოვნების ცრემლებს ღვრიდა: უკანასკნელი მოწმე მისი „ბუშობისა“ მოჰკლეს და განთავისუფლდენ შვილები შესაძლებლობისაგან—„ნაბიჭვრიშვილებათ“ მონათლულიყენენ... შურის ძიების გრძნობა კი არჩილისადმი გულში არ ჰქონია, რადგან კარგათ იცოდა, რომ არჩილს სრულიადაც არ უფიქრნია მისი დალუპვა, პირიქით, შეიძლება, ცოტათი კიდევაც დაეხმარა.

ცარიელ ოთახში სასთუნალთან დათუნა უჯდა და უნაშობდა საჩქაროთ, რომ არავის მოესწრო:

— წუხელის მოვკალით ის და მისი შვილიც, სარჩო-საბადებელი ბევრი წამოვიდეთ... თქვენი რჩევა, ბატონო, არ გამოდგა, ქუთაისში რომ ჩავედი, ერთი მოხუცი შემხვდა, დიდი მტრობა ჰქონდა არჩილთან, ის შევიერთე და ისე დავეცი...

— გიცნო მოხუცმა?

— ვერა ბატონო.

— როცა მე პირველათ გავეცანი, დიდ ქალბატონზე მგლოვიარეთ ვიყავი, შავი მეცვა და თმა წვერ-ულვაში გაბურძნული მქონდა, ეხლა თმა გავიკრიჭე, წვერი მოვიპარსე, ახალი ჩოხა ჩავიცვი. მოხუცმა ერთი კი მითხრა, საცხა მინახავხარო; ისე კი დამიჯერა, რომ კახეთიდან მოსული თავადიშვილი ვიყავი. როცა ციხეს დავეცი, მოხუცი სიხარულიდგან გადირია მგონი: ავიდა კოშკის წვერზე და საკუთარი ქალიშვილის ნიფხავი ჩამოკიდა და ჰყვიროდა: ვინც შემარცხვენს, მას შევარცხვენ, ვინც დამწიხლავს, მას დავწიხლავო.

— აწ განუსვენე, უფალო, ჩემს სულს! დაკმაყოფილებით თქვა იულონმა.—შენ წამოიღე რამ ნადავლი?

— ცოტა ფული იყო, მეტი არაფერი.

— მართალი თქვი.

— იარაღი...

— გვედრები დაბი ქვა იმ იარაღს და გადაყარე წყალში, არავინ ნახოს.

— ბატონი ბრძანდები.

— მაგიერათ ყველაფერი რაც გაგატანე, ღმერთმა მოგახმაროს, ეს ბეჭედიც შენ გკონდეს, მხოლოდ ლეკური და თოფი ჩემ შვილს არ დაუკარგო.

— დავიდე, ბატონო, თავის ადგილას.

— ვინ მოხუცი დაგეხმარა, ვერ გავიგე?

— არჩილს ერთი გადაკიდებული მოსისხლე ბებერი ჰყავდა. იმ უბედურების დღეს გავიცანი ქუთაისში, თურმე ქალი გაუპატიურებია მისი და დაუგდია, მერე იმ საწყალ მოხუცს რამდენი არ უთრევია, მაგრამ ვერაფერი მოუხერხებია.

თითქოს იულონმა ყოველივე მიწიერი შეასრულაო, მოდუნდა, მოეშვა, ლოგინს ველარ შორდებოდა, საკმლის ჭამა მიატოვა, კითხვებზე პასუხს აღარ იძლეოდა, თუმცა ეტყობოდა ჩირქიანი თვალები საშინლათ სტკიოდა... და მოკვდა.

ცოლი გადარეულს დაემსგავსა.

გლახობა დორბლს ჰყრიდა.

აზნაურნი მოთქვამდენ, გრძნობდენ რა მეთაური დაეკარგათ...

ეპილოგი

გავიდენ წელიწადი.

შინაურმა და გარეულმა ქურდებმა გაალატაკა გლახობა:

აზნაურნი აჯანყდენ.

მეზობლებმა ჯერ გააოხრეს, მოითარეშეს და ბოლოს მთლად მიითვისეს ციხე-სახლ-კარი...

თვით ცოლი, ერთგული ცოლი, პირველათ ძალით გატაცებული, ხასათ დაიჯდინა თედომ...

ბავშვები დარჩენ ძიძასთან, რომ დაეაყვაცებისას გაუთავებელი საჩივარი, ჩხუბი და ალიაქოთი აეტეხათ მამულ-დედულის, ციხე-სახლ-კარის დასაბრუნებლათ...

იულონის გულის ოდნავ დამამშვიდებელი იმედიც არ გამართლდა: მასთან ერთად საუკუნო ღუმილს არ მიეცა უკანასკნელი მოწმე ოჯახის სახელის გატეხისა, უჩირქოთ შეურაცხყოფას აშორებული ვერ განაგრძო გვარმა არსებობა.

მართალია თანადამხდური, სანდო, მაგრამ გულუბრყვილო მემატთანე, რომლის თხზულება დაიკარგა, სწვრდა: „ჟამსა მას საშინელსა გავრცელდა მტრობა, შური დიდებულთა შორის. მსხვერპლად ანგარებისა გახდა თვით ფრიად პატიოსანის იულონის დედა, წარწყმინდა იგი დიდებულმან არჩილ, რომელი თვით იქმნა წარწყმენდილ ხელითა მისისავე ერთგულისა ყმისათა... ხოლო იულონი დაბეზღებითა მეფისა წინაშე არა ქმნულისა ღალატისათვის იქმნა თვალ-დამწვარ“.

მაგრამ ერთმა უღრმესმა, პირუთენელმა და უმახვილ-გონიერესმა მემატიანემ შეაფარდა წინამორბედი და შემდეგ მომხდარი საქმენი და ციხიდან გამოგდებულნი „ნაბიჭვრიშვილების“ მეტ-სახელით მონათლა, და ეხლა ნამდვილი მათი გვარი მგოსანთ გარდა არავინ იცის. ნათესავ მოყვრებისაგან ათვალწუნებულნი, ხალხისგან სასაცილოთ აღებულნი, ვერ გაუმავრდენ ყოველის მხრით მოზვავებულ მტერს, და უკვე შვილის-შვილები ამპარტავანი წინაპრისა, რომელიც გვარის სახელისთვის დაიღუპა, იძულებულნი შეიქმნენ სრულიად და სამუდამოთ დაეტოვებინათ ის არემარე... მათი შთამომავალნი ელაც სცხოვრებენ ერთ მივარდნილ სოფელში, მაგრამ მკაცრმა მემატიანემ—ერმა აქაც შეუნარჩუნა მათ სამარცხვინო გვარი—„ნაბიჭვრიშვილი“.

რუსთა სასტიკ ხელმწიფეობის ჟამს ეცადენ გვარი გამოეცვალათ, მაგრამ ვერ მოახერხეს. ვეჭვობ, ღმობიერმა რესპუბლიკამ ხმა ერისა სავსებით წარხოცოს, თუნდაც გვარი გადაარქვან...

შიო არაბვისპირელი

გ ა გ ზ ა რ უ ლ ი გ უ ლ ი ¹⁾

(ქართული ანაკი)

მ ე ხ უ თ ე კ ა რ ი

1

უცნაურად მოეჩვენა ნადირა მეფეს ირემას დაკარგვა. რამდენიმე კვირის ძებნის შემდეგ სულ გამოიგლოვეს ირემა...

ერთმაც ვერა თქვა, თუ ირემამ პირი საით ქმნა, თუმცა ის ყველას თვალწინ ედგა, ყველგან ის ტრიალებდა, რადგანაც რიგის მიმცემი ის იყო...

„ასე უცნაურად და უკვალოდ დაკარგვა ქათმისაც არ შეიძლება, და ირემას რაღა მოუვიდაო?!“ ჰკვირობდნენ პირველ დროს, და ერთი მეორეზე უცნაურად აზავებდნენ იმის დაკარგვას...

ზოგი ამბობდა ირემა ალებმა მოიტაცეს და ნახეს, თუ როგორ მიარბენინებდნენ, მაგრამ ალები დღისით არავის იტაცებენ და ამისთვის ჩქარა უარ-ჰყვეს ეს ხმა. ზოგი კიდევ—დედა-მიწამ პირი ქმნა, ირემა შიგ ჩავარდა, და შემდეგ ისევ პირი შეიკრაო... როცა ჰკითხავდნენ: სად... როდის... ვინ ნახა?! ვერას ამბობდნენ...

და კიდევ ბევრ სხვა რამე უცნაურს ამბობდნენ...

ასე იყო, თუ ისე, ირემა ისე მიიმალა, რომ იმისი მნახველი არავინ გამოჩნდა...

ნამდვილად კი ასე მოხდა: ირემა ეთერის ახლოს იდგა და მხლებლებს განკარგულებას აძლევდა სუფრის შესახებ. იმან ვერც კი შეჰნიშნა, თუ გადიამ ზარი როგო მოუტანა ეთერს. ვერც ის შეჰნიშნა, თუ ეთერმა როგორ მიიბრუნა პირი ჩამამავალ მზისკენ, და როცა ეთერი უეცრივ ამღერდა და ზარიც აახმაურა, აი, მაშინ ირემას ის ღამე ჩაბარუხის პირას წარმოუდგა თვალწინ თავისი მაშინდელის სიძლიერით, კინაღამ დამბლად ჩავარდა უეცრობით, ფერ მიხდილი მაშინვე მაშინდებურად არჩია მოშორება და სწრაფად კანკალით გაურბინა ყველას თვალწინ...

¹⁾ იხილეთ „ცისარტყელა“ № 6.

ირემას ასეთ საქციელს ყველა ყურადღების მიაქცევდა სხვა დროს, მაგრამ ეხლა ყველა შებოჭილი იყო უცნაურ ორხმოვანობით...

ამისთვის იყო, რომ ყველას ვინც კი იცნობდა იმას და ვის წინაც ასე უცნაურის სისწრაფით გაიარა, მესხიერებაში მხოლოდ მარტო იმის სახე აღებეჭდა და მეტი არაფერი... თითქოს ყველას წინ იდგა... ყველა ერთსა და იმას გაიძახოდა: „ამ წამს აქ იყო... თვალ-წინ მედგა“... როცა ის მოიკითხა მეფე ნადირამ.

ირემა კი მაშინვე თავის სახლში შევიდა, შვილდ-ისარი აიღო და ირმის სიმკვირცხლით ტყეს მოედო.

ტყუილად კი არ ერქვა ირემა. უწინ სახელს არქმევდნენ მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადამიანი რაიმე განსაკუთრებულ თვისებას გამოიჩენდა... ეს საყოველთაო სახელი იყო... შინაურები, რასაკვირველია, თავის სახელს უწოდებდნენ შვილებს, მაგრამ ბოლოს ის სახელი შეჭრჩებოდა, რომელსაც მეზობლები თვისებაზე დამყარებულ სახელს უწოდებდნენ. ირემასაც დედამ დედის-ნუგეში უწოდა, მაგრამ დედის-ნუგეშობა იმას არას დროს არ გამოუჩენია. მეზობლები მხოლოდ მაშინ შეურიგდებოდნენ მშობლების სახელწოდებას, თუ მართლა სახელწოდებულნი გაამართლებდნენ შინაარს... მანამდის კი ბალო... გოგო... ბიჭო...-ს უწოდებდნენ...

როცა ბალო, ბიჭი და გოგო განსაკუთრებულ თვისებას არ იჩენდნენ და არც მშობლების სახელ-წოდებას ამართლებდნენ, რჩებოდნენ სიკვდილამდის მეზობლებში „ბალოს, გოგოს და ბიჭის“ სახელით...

ირემამ წამოიძახა მაშინ: „ამ სახლს უბედურება მოეღისო“ და გადასწყვიტა აღარ დაბრუნებულიყო. მოედო ტყეს და ველურად ცხოვრობდა.

პანტა მაჟალო შემოსული იყო, და ამისთვის ადვილი იყო იმისთვის საზრდოს შოვნა ტყეში. მწყემსებს პირველ ხანში ერიდებოდა კარგად იცდა, მეფე ნადირა მოაძებნინებდა, და მძებნელები კი პირველად მწყემსებს შეეკითხებოდნენ... ამისთვის იყო, ასე უგზო-უკვალოდ დადიოდა ირემა, და ხან აღმა იზამდა პირს, და ხან დაღმა. ცდილობდა კი მეფის სასახლეს რაც შეიძლებოდა დაჰშორებოდა, რადგანაც ის წყეული ხმა არ შორდებოდა, რომელიც იმის აზრით უბედურებას უქადოდა მთელ სამეფოს... ხშირად... ხშირად ისე მკაფიოდ შემოესმოდა, როცა იძინებდა, რომ ძილი უკრთოდა და ტანის თრთოლვა უფარდებოდა. ან კიდევ ჭამის დროს... თუ იმისი გონება რითიმე გართული არ იყო, ის ხმა ყოველთვის სდევნიდა...

მეექვსე დღე იქნებოდა, რაც ის გამოიქცა, დაღალული შუადღის დროს ერთ დიდ მუხის ძირას წამოწვა და თვალის მოტყუებისთვის მოემზადა...

ამ დროს შემოესმა თავზარ-დამცემი ნადირის ღრიალი, რამაც რამდენჯერმე ჩაიმუხლა და ბოლოს ოდნავ ხრიალად და კვნესად და მოისმოდა...

ირემა ფეხზე წამოიჭრა, შეილდ-ისარი მოიმარჯვა და ხმაზე გაეშურა...

შორიდან ჩქარა დაინახა ერთ განმარტოვებით პატარა ველის შუა მდგომ პანტის ქვეშ რალაც მოძრაობდა. ირემა მაშინვე ფარულად ტყე-ტყე მიეპარა. ისრის სროლაზე რომ მივიდა და დააპირა სროლა, ამ დროს წამოდგა ვინმე ჭაბუკი, ხელის თითები დაიზილა, თითქოს დაჰკვრუნჩხოდეს, აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედა, დაინახა იქვე ახლოს ლოდი... თითქოს ამას ეძებდაო, მაშინვე იქით წავიდა. მშვიდად აიღო ლოდი, მიიტანა პანტის ქვეშ და იქ მდგომს შიგ თავში დაახალა... ქვეშ მდგომმა ფეხები მალლა აიშვირა, დაჭიმა, რამდენჯერმე ჰაერში გაასავსავა და შემდეგ მოღეშით გვერდზე დაეშო...

2

ირემა გაფაციცებით თვალს ადევნებდა ამ სურათ და გონს ვერ მოდიოდა, თუ რა მოხდა, ვიდრე ფეხები არ დაინახა. მაშინ კი მიჰხვდა, რომ იმ ვილაც ჭაბუკმა უიარაღოდ დაადუნა დათვი და ეხლა თავში ლოდის დარტყმით მოჰკლა... განცვიფრებული ირემა მივიდა ჭაბუკთან, რომელიც დათვის მოკვლის უმაღლეს და იმის ლეშის გვერდით და ხარბად პანტის ქამა დაიწყო...

— უგულო ადამიანი ჰყოფილხარ, უგულო!.. დაიწყო ირემამ მისვლისათანავე.

— ძალიან გემრიელი პანტაა; თუ გშიან, დაჯექი და შეექეცი... მეტათ ვერ გაგიმასპინძლდები...

ირემამ თვალეები დააჰყიტა. იმას განცვიფრებას საზღვარი არ ჰქონდა, რომ ჭაბუკი ასე გულ-გრილად შეჰხვდა და თავის გამირობაზე არა სთქვა-რა. მაინც ჩაჯდა იმის გვერდით. — მართლადაც უხვად იყო გაშლილი მწიფე პანტა. ქამა დაუწყო, და ჭაბუკს თვალს არ აშორებდა, რომელიც შეუყენებლივ პანტას შეექცეოდა და ირემას სრულებით არ ამჩნევდა...

— უგულო ჰყოფილხარ, ძმობილო, უგულო! ცოტა სიჩუმის შემდეგ წამოიძახა ისევ ირემამ და შემდეგ შეეკითხა:

— შენი სახელი?!

— ჩემი სახელი... ცოტა სიჩუმის შემდეგ სთქვა ჭაბუკმა, — ჩემი სახელი აკი იცი, რალას მეკითხები?!

— როგორ?! რო ვიცოდე, ხომ აღარა გკითხავდი...

— ორჯერ დამიძახე „უგულო“-ვო და კიდევ მეკითხები...

— განა უგულო გქვიან?!.

— ჰო!.. უპასუხა ჭაბუკმა და ეხლა-ლა შეჰხვდა ირემას...

ირემა ლამაზი, წარმოსადგეი, მოხდენილი ვაჟკაცი იყო, და ჯაბუკს მოეწონა... თითქოს უნახავს კიდევაც სადმეო, ისეთი შთაბეჭდილება მოახდინა ირემამ...

— ნუ თუ მართლა უგულო გქვიათ?!

— ჰო, რისთვის გაიკვირვე ეგრე?! თუ კი შენ პირველ შეხვედრაზედვე უგულო მიწოდე, რატომ სხვები კი მაგასვე არ მიწოდებდნენ!..

— შენი სახელი?!.. ცოტა სიჩუმის შემდეგ შეეკითხა ჯაბუკი...

— ჩემი სახელი... დაიბნა ირემა... ჩემი სახელის თქმა არ მინდოდა, მაგრამ შენ გეტყვი— გადაჭრით უთხრა ცოტა ყოყმანის შემდეგ ირემამ: ირემა მქვიათ!..

— ირემა?!.. სიცრუეს ამბობ, თორემ დათვის ჩხავილზედ აქ კი არ გაჰჩნდებოდი, ცხრა მთას იქით გადიკარგებოდი...

— ხა... ხა... ხა... ხა!.. მადიანად გადიხარხარა ირემამ...

— შენ ან ლომა გერქმევა, და ან კიდევ ვეფხვა!..

— უჰ, რა კარგი რამ მოიგონე!.. დღეის შემდეგ ლომა მქვიათ... წარმოიდგინე, ვფიქრობდი სახელის გამოცვლას და, თუ რა სახელი დავირქვა, იმაზე კი არ მიფიქრია...

— ცხოვრებამ ბევრი რამ უცნაურობა იცის... რამ გაიძულა სახელის გამოცვლა?!

— ირემა სიმარდისთვის მქვიათ... მართალს გეუბნები... ვამაყობ კიდევაც ჩემი სახელით, მაგრამ დღეს იძულებული ვარ სახელი-გამოვიცვალო... გამოქვეული ვარ და ვიმალები. არ მინდა ნაცნობებს შევხვდე... ჯერ დათვს მოვუაროთ და შემდეგ ყველაფერს გიამბობ ..

— დათვს რა მოვლა უნდა?— შეეკითხა ჯაბუკი.

— გატყობ, ჩემო კარგო, შონადირე არა ხარ, თორემ მაგას არა მკითხავდი.

— მართალს ამბობ, ჩემ დღეში არ მინადირია...

— ჰო და ეხლა მე მოვუვლი ამ დათვს, და მწვადებს ავაშიშხინებ, მაშინ ჩემ თავ-გადასავალს გიამბობ; მანამდისინ კი შენ მიაბზე ე დათვი უიარაღომ როგორ მოჰკალი, ან როგორ შეგეფეთა?..

ამ სიტყვის უმაღ ამოიღო დანა და დათვს გატყავება დაუწყო.

— სულ უბრალოდ!.. დაიწყო ჯაბუკმა: თან პანტას შეექცეოდა... როგორც ჰხედავ, გზად ამ დაბერტყილ პანტის ქვეშ მოველ- გამიხარდა... მშოიდა კიდევაც. მაშინვე ჩავსუტყდი და ხარბად პანტის ქამა დავიწყე... მესმის რალაც ღრილინი, ტოტების ლაწუნი და ფოთლების შრიალი... სწრაფად წამოვდექ და ახედავა ზევით ვერ მოვასწარი, რომ ჩემ წინ ზღართანნი გასძვრა დათვს... ჯერ ვერც კი ვიცანი თუ დათვი იყო, ისე ბურთივით დაეცა ჩემ წინ. კარგია კიდევ თავზე არ დამეცა... როცა თავი და ფეხები გამოეკვეთა ამ ბურთს, მაშინ მივხვდი, რომ

დათვი იყო... შენ ამბობ: უიარალომაო“, მაგრამ უიარალო არა ვარ. ღვთისგან ბოძებული იარაღი თან დამაქვს...

ირემამ შეწყვიტა დათვის გატყავება და ხარბად დაეწათა თვალით და გონებით ქაბუკს.

— თავი, ხელი და ფეხი იმისთვის გვაქვს ბოძებული, რომ გაქირვებაში გამოვიყენოთ... გაქირვებაშიც ამით ვსარგებლობთ... არ ვიცი, დათვი რას აპირობდა, როცა თავი და ფეხები გამოაჩინა, გაქცევას, თუ ჩემთან შებრძოლებას, მე კი სწრაფად ზურგზე მოვექექე, იმავე სისწრაფით ფეხები ბარძაყებ შუა გავუტარე, ხელები კი ილღიების შუა... გავჩაჩხე. უთუოდ ვერ მოისახრა, თუ რა მიწა და, თორემ ფეხებს გაიბორძიკებდა და მაშინ, შეიძლება, ისე ადვილად პირქვე ველარ დამემხო... ასე იყო, თუ ისე პირქვე საჩქაროდ დავამხე, მაგრამ, აი, ამის შემდეგ დაიწყო ძლიერი ბრძოლა... დათვი ცდილობდა მძლავრად და მერე რა მძლავრად ფეხები ისევ თავის დონეზე მოეყვანა!.. მეც ჩემი ძალით ამის წინააღმდეგ, მაგრამ ხელ-ფეხი მიბუჯდებოდა... თავისუფალი ერთი ხელი მაინც მიწადა მქონდა და, აი, ამას ვცდილობდი. როგორც იყო მარჯვენა თათი თავზე გადავუტარე, მარცხენა ხელი მარცხენა ილღიის ქვეშიდგან ამოვაცურე და მარჯვენა თათის თავს მაგრად ჩავკიდე ეხლა ერთი ხელით წინა ფეხები მეკირა და მეორე მარჯვენა კი თავისუფალი მქონდა დათვს კი თავიც ისე ჰქონდა გაშეშებული, რომ კბილებს ვერ მიიშველიებდა.

რაკი მარჯვენა ხელი გავინთავისუფლე, სწრაფად მომაგონდა, თუ ამისთანა შემთხვევაში, გინდაც დათვს ქვეშ ელო, მონადირეები...

— სანაშენო მოუნახე?! ჰკითხა ირემამ და მთლად სმენად გადიქვა.

— ჰო! უპასუხა ქაბუკმა... მართლაც ხვალი გამოდგა და ..

— ხვალი რომ არ გამოდგარიყო?! გააწყვეტინა ირემამ ისევ სიტყვა.

— ხვალი რომ არ გამოდგარიყო, მაშინ რა გაეწყობოდა, ყანყარატოს მივმართავდი და, სანამ არ გავგუდავდი, ხელს არ გავუშვებდი. მაგრამ ღვთის მადლით, ხვალი გამოდგა და ამისთვის სულ ჩქარა დავიმორჩილე. სანაშენოს ხელი მოვუჭირე თუ არა, მაშინვე დაიღრიალა, მერე კრუტუნის მუხლობრივ დაიწყო და ხმაც ჩქარა გაკმინდა. შევატყე, რო გონება დაკარგა. მაშინვე თავი გავინთავისუფლე და ვაპირებდი სადმე მიმალვას, რომ არ ვენახე, გონს რო მოვიდოდა. პანტაზე ასვლაც კი დავაპირე, დარწმუნებული ვიყავი, ძებნას არ დამიწყებდა და გაიქცეოდა ისე, რო თავის ღღეში ამ პანტას აღარ მოეკარებოდა, მაგრამ აქვე ელოდი დავინახე და გადავწყვიტე კიდევაც ამის მოკვლა.

— ამ დროს გიცქეროდი და ვნახე, ლოდი როგორ დაარტყი.

— ჰნახე და მეც აღარას გეტყვი. მაგრამ ეგ ისევ გაუტყავებელია, და მგონი შენი მწვადები...

— ირემა მოგიკედეს თუ ეხლავე არ ავაშიშხინო... შენმა ნაამბობმა ისე გამიტაცა, რომ დამავიწყა...

-- მე კი უფრო მომამშია და ამისთვის ისევ პანტას მივმართავ...

— არა... არა... აკი გეუბნები, ეხლავე იქნება მეთქი!.. წამოიძახა ირემამ და აჩქარებით დათვის გატყავება დაიწყო.

3

გარდა შვილდ-ისრისა, ირემას ყოველივე იარაღი, რაც კი მაშინ მოიპოვებოდა, ყველაფერი ტანზე ასხმული ჰქონდა მეფის კარზედაც კი. განა მართო ირემას?! ყველას. თან ჰქონდა სათული, წალდულა და სხვა...

ამისთვის გაუკვირდა ირემას, რომ ჰაბუკს, როგორც იმან უწოდა, „უგულოს“ უბრალო ხელის დანაც არ ჰქონდა თან. როცა გაიგო, რომ ტალკვესიც არა აქვს, მაშინ კი პირი დაალო განცვიფრებისგან. „ტყეს როგორ მოედო ასე უიარაღოთო“, ფიქრობდა ირემა და თან ხარბად შეექცეოდა დათვის სუკის მწვადებს.

ირემას სასახლოდ მართლაც ჩქარა გაატყავა დათვი, აკათა სათულით, პანტის ტოტებზე ჩამოჰკიდა, ამოაქრა სუკები და ცეცხლიც ჩქარა გააჩინა... მართალია ისაც, რომ ჰაბუკიც მიეშველა შეშის მოტანაში და ჰამაში ხომ მხურვალე მონაწილეობა მიიღო.

როცა კარგად მოინაყრეს, ირემამ დაიწყო „რასაც დაგპირდი, ავასრულებ. ეხლა შემოძლიან გიამბო რამ მაიძულა ტყეში გამოქრა, ან სახელის გამოცვლა რამ მაიძულა. დღეის შემდეგ „ლომა“ მქვიან. ჩემზე ბევრით ახალგაზდა ხარ, მაგრამ გული როგორღაც შემომივარდა და მინდა გიამბო ყველაფერი. და უამბო თავის თავგადასავალი დაწყობილი სეფე-წულის გამგზავრებიდან კაცია-ბატონისკენ და თავის ჰაბუკთან შეხვედრამდის... ჰაბუკი გულმოდგინედ უსმენდა და ცდილობდა მღელვარება დაემალა. ნამეტნავად როცა ირემამ უამბო „ჩაბარუხის“ ამბავი. ირემას როცა დაკვირვების უნარი გამოეჩინა, უეჭველად შეჰნიშნავდა, რომ ჰაბუკი აწითლდა, მერე დაცინვის ღიმად გაეპო ტუჩები, როცა თავის თავზე სთქვა: „თმა კალხზე ამიდგა და გამოვიქეციო“ და...

— ლომა ლომობს, მაგრამ ალებთან კი ირმად იქცევა ხოლმე?! წამოიძახა თავის და უნებურად ჰაბუკმა

ამ წამოძახილმაც კი ვერ გამოარკვია ირემა. ის გულმოდგინედ უამბობდა და ასე დააბოლოოვა: „ეხლა შენი ჯერია. უნდა შენც მიაგბო შენი თავგადასავალი“...

ჰაბუკი ჩაფიქრდა. სახე მოექუშა... მწარედ ამოიხვნეშა და წარმოსთქვა:

— რა გიამბო, ჩემო ირემავე?!

— ირემას ნულარ მეძახი, ლომა დამიძახე!..

— კარგი... რა უნდა გიამბო, ჩემო ლომავ, როცა ჩემ ცხოვრებაში ისეთი არა ყოფილა რა; რაც მაგრე მდიდარი ყოფილიყოს, როგორც შენი... მე არც მეფის კარზე ვყოფილვარ, და არც ბატონისა?.. ერთი ობოლი... ობლობაში აღზდილი... კარგი არა მინახავს რა... მხოლოდ ერთი ის იყო კარგი, რომ თავისუფალი ვიყავი.

— როგორ?..

— ვინც მე ამიყვანა შეგირდათ ხელოსანი არის. ხელოსანი კი...

— ჰო, ხელოსანი თავისუფალია მეფის კარზედაც კი!.. წამოიძახა ირემამ, მაგრამ რაში ადგებათ ეგ თავისუფლება, როცა უნდა მეფეს გააძევეს თავის სამეფოდან, თუ ისე არ მოიქცა ხელოსანი, როგორც იმას უნდა?!

— ისაც კარგია, ჩემო ლომავ, რომ ძალად ვერას წაართმევს და ვერც არას გააკეთებინებს, როგორც ყმებს...

— ეგ კი მართალია!...

— ჰო და ამით ვიყავი ბედნიერი!.. იმითაც ვიყავი ბედნიერი, რომ ჩემი მამობილი ძალიან ლმობიერად მექცეოდა... მე კი ის თითქმის ცალიერზედ დავსვი და, აი, ჩემი თავგადასავალი სხვა არაფერი...

— როგორ?..

— სულ უბრალოდ... ჩემ ცხოვრებაში ალი ჩაერია... ქალის სახით მომევილინა... შემიყვარდა... როცა ვსთქვი: ეხლა კი ჩემია მეტკი, სწორედ მაშინ წამივიდა ხელიდგან და მიმემალა...

— მერე შენი მამობილი რა უშაშია?!

— იმის ქონება სულ იმას გავატანე...

— უგულოვ, მართლა უგულო ჰყოფილხარ!.. ალებთან საქმის დაჭერა, მერე ლმობიერ მამობილის ქონების ასე გათავაზება, სწორედ უგულოს შეუძლიან!..

— მე აკი ამისთვის გამოვცილდი მამობილს და ტყეში დავეხეტები, ჯერ ერთი ვიპოვო ის ალი, და შემდეგ მამობილს დავუბრუნო თავისი ასკეცად...

ირემამ გაკვირვებით თვალეზი მიაპყრო ჭაბუკს და ასე გაშტერებით შეჰსცქეროდა...

ჭაბუკმა შეასწრო თვალი იმის გაკვირვებას და შეეკითხა:

— რატომ ვერე გაკვირვებით შემომცქერი?!

— როგორ გაკვირვებით არ შემოგხედო, როდესაც აღის ძებნას შესდგომიხარ! აღს როგორ იპოვი?!

— ამ ტყემ მასწავლა, როგორც ვიპოვი და, უფრო უკეთესი, როგორც დავიმორჩილებ... მაგრამ ამას თავი დავანებოთ და ერთი ეს მითხარი: სეფე-წული ჰკვიანია?!

— აბა, რა გითხრა?! გაკვირვებით დაეკითხა ირემა და ცოტა სიჩუმის შემდეგ დაიწყო: სეფეწული გიბრძანებს, შენ უნდა შეასრულო ბრძანება. ჭკვიანურია ეს ბრძანება, თუ არა, ამის გამხილველი არავინ არის... მგონი ჭკვიანი არ უნდა იყოს, რომ კაციასთან წავიდა და ისე ფარულად იმისი ქალი მოიყვანა-როცა შეეძლო დაებარებინა, და მაშინვე კაცია თავის ქალით იმის წინ გაჩნდეს, ბოდა...

— კაციას ქალი გზაში როგორ ექცეოდა?!

— აკი გითხარ, ყურადღებას სრულებით არ აქცევდა. ესაც თავის ბრალია, რადგანაც იცრუა და უთხრა მეფის კარის მხლებელი ვარო და მეც ამიკრძალა სეფეწული დამეძახა... არც კაციამ და არც იმისმა ქალმა არ იცოდა, თუ ის სეფეწული იყო... როცა მე გამოვიქეცი, მაშინაც არ იცოდნენ...

ქაბუკს მწარედ მოეკუმშა გული, და კვნესა დაუწყო... „განა იმისი მთვარისადმი ვედრება, რომ“... გაიფიქრა, მაგრამ სასწრაფოდ შექმუხვნილი შუბლი მაგრა ხელის გასმა-გამოსმით შეისწორა და შესწყვიტა ფიქრი...

— ღონიერია სეფეწული?..

— ღონისა რა გითხრა?! არსად გამომიძღია და კაი ცხენოსნობა რომ იცის, ეს კი უტყუარია. ამაში ბადალი არა ჰყავს...

— როგორ?..

— როგორ და ისე. ის როცა ცხენს გააქენებს, იმის გვერდით მიყოლას ვერა-ვინ შესძლებს ხოლმე.

— იქნება ეგ იმის ცხენის ბრალია?! უთუოდ ის ყველაზე უკეთეს ცხენზე ჯდება.

— ეგაც მართალია. აი, რაც მართალია, მართალია!.. ის ყოველთვის საუკეთესო ცხენზედ ჯდება. იმის ცხენები რაშებსა ჰგვანან. რატომ აქნობამდის არ მომივიდა თავში, რომ იმ ცხენზედ მეც ისე თავისუფლად ვიჯდებოდი, როგორც ის... უგულობასთან ერთად, ჩემო უგულოვ, ჭკვიანიც ჰყოფილხარ... ღმერთმანი, ძალიან მომწონხარ და მოდი, დავძმობილდეთ!..

— ნუ ივიწყებ, ჩემო ლომავ, შენ ალებს გაურბიხარ და მე კი ვეძებ...

ირემა ცოტათი შეფიქრიანდა. მერე კი გულიანად გადიხარხარა...

— შენთან ერთად ალებიც ვერას დამაკლებენ... ხარხართვე დაუმატა და შემდეგ დამშვიდებულმა განაგრძო.

— არა, ჩემო ძმობილო, რაც უნდა სთქვა, ეხლა ბედმა ჩვენ ერთმანეთს შეგვყარა და ველარა გაგვაშორებს...

— ჩემთვის უკეთესი. ამ ტყეში უგზო-უკვალოდ დავეხეტები. შენ კი, გეტყობა, კარგად იცი გზა და კვალი, როგორც მონადირემ...

ირემა სიხარულით ფეხზე წამოდგა, ამოიღო დანა, რომლითაც დათვი გაატყავა, და მაშინვე მარცხენა მაჯაში წვერი იტაკა, მერე ჭაბუკის მარცხენა ხელი აიღო, იმასაც დანის წვერი უტაკა. როდესაც ორივეს სისხლის წვეთები გამოუჩნდათ, ირემამ თავისი მარცხენა ხელი ჭაბუკის ხელს დაადო ისე კი, რომ ორივეს სისხლის წვეთი ერთმანეთს შეუერთდა. ორივემ მძლავრად მარჯვენა ხელი მარცხენა მაჯას მოუჭირეს და მარცხენეები ერთი-ერთმანეთს მიაწებეს. ცოტა ხნის შემდეგ გააშორეს ხელები და ერთი-ერთმანეთი გადაჰკოცნეს...

სისხლი რაკი შეურიეს, თითქოს ერთი მშობლისანი იყვნენო. ეს უკვე ძმობის აღთქმა იყო, და კოცნა კი უბრალო ძმური აღერსი...

— ძმაო უგულოვ, ეხლა ჩვენ...

— ირემავე...

— ძმაო, აკი გთხოვე ღომა დამიძახე მეთქი!..

— აქ ხომ ჩვენ მარტონი ვართ და ყურს არავინ გვიგდებს! . მაშ რად უნდა შევიცვალოთ სახელები. შენ ირემა გქვიან და მე კიდეც მახარე...

— მახარე?!. ოჰ, რა სამართლიანად დაურქმევიათ ეგ სახელი?!.

— არა მგონია, ჯერ ჩემგან გახარებული არავინ მინახავს...

— თუ არ გინახავს, აი, ეხლა შენ თვალ-წინ სდგას. შენი შეხვედრა ჩემთვის სიხარულია. შენამდის კი დაკარგული მეგონა ჩემი თავი...

— დიდი გასახარი არ არის ჩემთან შეხვედრა, რადგანაც ამ ტყეში უგზო-უკვალოდ, როგორც გითხარ, დავხეტები. თუ ამ ტყიდგან გასვლის იმედს ჩემზედ ამყარებ, სიმართლის გამოძედავენება სჯობია, იმედი ნუ გაქვს...

— ჩემო მახარე, — მოელვარე თვალეებით შესძახა ირემამ, მაგას რას მეუბნები?!. კარგად ვხედავ, რომ ამ ტყისა არა იცი რა, თორემ უიარალო როგორ შემოხვიდოდდი. აი, სწორედ ამისთვის მინდა ამ ტყიდან გაგიყვანო უვნებლად თავის დროზე და მეც არა მევნოს რა. ჯერ კი აქ, ამ ჰანტის ძირას ქოხი გავიკეთოთ, ბინა დავიდოთ და შემდეგ ღვინობისთვის გასულს ქვევით მწყემსებს მივეკედლოთ ბარში.

4

ჰანტის ქვეშ მართლაც ჩქარა კარგი შესაფერი ქოხი გაიკეთეს და შეუშფოთებლივ სცხოვრობდნენ... მახარემ თავისთვისაც გაიკეთა შვილდ-ისრი და ორივემ ჩქარა ნადირობა დაიწყეს...

აღმოსავლეთით ველები და ბოკერები ხშირი ჰქონდა ამ ტყეს. ამისთვის იყო, რო მწყემსები აქა-იქა იყვნენ გაბნეულნი თავიანთ ბინებით. ირემა კი ჯერ-ჯერო-

ბით უფრო ხოდა ბინებს და ცდილობდა სულ დასავლეთით ევლო, სადაც ტყე უფრო ხშირი იყო. ბინაც აკი იქ დაიდო, სადაც ეგულებოდა, მწყემსები არ მოვიდოდნენ. რაკი საქონლისა და მწყემსების ფეხი აქ არ ჰხვდებოდა, ნადირიც უფრო ჰხვდებოდათ... უმიზეზოთ არ ჰკლავდნენ ნადირს. თუ კი პანტაზე ჩამოკიდებული ეგულებოდათ რომელიმე ნადირის ხორცი, სტკბებოდნენ ტყეში ხეტიალით და შეფთებულ ირემს სიამოვნებით შეჰსტკებოდნენ. მერე ამინდიც ხელს უწყობდა. მშვენიერი თბილი მზე, რომელიც კი არ სწვავდა, სხეულს უღიტინებდა, იმის სხივები შიგ შედიოდნენ და სამოქმედოდ იწვევდნენ. აკი ესენიც მუდამ მოძრაობაში იყვნენ. ერთხელ ბინას ძალიან დაჰშორდნენ. ისე გაიტაცა მოძრაობის სურვილმა ორივე, რომ ვერც კი გაიგეს რა შორს წავიდნენ. როცა შიმშილში თავისი სიტყვა სთქვა, მაშინვე გამოტრიალდნენ. ბინისკენ წასვლა დააპირეს, რადგანაც ბინაზე მშვენიერი ირმის ხორცი ჰქონდათ. სწორედ ამ დროს თვალში მოჰკრეს მშვენივრად დამკვრახებულ კრიკინას*)...

-- კრიკინით ცოტა კუჭი მოვიმაგროთ, თორემ ძალიან მოგვშივა, სანამ ბინამდის მივალთ! -- წამოიძახა მახარემ და კრიკინისკენ გაეშურა.

— ძალიან კარგი იქმნება!.. უპასუხა ირემამ და ისაც იქითვე გაეშურა.

ჩქარა ორივემ ხარბათ დაუწყა ჭამა. როცა ოდნავ კუჭი მოიმაგრეს, ბასიც კი გააბა ირემამ...

— ახ, რა კარგია ეხლა სოფელში!.. გაცხარებული რთველია.

მეფე და ერი, ქალი და კაცი, დიდი და პატარა ყველა მოძრაობს, სიხარულით მუშაობს და....

... ახლა მეფე — დედოფალს რა ყოფა ექნებათ?!

— აკი ამბობდი, მეფეს ცოლი აღარა ჰყავსო!..

— ეხლა მეფედ უთუოდ ნადირა იქნება. დიდი მეფე სულ იმას ეხვეწებოდა, ჩქარა იქორწინეო, რო მეფობა გადმოგილოცო და დავისვენო... რასაკვირველია დიდი მეფეც იღებს მონაწილეობას, მაგრამ ნადირამ მართლა ის აღებიანი შეირთო. ძალიან მხიარულებაში იქმნებიან...

მახარეს ხმა აღარ ამოუღია. წარმოედგინა ეთერი დღისით, ამ მზის ნახ სხივებში გახვეული, და ტანში ყრუანტელმა დაურბინა, მერე ტვინში შეუთამაშა და შუბლი შეუნესტიანდა... წამს გაშტერებული იდგა და აღარა ეყურებოდა რა, თუმცა ირემას ლაპარაკი არ შეუწყვეტია.

— წავიდეთ, ძმობილო, ეხლა კი დროა!.. კარგა სიჩუმის შემდეგ წამოიძახა და ბინისკენ გაემართა.

*) ზოგ ადგილას ტყის ვენახს „ბაბილოსაც“ ეძახიან.

ირემაც იმის ფეხს აჰყვა. მიდიოდნენ ორივენი გაჩუმებულები და ერთმანეთის ფიქრს არ არღვევდნენ.

მახარე ჯერაც ვერ გამორკვეულიყო, თუ რისთვის დაეხეტება ასე ნადიროვით. წამს თვალწინ წარბოუდგა იმედის გაცრუება, რამაც ტყეში გამოაგდო, მაგრამ ხომ იცოდა, რომ ეთერი სხვას ეტრფოდა და ენეტარებოდა. რამდენჯერ გაუგონია იმის მულარა მთვარისადმი, როდესაც ის თავის გულს უგზავნიდა სეფეწულს... ხომ ეს კარგად იცოდა?... „მაშ... ფიქრობდა მახარე... რითაც მინდოდა დამეტყვევებინა, ვერ გამიმართლდა... მართალია, ეთერი ერთ ღამეს ჩემი მეგონა, მაგრამ, როგორცა ჰქანს, მხოლოდ თვალთმაქცობა იყო იმის მხრივ... იმას დატყუება სდომებია, რომ თავის საწადლისთვის მიეღწია. და აკი კიდევაც დამტყუენა...

„რითი მოაჯადოვა ეთერი სეფეწულმა?! ხომ არცკი ენახა?! სახელმა... ირემამ ამბობს: „ცხენოსნობა კარგი იცისო, ნადირობაო“... ნუ თუ, მარტო ამან?! ქალის გული გამოუცნობია!.. თუ მართლა ნადირობა და ცხენოსნობა მომგებია, უეჭველათ ამ ზამთარს მეჯოგეებთან*) დავრჩები და შევისწავლი ცხენოსნობას... მაგრამ...

— ეი, ძმობილო, საითლა მისდინარ, ვერ ჰხედავ ჩვენ ბინას?! უეცრივ მხარზე ხელი წაავლო ირემამ და შეაყენა მახარე, რომელიც გართული ფიქრებით განაგრძობდა წინსვლას...

მახარემ მიიხედ-მოიხედა, ირემას დააშტერდა და წამოიძახა:

— ირემავ, უეჭველად ძალის მოპოვება უნდა, რომ უფლებაც ხელში გქონდეს. უამისოდ ვერას გაჰხდები...

— რეებს ჰბოდავ, ძმობილო?! გაკვირვებით შეეკითხა ირემა.

— მართლა და რეებს ვბოდავ?! სიცილით წამოიძახა მახარემ, როდესაც გონს მოვიდა და დაუმატა:

— უთუოდ სიმშლიმა გამაბრუა და ბოღვა დამაწყებინა...

— ეხლავე კუქს მოვიმაგრებთ...

(დასასრული იქნება შემდეგ ნომერში)

*) მეჯოგეებს განსაკუთრებით ცხენების მწყემსებს ეძახიან არაგვის ხეობაში.

୧୩୬୬୬

ლადო ახოზაძე

სოფლად

პიესა 2 მოქმედებად

ახლო წარსულიდან

მომხმეღნი პირნი

ზურაბ გობეჩიძე—ახალგაზდა ყმაწვილი კაცი, სოფლად მომუშავე ინტელიგენტი.

თედო თავაძე—ზურაბის მეგობარი

ვარდო ნუკრაძე—მასწავლებელი

დენტორ ჯაფარიძე—შექმეებული მემამულე

გიგო საყვარელიძე—ჭტუდენტი

(გლახკაცობა, ქალები და სოფლის ბიჭები. აგრეთვე საზაფხულოდ სოფლად ჩამოსული მოსწავლე ახალგაზრდობა)

მოქმედება პირველი

(სცენა წარმოადგენს ზემო იმერეთის ერთ-ერთს სოფელს. სცენის სიღრმეში—მთის ფერდობი, რომლის დასწრეთაც მდინარე ჩამოდის. გამოდმა—ტრიალი მინდორი, რომელსაც საზღვრავს ჰატარა დეღე ზეღ მოშენებულია ჰატარა წისქვილით. შირდაშირ მუხნარი, რომლის ტოტებს შორის ნათლად მოსჩანს სოფლის ეკლესიის გუმბათი. დეღის შირად სოფელ ბიჭებს გაუჩადებიათ ხმელი წნეღისაგან ცეცხლი, რომლის ალიც კარგა მადლა სწვდება და რომელსაც ბიჭები გარს ეგლებიან და ერთმანეთს აქეზებენ გადასახტომად ეკლესიის მახლობლად, მუხრანში, რამოდენიმე გლეხს მოუკადათნია და ჩიბუხს ეწევა. სცენის ორთავე მხრიდან ჭგუფ-ჭგუფად შემოდან გლეხები სიმღერით, დაირისა და „გარმოშკი“-ს დაკრით. შემოდის აგრეთვე დენტორი, შემდეგ ვარდო, რომელსაც თან ახლავს სოფლად ჩემოსული მოსწავლე ახალგაზღობა. ელიობის დამის თეგაა, საერთო მხიარულება).

I

პირველი გლეხი აბაა, ყმაწვილებო, რაკი დავგროვდით, ბარემ დროს ნუ ვკარგავთ. ფერხული გაეაჩალოთ და ჩვენებურად მოვიღობნოთ...

მეორე გლეხი (ღიმილით) აბა, ერთი ეგ შენი ბუზიკა ააწრიბინე, ჩემო ეფროსინე!

გლეხ. ქალი მეხი კი დავაყარე შენცა და შენს საწრიბინებელს... ენას კბილები დააჭირე და ისე მელაპარაკე...

მეორე გლეხი ჰო, კარგია ახლა, შე მამა-ცხონებულო! წერეთლიანთ სახლიდან ხომ არ ბრძანდები, რომ ხუმრობა ვერ შემოგებდო... სხვა რომ არა იყოს რა, ჩვენი მეზობელი ხარ. (ისევე ღიმილით) აბა, ეფროსინე ჩემო, აახმაურე ეგ შენი საწრიბინებელი!.. ბიჭო, ივანიკა, ჩქარა გაახურე დაირა.

(ამ ლაპარაკის დროს ლამაზი წრე კეთდება. ერთგან დაჭკივლებენ კიდევაც. სიმღერის დროს დაიკუგუნებს დაირა და „გარმოშკა“. წრიდან გამოხტება ყმაწვილი მღვდელკურე, კიდევ ჩამოუგლის წრეს. საერთო მხიარულების დროს დენტორი მიუახლოვდება ვარდოს, რომელიც მარტო ზის ხის ძირას, წრეზე კარგა მოშორებით)

დენტორი რას უნდა მივაწერო, ვარდო, შენი ასე განმარტოებით ყოფნა?

- ვარლო** არასფერს... ისე რაღაც შეუძლოდ ვგრძნობ თავს, არ მინდოდა წამოსვლა, მაგრამ სულმა წამძლია: ამალამ მგონი ზურაბიც გვეწვევდა, ზომ იცი...
- ლენტორ** (შემკრთალი) ზურაბი გვეწვევა?!..
- ვარლო** დიახ! რა იყო, ლენტორ, ასე რატომ შეკრთი ზურაბის ხსენებაზე?
- ლენტორ** არაფერი, ისე... (ჰაჰა) ვარლო, ძალიან გაინტერესებს ზურაბის ნახვა და მისი სიტყვის მოსმენა?
- ვარლო** რატომ მეკითხები?
- ლენტორ** ამას შემდეგ გეტყვი... ჯერ კი ჩემს კითხვაზე მიპასუხე.
- ვარლო** უცნაური კითხვაა, მაგრამ, რაკი გსურს, ბატონი ბრძანდები, გიპასუხებ. ზურაბ ერთი იმ რჩეულთაგანია, რომლის შესახებაც ორი აზრის ქონა ყოვლად შეუძლებელია. ის განხორციელებული მოქმედებაა... მისი სიტყვა ყოველთვის საქმეს შეეფერება და საქმე—სიტყვას. ზურაბ მთელის თავის არსებით იმ ახალს ქართველის ტიპს ეკუთვნის, რომელიც თუ გაზაფხულს ვერ მოიყვანს, მის განთიადმე მაინც შემოსახებს გულში ნადებს ზრახვებს... ასეთი ადამიანი ყველასათვის საინტერესოა.
- ლენტორ** ყოჩაღ, ვარლო! რაღაც უხილავ ძალას შენთვის მაღალ ფარდოვან სიტყვების თავისუფლად ხმარებაც უსწავლელია!.. რას უნდა მივაწეროთ ასეთი ცვლილება? იქნებ ზურაბის ზედგავლენას?
- ვარლო** (წყნით) თუნდაც ასე იყოს, რა არის მერე აქ სამარცხვინო! რაც კარგია ყოველთვის მიმზიდველია... მაისის ვარდი ყოველთვის სანატრელია...
- ლენტორ** ვარდს ეკალიც თან ახლავს... ფრთხილად, ვინძლო არ გაიკაწრო!
- ვარლო** ვითომდა რა მერე? ზურაბ და ძმანი მისნი თავიანთ გულის ნადებს ხშირად სიცოცხლესაც კი სწირავენ... მე კი შენის აზრით უბრალო გაკაწვრისაც უნდა მეშინოდეს?!
- ლენტორ** „სადაც არა სჯობს—გაცლა სჯობს კარგისა მამაციისაგან“, ხომ გაგიგონია უკვდავ რუსთველის ბრძნული სიტყვები... შენ ქალი ხარ და შენი დანიშნულება, მოკლედ მოგიჭრი, —ოჯახია... ზურაბ თუ იბრძვის სათანადოთ კბილებიც აქვს გაალმასებული; შენ კი სუსტი არსება ხარ, საკმარისია ცხოვრების სინამდვილემ ერთხელ შეგახოს თავისი მსახვრალი ხელი, რომ სამუდამოდ გაგიტყდეს გული და მეტ ბარგად იქცე...

ვარდო სცდებო, ღენტორ! კატა სუსტია, მაგრამ თავისი ბასრი ბრკელებით ხშირად თავზარს სცემს.

ღენტორ (გააწყვეტივნებს) მხოლოდ თავვთა ხროვას, ვარდო!.. ვეფხვი რომ გეთქვა, კიდევ მესმის...

ვარდო მაგალითი ყოფილა: პატარა კოლოს ნადირთა მეფე ლომიც კი დაუმარცხებია... მე კი ადამიანი ვარ, ჭკუა მაქვს და გონება...

ღენტორ უხვირო მაგალითია. კოლო მზაკვრულად შეუძვრა ლომს ძილის დროს ცხვირში და ისე დაიმორჩილა იგი. ადამიანს არ შეშვენის კოლო-ბუზობა.. მაგრამ თავი დავანებოთ ამას. მე მინდა ისევე ჩემს კითხვას დაუბრუნდე, შენი პასუხი მოვისმინე, ეხლა ჩემი ჯგერია და შენს კითხვაზე უნდა გიპასუხო. (ქალს თვალებში ჩააცქერდება. პაუზა, დასტურის კილოთი) შენ გიყვარს ზურა!..

ვარდო (წამოხტება, გაწიაღდება, აიჭყა) ეგ რა სთქვი, ღენტორ!? იქნებ სმენამ მილაღატა... გაიმეორე...

ღენტორ (ისევ ისე მტკიცედ) შენ გიყვარს ზურა!

ვარდო მე, მე მიყვარს ზურა?.. მაშ კარგი, რახან ასეა, შემიძლია დავაკმაყოფილო შენი ცნობის მოყვარეობა: შენ მართალი ხარ, მე მიყვარს ზურა შთელის ჩემის არსებით, მიყვარს ისე, როგორც კი შეიძლება მოწაფეს უყვარდეს გულკეთილი მასწავლებელი... ბევრი რამ, რაც ბუნდოვანი და გაურკვეველი იყო წინად, ეხლა, ზურას მოსვლის შემდეგ, ნათელი და გარკვეული შეიქნა ჩემთვის...

ღენტორ კმარა... გმადლობ გულახდილ პასუხისათვის. (ნაღვლიანად) ეხ, ვარდო! ვარდო! რომ იცოდე რა გლოვის ზარად მესობა გულში შენი სიტყვები...

ვარდო (შეშვრთადი) რატომ?

ღენტორ რატომ?.. ერთი რამ კიდევ უნდა გკითხო: ნუ თუ არას დროს არ ჩაუფიქრებინარ... როგორ გითხრა... აი, თუნდაც ჩვენს განწყობილებას?

ვარდო რა განწყობილებას, ღენტორ!? მე ყოველთვის პატივს გცემდი, როგორც ჩვენი სოფლის ღირსეულს ადამიანს, თუმცა შენს შეხედულებას ცხოვრებაზე არას დროს არ ვიზიარებდი სავსებით. განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც...

ღენტორ (მწაჩვად) რაც ზურაზე გაჩნდა ჩვენს სოფელში, არა?

ვარდო დიახ!

ლენტორ -ნუ თუ პატივისცემის გრძნობის გარდა, სხვა რამ გრძნობას, სხვა რამ აზრს, უნებლიედ მაინც, არ გაუვლია შენს გულში? არც ერთხელ არ შეგიწუხებია შენი თავი უბრალო კითხვით: რა სწადიან შენგან ღენტორს, რატომ გდევს ლანდივით მარად?..

ვარლო (ერთბაშად მიმხვდაჩი) ღენტორ, გთხოვთ დაჩუმდე....

ლენტორ რატომ? განა სულ ერთი არ არის შენთვის დღეს მოისმენ ჩემგან აღსარებას, თუ ხვალ?.. ოდესმე ხომ უნდა გითხრა... გასკდა გული, ადამიანო, მეტი აღარ შემიძლიან...

II

თელო (დიდინით მოდის ჰირდაჰირ ვარდო და ღენტორისაკენ. შორიდანვე ქედს მოიხდის და მღაბლად თავს უკრავს ორივეს) „ღენტორ, ფეოდალ მაღალო, ამ სოფლის მეფეთ-მეფეო, ბოგანო ასოთ ამწყობმა სალაში დაგიყუფეო“!.. გამარჯობა, ხალხო, თქვენნი!

ლენტორ ყეფა და ღრენა რომ შენი ხელობაა—არ ახალია, ძველია. საქმიანი რამ რომ გეთქვა, კიდევ შესმის.

თელო (მხიარულად) მე და საქმე მტრები ვართ, ღენტორ!

ვარლო ადამიანო, ძალად რად იმცირებ თავს?

თელო „ვინც დამდაბლდეს – ის ამაღლდეს“—ამბობს მგონი სამღვთო წერილი, რომელიღაც მოციქულის პირით... დღეს ისეთს მხიარულს გუნებაზე ვარ, რომ არაფერი ჭკვიანური არ არსებობს ეხლა ჩემთვის...

ლენტორ ასეთი გუნება მხოლოდ უსაქმობის ნაყოფია!

თელო (ნიშნის შოგებით) შენ ხომ საქმე გაქვს აჩენილი... ჰო, მართლა, ბოდიშს ვიხდი, მგონი ხელი შეგიშალე ჩემის აქ მოსვლით.

ვარლო (შკაჯიკად) რას ამბობ, თელო?!

თელო არაფერს ისეთს, რომ აღელვებად ღირდეს... ღენტორს ჰკითხე და ის მოგახსენებს პასუხს.

ლენტორ როგორ გავიგო შენი სიტყვები? აშკარად სთქვი რისიც თქმა გინდა. სიტყვას ბანზე ნუ აგდებ...

თელო სიტყვას თუ ბანზე ვაგდებ შენ კიდევ კიბე მიადგი და ჩამოიტანე... რაკი ანდაზა გაგონილი გაქვს, პასუხიც გეცოდინება, ალბად.

ლენტორ როდემდის უნდა ილაყბო ასე?

- თედო** ვიდრე მზე აღმოსავლეთით ამოდის და დასავლეთით ჩადის... საქმიანი და ჭკვიანური ლაპარაკი ტფილისში მომძულდა, ძმავ! სოფელში დასასვენებლად ჩამოვედი...
- ვარდო** (სიცილით) და შენი დაცინვის საგნად ჩვენა გხვდი, არა?
- თედო** სულაც არა! მე და ლენტორი ერთმანეთს დიამეტრალურად ვეწინააღმდეგებით და სწორედ ეს არის მიზეზი ჩვენის კინკლაობის. მაგალითად, რაც მე მიყვარს და სიამოვნების ნერწყვისა მგვრის—ლენტორს სძულს და ცუდს გუნებაზე აყენებს... ქვეყანა ჭრელია, ვის რა მოსწონს... ხომ გაგიგონია: კაცია და გუნებაო.
- ვარდო** მაინც რაში გამოიხატება შენი და ლენტორის სხვა და სხვაობა?
- თედო** ყველაფერში და... არაფერში.
- ვარდო** (იციხის) არ მესმის...
- თედო** ჩვენ ორივენი ამ სოფლის მკვიდრნი ვართ. ლენტორი შეძლებული მემამულეა, მის სახლში, რომ იტყვიან, ღვთის თვალი ტრიალებს და დიდიდამ პატარამდე ყველა კმაყოფილია თავის ბედით—გარეგნულად მაინც... ჩემს გაპარტახებულს სახლში კი ყველას თავ პირი ჩამოსტირის, იქ სიხარული აღკრძალული ხილია... აუტანელი შრომა და ამ შრომის გვირგვინი—ნახევრად გამძლარი კუჭი, აი, ის ძვირფასი სამკაული, რომლითაც ყოველ დღე ვირთვებით. ლენტორის ჯიბეში მუდმივ ჩხრიალებს ბაჯალა ოქრო, ანუ, როგორც ხუმრობით უწოდებენ, ქანქარი—ეს უძლიერესი იარაღი ჩვენის კეთილ დღეობის; ჩემსაში კი ზვეში ერთხელ თუ აჩხრიალდება და ისიც თვალის მოსატყუებლად მხოლოდ. ჯერ არ მახსოვს, რომ თვიდამ თვემდე აღებულს ჯამაგირს ჩემს ჯიბეში ღამე გაეთენებინოს. ერთს რამეში კი უექველად ვგე-ვართ ერთმანეთს: ორივე სიკვდილის შვილები ვართ... მაგრამ, დახე ბედის მუხანათობას, სიკვდილის შემდეგაც კი არ მოიშლება ჩვენი სხვა და სხვაობა. როგორც წესია, რასაკვირველია, ლენტორს საფლავზე ძვირფასს მარმარილოს ძეგლს აუგებენ, ხოლო მე უხეიროდ გათლილს უბრალო ხის ჯვარს წამომისკუპებენ. ამინ და კირიალეისონ!..
- ლენტორ** მეტად ზლაგვად და უხეიროდ ოხუნჯობ!
- თედო** ჩემს ოხუნჯობაში საფასურს არავინ გახდევინებს. თუ არ მოგწონს ყურს რად მიგდებ. „Не пюнди, не слушай!“ ხომ გაიგონია რუსეთში განსწავლულს რუსული ანდაზა.
- ლენტორ** შენი ფილოსოფია მეტად მდარე ღირსებისაა, ჩემო თედო. შენ მხოლოდ შური გალაპარაკებს ასე ღვარძლიანად ჩემს წინააღმდეგ და სხვა

•რაფერი. კარგათ გიცნობთ ყველას ვინცა ხართ და რაცა ხართ— „ენა-ტარტალა, საქმე—არტალა“. აი თქვენი დანიშნულება. რაც არსებობს—არ მოგწონთ, გინდათ ძირ-ბუდიანად აშოაგდოთ ეს ქვეყანა, ხოლო სანაცვლოდ ცალიერს ფრაზებს გვაწვდით მხოლოდ...

თედო

თუნდაც ასე იყოს, რა მერე?.. „დასაწყისში იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო საქმე“—მგონი ასე, თუ დაახლოვებით ასე, ლაღადებს რომელიღაც მოციქული. დიახ, ჩვენ სიტყვის მსახურნი ვართ, ვინაიდან ღრმადა გვრწამს, რომ ჩვენგან გატყორცნილი სიტყვა არ დარჩება ხმად მლაღადებლისა უდაბნოსა შინა... შენ ვერც კი მიხვდები რა ბედნიერებას განვიცდი მე, როდესაც სტამბაში სხარტულად დაწერილს წერილს ვაწყობ გაზეთისათვის. უსულო ლითონისაგან ჩამოსხმულს ერთმანეთში უაზროდ არეულს ასოებს თავს ვუყრი და ცოცხალს სიტყვას ვქმნი. სიტყვათ გროვისაგან წინადადებას, ხოლო ამ უკანასკნელთაგან ხორც შესხმულს აზრს, რომელიც ხვალ ასში ერთს მაინც ჩასწვდება გულში და სამოქმედოთ ამოძრავებს... ის ერთი შემდეგ ასსა და ათასს მიმდევარს წარმოშობს, ხოლო ეს კი უკვე ისეთი ძალაა, რომლის წინაშედაც ჩვენისთანა კაცუნები უნებურად ქედს მოიხრიან. მე სრულიად კმაყოფილი ვარ მით, რომ ბედმა ასოთ-ამწყობობა მარგუნა წილად და, ასე თუ ისე, მონაწილედ გამხადა იმ დიად ტაძრეს აგებაში, რომელსაც შრომის საფუძველზე დამკვიდრებული მომავალი თავისუფალი ცხოვრება ჰქვია... ჩემს მდგომარეობას მე არ გავცვლი არას დროს შენს მეშხანურს, კმაყოფილებით სავსე ცხოვრებაზე... მაგრამ ჩვენ არც საქმეს გაუბრბივართ; ზურაბ გობეჩიძე—აი, ჩვენი საქმიანობის ერთი ნიმუშთაგანი...

პარლო

ვაშა, ვაშა, თედო! სრულს ქეშმარიტებას ამბობ! იწვნიე თუ არა, ღენტორ?!

ლენტორ

ყოველს ნაცარქექიას თავისი თავი დევთ ჰყავს წარმოდგენილი. შენც ასე გემაართება, თედო. პრტყელ-პარტყელ სიტყვებს ისერი და გგონია შენის პირით თვით შეუმცდარი რომის პაპი ლაღადებდეს. მაგრამ მარტო ფრაზებით ფონს ვერ გახვალ, მეტად ღრმაა და შეიძლება დაიხრჩო კიდევ. ვიდრე პეტრე მოვიდოდა პავლეს ტყავი გააძვრესო, —თქვენც ასე გემაართებათ: ვიდრე თქვენი სიტყვა ხალხს ჩასწვდება და სამოქმედოთ ამოძრავებს, მანამ თვით ჩვენი ხალხი, უკვე გადაგვარების გზაზე შემდგარი, შეიძლება გადაშენდეს კიდევ... საქიროა საქმე, ცოცხალი საქმე...

თედო (გააწყვეტინებს) და ამ ცოცხალ საქმის ცხოვრებაში გამტარებლად შენ და შენისთანები, მაშინ აშენდება საქართველო, არა?! მე კარგათ ვიცი თქვენი საქმიანობის ნამდვილი ფასი და ღირებულება! დილიდან საღამომდე ცხონებულ ლუარსაბივით ერთი გვერდიდან მეორეზე გადაგორება და პირადი ბედნიერების ძიება—აი, თქვენი საქმე და საქმიანობა. ხუთი წელიწადია, რაც რუსეთიდან დაბჭუნდი, მაგრამ ამ ხნის განმავლობაში შენს სოფელში შენ იმდენიც არ გაგიკეთებია, რამდენიც ზურამ ერთის თვის განმავლობაში გააკეთა. შენ ვერც კი ამჩნევ თუ როგორ ჩამოქვეითდი და ყელამდე ჩაეფლე იმ მკრალ მორევში, რომელსაც ყოველ დღიური ვიწრო ინტერესებით ცხოვრება ჰქვია. შენი და შენისთანების იდეალი დღეს მხოლოდ ერთს რამეში გამოიხატება—პირად სურვილების დაკმაყოფილებაში. ამ სურვილებს თქვენ მზად ხართ წარბშეუხრებლად შესწიროთ მსხვერპლად ყოველივე ის, რითაც ოდესღაც საპართლიანად მოგქონდათ თავი და ამაყობდით კიდევ...

ლენტოზი (სიშინლად ადღეუვებუფი) შენ სტრუობ, თედო! ეს ყოველად შეუწყნარებელი ცილის წამებაა... შენ უკვე პირად ნიადაგზე გადაგაქვს კამათი, ეს კი იმის მომასწავებელია, რომ საფანელი შემოგაკლდა...

თედო ბოდიშს ვიხდი! უკანასკნელი სიტყვები პირადათ შენს შესახებ არ უნდა მეთქვა, თუმცა ჩემი აზრის ცხადსაყოფად, როგორც შესაძლებელ ფაქტზე, შემეძლო მიმეთითებინა. ერთს რამეს კი მაინც გეტყვი: ჯერ პირადი ბედნიერება, მერე საზოგადოებისადმი სამსახური—აი თქვენი ლოზუნგი!..

ლენტოზი (გესლიანად) თქვენი კი?

თედო ჩვენი?.. შეაბრუნე ეგ დებულება და ჩვენს ლოზუნგსაც მიიღებ!..

III

(შორიდან ზურა გამოჩნდება, რომელსაც სოფლის ბიჭები ყვილ-ხივილით ხვდებიან. გლეხობაც სიამოვნებით აძლეუს საღამოს).

პარლო აჰა, მგონი ზურაბიც მოდის! (ჩვენც მოვიდა-გაუმარჯოს“ ისმის ხალხში. ამ არა ჩვეულებრივის შესვედრით ზურა შესამჩნევად ადგდება და ცოტათი შეკრთება).

ზურაბ (ხალხს) გამარჯობა! გამარჯობა თქვენი! (დაინახავს ვარდოსა და დანარჩენთ) აა, თქვენც აქა ხართ! საღამო ბატონებო!

- მარდო** სალამი ბატონო ზურაბ!
- თედო** სალამი კი არა ზურნა არ ნებავს! სად დაიკარგე ამოდენა ხანი? ცოტას გასწყდა მე და ლენტორი კინალამ შევებით ერთმანეთს...
- ზურაბ** (ღიმილით) დარწმუნებული ვარ თქვენი ბრძოლის საგანი ისევ ძველი თემა იქნებოდა—რა უფრო აღრე გაჩნდა: ქათამი თუ კვერციხი.
- მარდო** არა, დღეს ძველს ჩვეულებას უღალატეს და საზოგადო საქმეზე ჰკამათობდნენ.
- თედო** მოგეცა ლხენა, სულ ბღღვირი ავადინე ჩვენს ლენტორს...
- ლენტორ** ზოგი რამ შენს თავსაც ჰკითხე!
- მარდო** რაზედ ილაპარაკებთ ამაღამ, ზურაბ?
- ზურაბ** ჩემი საუბრის თემა ჩვეულებრივად უცვლელია—თავისუფლება და ტერიტორიის დაცვა. ამ რყევისა და ნგრევის ხანაში ისე არაფერი მაინტერესებს, როგორც ეს საკითხი.
- პირ. გლმხი** (მიუახლოვდება ზურაბს) აი, ზურაბ, შენთვის საგანგებოდ ეს ადგილი ამოვირჩიეთ. ამ მაღლობიდან უფრო მარჯვედ შეიძლება ლაპარაკს და ხალხსაც გაუადვილდება შენი მოსმენა!
- ზურაბ** კარგი, ძალიან კარგი ადგილი აგირჩევიათ. აბა, ჩემო პავლე, გადასძახე ხალხს თავი მოიყარონ. დროა დავიწყეთ...
- პირ. გლმხი** (ხმა მადლა) მოდი, აქეთ მოდი, ხალხო!.. (ხალხი თან და თან გროვდება და ირგვლივ ეხვევა მადლობზე შემდგარ ზურაბს).
- ზურაბ** (კმაყოფილებით გარდახედავს მოზღვავებულს ხალხს და ნელის, მკაფიო ხმით იწყებს ლაპარაკს). ჩვენ წლის წინად ჩვენ ვიყავით თავისუფალი ხალხი, გვექონდა საკუთარი სახელმწიფო და ჩვენი ქვეყნის სრულ უფლებიან გამგე-პატრონად ჩვენვე ვითვლებოდით. მეთვრამეტე საუკუნის მიწურულში მეტად გაქირდა ჩვენი ქვეყნის საქმე: აღმოსავლეთ საქართველოს აოხრებდნენ სპარსნი და ლეკნი, ხოლო დასავლეთს—ოსმალეთი. ამას კიდევ ზედ ერთოდნა ჩვენსავე მმართველ წრეებში გამეფებული პირად ინტერესებზე აგებული ქიშკი და უთანხმოება. ასეთს პირობებში მყოფს ქართველობას ან ხელი უნდა აედო დამოუკიდებლად არსებობაზე და სპარსეთ—ოსმალეთის მონა-მოხარკეთ გამხდარიყო და ან ხელი უნდა გაეწვდინა ერთმორწმუნე რუსეთისათვის, რომელიც ამ დროს უდიდეს სახელმწიფოდ ითვლებოდა ევროპაში და ყველაზედ უფრო ახლო მოსაზღვრე იყო ჩვენი. საამისოდ ნიადაგი უკვე შემზა-

დებული იყო, რადგან ჯერ კიდევ შორეულს წარსულში არსებობდა საქართველოსა და რუსეთს შორის ერთგვარი პოლიტიკური ხასიათის მიწერ-მოწერა და ოფიციალი დამოკიდებულება. რუსეთს ჩვენ შევეკარით განსაზღვრულის ტრაკტატით, ანუ პირობით, რომლის ძალითაც ჩვენ ი'ვე სუვერენულ ე. ი. დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ვრჩებოდით, მხოლოდ ზოგიერთს საკითხებში, როგორც არის, მაგალითად ომისა და ზავის საკითხი, რუსეთთან შეთანხმებით უნდა გვემოქმედნა. თავის მხრივ რუსეთიც, სხვა მრავალ სიკეთის გარდა, პირობას გვიდებდა, რომ დაგვიცავდა ჩვენ და ჩვენს სახელმწიფოებრივ საზღვრებს გარეშე მტრისაგან, რისთვისაც ჰკისრულობდა მუდმივად ჰყოლოდა ჩვენში საკმაო სამხედრო ძალა... როგორც ხედავთ, პირობა ჩინებულაღ იყო დაწერილი; საკირო იყო მხოლოდ მისი პირნათლად შესრულება; განაღდება... მაგრამ მოვსტყუევით—ერთმორწმუნე რუსეთი ბევრად უფრო ვერაგი, უპირო და უღმობელი აღმოჩნდა, ვიდრე ის მტრები, რომელნიც ათასი წლობით გარს გვეხვივნენ ჩვენ და მოსვენებას არ გვაძლევდნენ. ამ ხელშეკრულობით რუსეთმა ჩინებულად ისარგებლა: ჩვენის შემწეობით მან თითქმის უსისხლოდ გაიკათა გზა აზიისაკენ, რომლის შესახებაც ის ოცნებობდა ორი საუკუნის განმავლობაში... ამ ამბით თავზარ დაცემული მაჰმადიანობა ჩვენზე იღვსავდა კბილებს, რადგან ჩვენ ეყავით მიზეზი რუსეთის მოწვევისა და მათ მახლობლად მათი დაუძინებელი მტერის—რუსეთის—დამკვიდრებისა. ოღონდ უარჰყავით რუსეთთან კავშირი—გვეუბნებოდნენ ჩვენ სპარსნი და ოსმალნი—და პირობას გაძლევთ აზიერიდან ხელს ავიღებთ ყოველგვარს შულღზე თქვენდამი, პირიქით, დაგიბრუნებთ წართმეულს მიწა-წყალს და ზარალს ერთი-ათად გინაზღაურებთო... მაგრამ რაინდობას შეჩვეულ ქართველობისათვის არც ისე ადვილი იყო ღალატის ჩადენა და ერთხელ მიცემულ სიტყვის გატეხა. და, აკი, ამ რაინდულს გრძობას მსხვერპლად შეეწირა ჩვენი დამოუკიდებლობაც!... ალა-მაჰმად-ხანისა და ოსმალთ ურდოებისაგან აოხრებული საქართველო იმ დაჰრილს არწივს ჰგავდა, რომელსაც ფრთის გაქნევაც კი არ შეეძლო, რომ გათამამებულ ყვავ-ყორანთა გუნდი მოეგერებინა როგორმე. და ასეთს მდგომარეობაში მყოფს საქართველოს არ იკითხავთ, ძმებო, თუ რა ჰკირისუფლებას უწევდა მის მცველად ახლად მოვლენილი მოკავშირე რუსეთი? არავითარს საშუალებას არ ერიდებოდა, რომ ჩვენსა და მეზობელ სახელმწიფოს შორის შუღლი

ჩამოვედრ, რასაც ხშირად ომიც კი მოჰყვებოდა ხოლმე და როგორც კი ჩავვითრევედი ჩვენი ნებისა და სურვილის წინააღმდეგ ატეხილს ომში, თვითონ მზაკვრულად განზე გაგვიდგებოდა და შორიდან აუშფოთველად უყურებდა საშინელს სურათს საქართველოს აოხრებისას... და როდესაც დარწმუნდა, რომ საქართველო საკმაოდ იყო აოხრებული, ყოველად უდიერად ერთის კალმის გაკვირით მოსპო ჩვენი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და რუსეთის უბრალო გუბერნიათ გვაქცია!.. თავისუფლების ნაცვლად მონობა გვარგუნა წილად; დივიწყა საქვეყნოდ დადებული აღთქმა და ფიცი და 116 წლის განმავლობაში მხოლოდ ძალმომრეობაზე აგებულს პოლიტიკას აწარმოებდა ჩვენში... დაუსრულებელ ომებისაგან ილაჯ გაწყვეტილი ქართველობა თანდათან ჰკარგავდა თავის ეროვნულს სახეს, ეროვნულს თვით შეგნებას და, ვინ იცის, სანამდის მივიდოდა საქმე, რომ ეს უმაგალითო ომი არ ატეხილიყო... ვისაც ცოტათ მინც შესწევს წინად განქვრეტის გრძნობა, მისთვის ცხადია, რომ თანამედროვე ომი არ ამოიწურება მხოლოდ და მარტო ერთა შეიარაღებულ შეტაკებით. პირიქით, როგორც წარსულ ომებს, ამ ომსაც მოჰყვება თან ღრმა სოციალ-პოლიტიკური ცვლილება, რომელიც შეიძლება დაგვირგვინდეს რევოლიუციით და თანამედროვე საზოგადოებრივ წესწყობილების დანგრევით... რუსეთი ჩამორჩენილი ქვეყანაა, ამხანაგებო, და რევოლიუცია იქ უფრო მოსალოდნელია, ვიდრე სხვა დაწინაურებულ ქვეყნებში. ამიტომაც ჩვენ გვმართებს ფხიზლად ვიყოთ, ბეჯითად ვადვენოთ თვალყური რუსეთის დღევანდელს პოლიტიკურს მდგომარეობას და ანგარიში გაუწიოთ ჩვენს მდგომარეობაში მყოფ მცირე ერთა საზოგადოებრივ აზრს. დღეს პოლონეთი თითქმის განთავისუფლდა რუსეთის მონობისაგან; ფინლიანდია საქვეყნოდ აცხადებს თავის დამოუკიდებლობას, ყოველივე ეს არაფრად ექაშნიკება კაცი-ქამია რუსეთს, მაგრამ ჩვენ ამ გარემოებამ არ უნდა შეგვაშინოს. პირიქით, ეროვნული თავისუფლების გაკედვაში პოლონეთს ჩვენ მხარი უნდა დიუქიროთ და ხმა მალა, საქვეყნოდ მოვსთხოვოთ რუსეთს 116 წლის წინად გაცემულ თამასუქის განაღდება და ჩვენი უფლების აღდგენა... ხალხო, ხომ გაიგეთ რასაც გეუბნებით?..

**ხალხი
ფურცად**

გავიგეთ, გავიგეთ, შენი კრიმე!..

ჰო—და, თუ გაიგეთ მაშ იხიც უნდა იცოდეთ, რომ ჩვენ ისეთს არასფერს მღვითხოვთ, რაც ეწინააღმდეგება ქემშარიტებას, სამართლი-

ნობას. ბევრს ჩემი აზრები სისულელედ მოეჩვენება, რადგან ვერ წარმოუდგენიათ ურუსეთოდ ჩვენი არსებობა, ბევრნი შავრაზმელობასაც გვიკიჟინებენ, მაგრამ, ამხანაგებო; ყური არ ათხოვოთ ასეთს უსაფუძვლო ბრალდებას. და, აი რატომ: ჩვენ სოციალისტები ვართ და ვამბობთ: სოციალიზმი მხოლოდ მაშინ შეიძლება განხორციელდეს და გატარდეს ცხოვრებაში, როდესაც მოისპობა დიდი ერის მიერ მცირე ერთა ეროვნული ჩაგვრა. ეროვნულად თავისუფალ ხალხს უფრო ადვილად შეუძლიან აწარმოვოს ბრძოლა სოციალიზმის დამკვიდრებისათვის, ვიდრე იმ ერს, რომელიც მონობას განიცდის, რადგან ამ უკანასკნელის ენერჯია უნებურად იხარჯება ეროვნულ ბრძოლის საწარმოებლად. და ვინც გულწრფელად ეტრფის სოციალიზმს, მას არ შეუძლიან მხარი არ დაუჭიროს ერთა განთავისუფლების პრინციპს. ჩვენ, ქართველები, ამ გზას უნდა დავადგეთ... თუ ჩვენ გვსურს სხვა განათლებულ ერთა შორის ცოცხალ ერად ვიხსენებოდეთ, თუ ჩვენ გვწადიან შევექნათ საკუთარი კულტურული ღირებულებანი, თუ ჩვენ მართლაც გვინდა ძმობა-ერთობის, სოციალიზმის დამყარება, მაშინ, ცხადია, ჯერ უნდა განვთავისუფლდეთ რუსეთის მონობისაგან და შემდეგ შეუდგეთ იმ დიად ტაძრის აგებას, რომელსაც სოციალიზმი ჰქვია... გაიგეთ თუ არა, ხალხო, რასაც გეუბნებით?

ხალხი გავიგეთ, გავიგეთ შენი ჭირიმე!..

ზურაბ ჰო, და; თუ გაიგეთ მაშ ისიც უნდა იცოდეთ, რომ არც ერთს ერს უსისხლოდ არ მოუპოვებია თავისუფლება. ეს სისხლი არც ჩვენ აგვცდება, მაგრამ ამან არ უნდა შეგვაშინოს... თუ რუსეთის იმპერიალიზმისათვის ჩვენ ასე ათასზე მეტი მსხვერპლი გავიღეთ, ნუ თუ საკუთარ თავისუფლებისათვის ვერ შევძლებთ მსხვერპლის გაღებას!? ხალხო! რას იტყვიან ამის შესახებ?..

ხალხი კი შენი ჭირიმე, თუ საჭირო იქნება ყველა ვიბრძოლებთ და მხარში ამოვიდგებით!..

ზურაბ თქვენი პასუხი, ხალხო, ერთხელ კიდევ ამართლებს სახელოვან მგონის სიტყვებს: „არ მომკვდარა, მხოლოდ სძინავეს და ისევ გაიღვიძებს“-ო. აი, ამ გაღვიძების, გამოფხიზლების ეამი დადგა უკვე და მიუხედავად იმისა, რომ არ ვიცით, თუ რას გვიმზადებს იგი, ჩვენ მაინც ვსთქვათ: „გაუმარჯოს ჩვენს ეროვნულს თავისუფლებას, გაუმარჯოს თავისუფალ ერთა შეგობრულს კავშირს, გაუმარჯოს საქართველოს!..“

- ხალხი** გაუმარჯოს საქართველოს! საქართველოს გაუმარჯოს!.. (საერთო ხანგრძლივი ტაშის ტემა. საერთო აფრთხილება. მთელი ამ მონტაჟის დროს ვარდო მოძორებით სდგას, მაგრამ ზურაბის სიტყვები არ ჩვეულებრივად აღეშინებენ მას და ეს მდგომარეობა სახეზე ნათლად აღებულება. ეს გარემოება არ გამოეხატება ლენტეხის, რომელიც ვარდოს სახის მოძრაობას თვალს ადევნებს. ზურაბი სიტყვებს მომადლებულს ადგილს და ავანსცენისაკენ მიდის. ვარდო წინ შემოეგება და გზას გადაუჭრის. ხალხი თან და თან იშლება და სტენა ცალიერდება).
- ვარდო** უღრმესად გმადლობთ, ზურაბ, არა ჩვეულებრივ წუთების განცდისათვის. დღეს თქვენ შეუდარებელი იყავით.
- ზურაბ** მადლობა მე... არ ვიცი რისთვის?
- ვარდო** იმისთვის, რომ თქვენ თქვენის ცეცხლეულის სიტყვით შეგიძლიათ ჩასწვდეთ ადამიანს გულის სიღრმეში და ცხოველ მყოფელ სხივად ეუფლოთ მას... ეს რჩეულთ ხვედრია და მიხარია, რომ ერთი ამ რჩეულთაგანი თქვენა ხართ...
- ზურაბ** (მოუხალფდება ვარდოს და თვალებში ჩაატყობს, ვარდოს აფრთხილება უნებურად ზურაბსაც გადაეცემა). როგორ გიკრთის, ვარდო, თვალები! რა მძლავრი ცეცხლი სჩანს მათს გამომეტყველებაში...
- ვარდო** ეს ცეცხლი თქვენ დაანთეთ, ზურაბ... თქვენ გაჰკარით ტალკვესი ჩემს მიძინებულს გრძნობას და მეტყველ სიმაღ აქციეთ იგი...
- ზურაბ** თქვენ აქარბებთ, ვარდო, ჩემი სიტყვის მნიშვნელობას! ოხ, რა ბედნიერად ჩავსთვლიდი თავს, რომ ჩემს მსმენელთაგან ასში ერთს მაინც გაუღვიძებდნე რწმენას ჩემ მიერ გამოთქმულ აზრებისადმი... თქვენ სასურველი გამონაკლისი ხართ მხოლოდ...
- ვარდო** მე ვამბობ იმას, რასაც განვიცდი... სხვებთან მე საქმე არა მაქვს... მე ვიცი, რომ ჩემი ნების ყოფა თქვენის ზედგავლენით ამოძრავდება მადლობის ნიშნად მიიღეთ ჩემგან ეს მცირე ნობათი. (ქისას გაუწვდის) ჩემის ხელით ამოვქარგე ზედ ორი სურათი.
- ზურაბ** (გახანგრძლივებს და თან გაკვირვებული) არ ვიცი რას უნდა მივაწერო ასთი ყურადღება... ვარდო, თქვენ არა ჩვეულებრივი ადამიანი ხართ.. (ქისას დააკვირდება) რა საუცხოვოდ არის მოქარგული წმინდა გიორგის სურათი...
- ვარდო** ეს ხომ ჩვენი, ქართველების, სიმბოლოა. მინდა ასე გამარჯვებული თქვენც ჰყოფილიყოთ ცხოვრებაში.

- ზურაბ** (ქისას შეაბრუნებს) ქალის სახე... თმა გაშლილი, დაღონებული, სევდით სახე სახე... რას ნიშნავს, ვარდო, ეს?
- ვარდო** სევდის სამოსელში გახვეულს ჩვენს ქვეყანას, როგორც ამას თქვენ ერთს ლექსში ამბობთ...
- ზურაბ** ვარდო, თქვენ თითქოს გინდათ გამაკვირვოთ თქვენის სულის მშვენიერებით... რა უცხო რაღა ხართ, ვარდო... მე არ ვარ ჩვეული ბედნიერ წუთების განცდას, ეხლა კი უმაღლეს ბედნიერებას განვიცდი... (წინ წაიწივს და ორივე ხელს დაუჭერს) უღრმესად გმადლობთ, ვარდო! (ვარდოს ხელები აუთრთოლდება. ზურაბი ინსტიკტიურად მიხვდება ნამდვილს მიზეზს ქალის ადგილების და ერთბაშად გაუშვებს ხელს. სახეზე გაკვირვების ნიშანი ადებუჭდება, რომელსაც მსწრაფლ შესცვლის მწარე ღიმილი. თავისთვის). მე და სიყვარული? არა, ეს შეუძლებელია!.. (გადახედავს ვარდოს, რომელიც ისევ სდგას ხელებ გაშეურილი, თითქოს მოეღის მისგან სასურველს ჰასუსხაო. საბოლოოდ დარწმუნებული თავის დასკვნაში დაიხვევა უკან) ნუ-თუ?.. (ისევ მიუხელოვდება ქალს და მტკიცედ) მშვიდობით, ვარდო!.. (ხელა შეაბრუნდება და გავა).
- ლენტო** (მთელს ამ სცენას თვალს ადევნებს სცენის სიდრმიდან. ზურაბის გასვლისთანავე წამოვა და ვარდოს წინ დადგება) ვარდო! ვარდო! გონს მოდი რა გემართება!..
- ვარდო** (ჭკერ კიდევ გონს ვერ მოსული) ზურაბ! ზურაბ!...
- ლენტო** დამშვიდდი, ვარდო, ზურაბი წავიდა უკვე!
- ვარდო** (ისევ ისე) მშვიდობით, ვარდო!.. მშვიდობით და არა ნახვამდის... რა საშინელი რამ არის სიცოცხლე... ბედნიერება გწყუროდეს და...
- ლენტო** ვერ მისწვდეს, არა ვარდო!? შეიძლება ბედნიერების აჩრდილი მარად თან სდევდეს ადამიანს და ვერ შენიშნოს...
- ვარდო** (გონს მოსული) აა, ეს შენა ხარ, ლენტო!
- ლენტო** მე ვარ, ჩემო ყველავე, შენი აჩრდილი...
- ვარდო** (ტრემლ-ნარკვე ღიმილით) რომელიც შეიძლება მარად თან გდევდეს, მაგრამ კი ვერ შენიშნო... (ხელს გაუწვდის ღებტორს) რომ იცოდეს რა საშინელს ტანჯვას განვიცდი ეხლა. . აქ (გულზე უჩვენებს) თითქოს მომწყდა რაღაცა...
- ლენტო** დამშვიდდი, ვარდო!.. აკი შენ თვითონ ამბობდი. „ცხოვრება ბრძოლაა“-ო და პირველმა მარცხმა არ უნდა შეგაშინოს....

ვარდო (თან და თან ტირილი აუჟარდება და ღენტორს გულზე მიეყრდნობა) ღენტორ! ღენტორ! მე... მე... მი... (სიტყვებს ვერ აბოლოვებს).

ღენტორ შენ გიყვარს და შენ არ უყვარხარ, არა? არა, ვარდო, გეფიცები ღმერთს, რომ შენზედაც არიან შეყვარებულნი... მხოლოდ შენსავით სასოწარკვეთილებას არ ეძლევიან... იმედს არ ჰკარგავენ!

ვარდო იმედს ღენტორ?

ღენტორ დიახ, იმედს, ვარდო!.. (კულისებში ისმის მიმავალ გლეხების სიმღერა. ფარდა ნელა ეშვება).

ფ ა რ დ ა

მოქმედება მეორე

(იგივე სცენა. აგვისტოს უკანასკნელი რიცხვებია. ჩამავალი მზის სხივები ჭერ კიდე ეაჯერება მთის მწვერვალებს. ერთგან მუხის ძირას დაკებულა ჰატარა ხალიჩა, რომელსაც კარს უსხედან ვარდო, ღენტორ, თედო, გიგო და რამოდენიმე მოსწავლე ახალგაზღობა. ფარდის ახდის დროს გიგო გიტარაზე უკრავს და მღერის. შექვიფიანებულია. დანარჩენნი დვინოსა და ხილეულობას შეექცევიან. სცენის სიღრმეში ბურთაობაა. მობურთავენი ხან გაშოხნდებიან, ხან მიეფარებიან კულისებში. სშიკად ისმის ბურთაობის დროს ჩვეულებრივი უიჟინა და სტვენა).

ზიგო (გათავებს სიმღერას) თქვენი არ ვიცი, ყმაწვილებო, და მე კი, ყოველთვის როდესაც აგვისტოს უკანასკნელი რიცხვები დგება და ჩემი რუსეთისაკენ გამგზავრების დრო ახლოვდება, გული რაღაც არა ჩვეულებრივად მეთანაღრება. ვერ ვურიგდები (ხელს გაიშვებს) ამ მომჯადოებელ ბუნების მიტოვებას... მაინც რა კეკლუცი, რა ლამაზი რამ არის ჩვენი ქვეყანა...

თედო „სხვა საქართველო სად არის, რომელი კუთხე ქვეყნისა, ერი პურადი, გულადი“ არა?! ეხ, გულადობისა და პურადობის რა მოგახსენო: დღეს რომ ცოცხალი იყოს ჩვენი მგოსანი ამას, ალბად, არც იტყოდა, რადგან პური ჩვენი არსებისა კარგა ხანია, რაც გამოგველია, ხოლო რაც შეეხება ჩვენს გულადობას, მოგეცა ლხენა სხვის სასარგებ-

ლოდ ჩვენ მისი გამოჩენა ვიცოდეთ! ერთს რამეში კი მართალი ხარ, გიგო! მეტად მიმზიდველი, ლამაზია ჩვენი ქვეყანა და სწორედ ეს უნდა იყოს იმის მიზეზი, რომ ამ ბოლო ხანებში ასე მომრავლდნენ ჩვენი პატარძლის ხელის მძივებელნი...

პარლო (მოუთმენლად) თედო, თედო! ნება მომეცი დავამთავრო შენი სიტყვა. მე მინდა დავასკვნა შენი აზრი.

თედო რაღა ნებართვა გინდა, აიღე და დაამთავრე.

პარლო ყმაწვილებო! მე მინდა გითხრათ, რომ ამ ჟამად ჩვენი პატარძლის გულის მოგება არც ისე ადვილია, როგორც ეს ზოგიერთებს ჰგონიათ. წარსულში გულუბრყვილოს, შემცდარსა და მოტყუებულს დღეს გონების თვალი სულ სხვანაირად უჭრის და ფხიზელი კკუა ბეჯითად ხელმძღვანელობს მის სურვილებსა და ნების ყოფას... ხანგრძლივს მონობას ჯერაც ვერ ჩაუკლავს მის გულში ტრფობის ალი თავისუფლებისადმი: ის მოუთმენლად ელის მხოლოდ იმ სანატრელს წამს, როდესაც ველად გაჭრილი გმირი ტარიელი კვლავ მონახავს მას და გამოიხსნის ქაჯთა ტყვეობიდან... რა საუცხოვო, ზღაპრული სანახავე იქნება მაშინ იგი... ნეტავი მას, ვინც თავისუფლების გვირგვინით შემკულს იხილავს ჩვენს პატარძალს... ყმაწვილებო! გაუმარჯოს ჩვენს პატარძალს და მისთვის ხელს, მისთვის ველად გაჭრილს ტარიელს...

ყველანი გაუმარჯოს ნესტანს, გაუმარჯოს ტარიელს! შენც გაგიმარჯოს ჩვენო ვარდო!

ლენტორ (აქამდე გაუჩეხებული) ლამაზად შეწყობილი ზღაპარია, მაგრამ სინამდვილესთან კი არავითარი კავშირი არა აქვს. ასეთი იდილიურ სამოსელში გახვეული აზრი მხოლოდ მცონარე ქართველს ინტელიგენტს თუ დაეზადება!.. რით ვერ გაიგეთ, რომ ძველი ზღაპრული ტარიელი სასტიკად დამარცხდა და დიდი ხანია, რაც ფარ-ხმალი დაჰყარა...

თედო ბარემ ისიც დაუმატე, რომ არარაობად იქცა... რა ვქნა, ლენტორ, არ მინდა გაწყენინო, მაგრამ შენ ისე ღვარძლიანად ლაპარაკობ ამ დიდ საკითხის შესახებ, რომ არ შემიძლიან პასუხი არ გაგცე... ადამიანი სრულიად მოწყვეტილი უნდა იყოს თანამედროვე ცხოვრებას, არ უნდა იცნობდეს საკუთარი ერის მაჯის ცემას, რომ შენსავეთ ზერელეთ ბკობდეს და ჰკამათობდეს. ორში ერთი: ან ძალად იბრძავენ თვალეებს და არ გინდა დაინახო რაც სინამდვილეში ხდება და ან გეშინიან ამ სინამდვილის, შენ შენს ურწმუნობაში იქამდის მიდიხარ,

რომ არაფრით არ განირჩევი იმ ქართველ გადაგვარებულ ინტელიგენტისაგან, რომელსაც მცნება ქართველი და საქართველო იმდენად აინტერესებს, რამდენადაც მე შარშანდელი თოვლის მოსვლა.

ლენტორ სრულიადაც არა... მე ჩემი შეხედულება მაქვს ქართველ ერის ცხოვრებაზე და კარგა ხანია საკუთარი აზრი შევიმუშავე მის შესახებ... მე მხოლოდ არ მრწამს თქვენი იდეალის განხორციელება, თქვენი საქმიანობა და იქვის თვალით ვუყურებ ყოველივე იმას, რასაც თქვენ მზად ხართ თავი შესწიროთ... ჩემი რა ბრალია, რომ ისტორიის გაკვეთილები თქვენთვის არ არსებობენ...

თედო მაგალითად.

ლენტორ შორს წასვლა არ დამკირდებია, ახლო წარსულზე მივითითებ: მოიგონეთ 1906 წელი. მიუხედავად იმისა, რომ სასტიკად დამარცხდით, ჭკუა მაინც ვერ ისწავლეთ და ვერც ეხლა, ამ საშინელ ქართველის დროს ისწავლით მგონი...

თედო ყოჩაღ, ლენტორ! საბუთიც ასეთი უნდა! მაგრამ თუ შენი ნაქები დაკვირვება ამაზე უფრო შორს ვერ მიდის—ვერ მოგილოცავ! დამარცხდით ჩვენ კი არა, დამარცხდა ტაქტიკა მხოლოდ... მაგრამ ნუ დავიწყდება, რომ 1906 წელი—ბრძოლის ერთი ეპიზოდია მხოლოდ. მოძრაობის მაცოცხლებელი მთავარი აზრი, იდეა—ისევ ხელშეუხებელი, ცოცხალი დარჩა და იცოცხლებს უკუნისამდე. შენი სულთათანა ნაადრევი... შენ კარზე მომდგარს ახალ ცხოვრების განთიადსაც ვერ ამჩნევ, მაშინ როდესაც სხვები ამ განთიადზე საზეიმო ფერხულს აწყობენ უკვე და მზის ამოსვლას მოელიან მხოლოდ... ჩვენ გეწამს განახლება და განვახლდებით კიდევ...

ჰველანი ვაშა! ვაშა! შენი სადღეგრძელო იყოს, თედო!

ზიგო რა უცნაური ხალხი ვართ ქართველები. საკმარისია ორმა ქართველმა ერთათ მოიყაროს თავი, რომ პარტიაზე და მიმართულებაზე დაიწყონ ლაპარაკი... თითქოს პარტიის გარდა სხვა არაფერი იყოს ამ ქვეყნად! წადით, დაიკარგეთ იქით! ჯანდაბას თქვენი თავი და თქვენი პარტიებიც!..

ჰარლო რა იყო, გიგო, რას შემოგვწყერი?

ზიგო იმას ჩემო გაზაფხულის ყვავილო, რომ მაგითი ლაყბობის გამო თავი ამტკიცდა... დღევანდელი ჩვენი შეყრილობას მიზანი მხიარულად დროს გატარება იყო, მგონი, და არა განყენებულ. საგნებზე საუბარი. რუ-

სეთშიაც მეყოფა მაგაზე თავის მტერევა, ეხლა კი სიმღერა და მხიარულება ყმაწვილებო! Къ дьяволу всѣ ваши споры! გაუმარჯოს ყოვლად მოწყალე ბახუს და მის ერთგულს მხევალს გიგოს!..

ყველანი იცოცხლე, იცოცხლე გიგო!

გიგო ღენტორ! თედოს სიტყვებს ყურადღებას ნუ მიაქცევ... წელან შენ კი არ გედავებოდა—პატარა რეპეტიციას აკეაებდა. აი, ტფილისში ჩავადა იქ დასკირდება... მაგ ლაყბობას ისე ვერ მოიშლის, როგორც მე წითელ ნუნუას ტრფობას.

თედო (მხიარულად გიგოს) ძალიან გაწუხებენ?

გიგო შემაწუხებენ—გაგაფრენ! მე შენ გეტყვი და გული არ დამწყდეს... ერთს რამეში მართალი ხარ, ღენტორ. გადავგვარდით. სად, როდის გინახავს, რომ ქართველი სუფრას მოჯდომოდეს და მრავალ-ჟამიერი არ ეთქვას. ჩვენ მრავალ-ჟამიერს ცხრა მთას იქით ციმბირშიაც კი მღერაიან „მალ-ჟრალი“-ო და ჩვენ კი ღღევანდელი ჩვენი ქეიფი ისე დავამთავრეთ, რომ ერთხელაც არ გვიმღერია... აბა, მაგარი ბანი! (მღერის მზავალ-ჟამიერს, სხვებიც ეხმარებიან. ამ დროს კულისებიდან სუკრებიც გამოჩნდება და მათკენ გამოსწყვს. მისი მოსვლა საერთო სიხარულს იწვევს).

ზურაბ კამპანიას გაუმარჯოს!

ყველანი შენც გაგიმარჯოს, ზურაბ!

გიგო აბა, ზურაბ, შემოგვიერთდი! გვიამბე როგორ გაჩნდი?

ზურაბ ბათომისაკენ მივეშურებოდი, მაგრამ როდესაც მატარებელი თქვენს სადგურს მიუახლოვდა მომაგონდით ყველანი და საშინლად მომწყურდა თქვენი ნახვა. როგორც ხედავთ ნატერა ავისრულე. ხვალ ისევ გავემგზავრები ბათომისაკენ. (ვარდოს გადახედავს, რომელიც ძალზე ჭკვლავს და სცდილობს როგორმე თავი შეიკავოს).

ღენტორ განა ღირდა ერთის დღით ჩამოსვლა! შენ ყველასათვის მეტად სასურველი სტუმარი ხარ და ასე ადვილად ვერ შეგვღვეით. ერთი კვირის განმავლობაში ჩვენი ტყვე უნდა იქნე.

ზურაბ დიდის სიამოვნებით, მაგრამ რა ექნა, რომ გარემოება ხელს არ მიწყობს. ხვალ უეჭველად უნდა წავიდე... ესეც რომ არ იყოს, თქვენი კრებულიც იშლება მგონი ხვალიდან, რადგან აგვისტო იწურება. (წეებით) და ჩვენთან მარტო აბა რა გაგაჩერებთ, არა ზურაბ?

ვარდო
ზურაბ მერწმუნეთ ჩემთვის მეტად სასიამოვნოა თქვენთან ყოფნა, მაგრამ ისეთი საქმე მაქვს დაკისრებული, რომ აუცილებლად მოითხოვს პირადს დასწრებას.

გიგო ხალხნო! რას ეპატიეებით! სურს—დარჩება, არა—წავა! მისი ნებისა და ქეიფის საქმეა. მაგრამ დღეს ხომ ჩვენთან არის და ერთი კარგათ მოულობინოთ. სიტყვა შენ გეკუთვნის ზურაბ!

ზურაბ სიტყვის რა მოგახსენოთ და ახალს ამბავს კი სიამოვნებით გაუწყებთ: წარსულს კვირას ტფილისში დავესწარი სალიტერატურო დილას. სხვათა შორის მოვისმინე ჩვენში კარგად ცნობილ კრიტიკოსის სიტყვა, რომელიც დაახლოვებით ასე დააბოლოვა მან: „ამ უამად ქართველობას ორი საბოლოო მიზანი უნდა ჰქონდეს:—პირველი—ეროვნული თავისუფლება, მეორე—ტერიტორიის დაცვა... დედა შეერთოს ცოლად, ვინც მშობელ მიწის ერთს მტკაველს მაინც გაჰყიდის უცხო ხალხზე“-ო. და, იცით რა მოხდა? მაყურებელი საზოგადოება ფეხზე წამოიქრა და ლექტორს ნამდვილი ოვაცია გაუმართა. რასაკვირველია, ლექტორის მიერ წარმოთქმული სიტყვები როდი გამოიწვევდნენ ასეთს მხურვალე ტაშის ცემას, რომ იქ გატარებულს აზრს თვით ხალხში არ ჰქონდეს ნიადაგი შემზადებული... ამ ნიადაგზე მომუშავენი, როგორც სჩანს, მარტონი არა ვყოფილვართ და მის აუცილებლობას საყოველთაოდ განიცდიან უკვე. ეს გარემოება კი მომასწავებელია იმის, რომ აღმოსავლეთით მალე აღმოხდება მზე და ნათელი დღე დაგვიდგება...

გიგო შენს სიტყვას კარგი სიმღერა შეჰფერის (ვარდოს წინ დაჩქებს და ისე გაუწვდის გიტარას). ყვავილო აღმოსავლეთისავე! გააპე ეგ შენი ბაგე ლალი და მათგან გადმონადენ ჰანგთა ბგერით დაატკბე ჩვენი ყურთა სმენა!

თედო და სხვები გთხოვთ, გთხოვთ ვარდო!

ვარდო კარგი, თანახმა ვარ, მხოლოდ ერთის პირობით: აი, იქ განმარტოებით დაეჯდები ხის ძირას და ისე ვიმღერებ.

თედო იყოს ნება შენი, ასულო იფეთაისა!..

ვარდო (აიღებს გიტარას ჩამოჯდება ხის ძირას და მღერის).

უცხო სევდის სამოსელში მე გავხვიე შენი სახე

მოციმციმე, სხივთა მფენი

და მოვქარგე ზედ ოცნებით ჩვენი ქვეყნის სივალახე,

მწარ ბედისგან მონაძღვენი...

წარსულ დროთ სვლა—უამჟური, აწმყო—სევდით განაწონი,
გარს ჩამქრალი ქვეყნის კერა,

მშობელ ერის მწარე მოთქმა, მწარე კვნესა დასალონი,
წინ—საეკვო ბედის წერა .

ოცნებით ქმნილს შენს სახეზე, როს ვქარგავდი ბედშავ ერის
მწარე ამბავს, მწარე ხანას,
სული ჩემი სევდით ძრწოდა, სევდით სავსე გიგალობდა
გულის მომწყველელს სულთათანას.

პარღო (სიმღერის შემდეგ ერთხანად გარინდებული 'სის. ყურადღებას არ აქცევს მეგობრების ტაშსა და ვაშს ძხილს. შემდეგ ადგება და მიუბრუნდება ზურაბს)—
ეს ლექსი თქვენ გეკუთვნით ზურაბ! ხშირად ჩაუფიქრებიათ მის შინაარსს, მაგრამ ეხლა, სიმღერის დროს უეცრად გამიელვა თავში ერთმა აზრმა, რომელიც მინდა გაგიზიაროთ ყველას... ტიქა მომაწოდე, გიგო! (გიგო ჭიქას აწვდის) მეგობრებო! მე წარმოდგენილი მაქვს ის ზემთაგონებით სავსე წუთები, როდესაც ზურაბი ამ ლექსს სთხზავდა... შემოდგომის ბნელი ღამე, ცაზედ არც მთვარე, არც ერთი ვარსკვლავი... მთელს მიდამოს შავი ძაძა ჰხურავს... შემოდგომის ბნელს ღამეში მგოსნის სულიც უნებლიედ ეხვევა წყვილიად ღამის წამოსასხამში და მთელი მისი არსება თან და თან იმსკვალება იქვთა ისრებით... დაბეჩავებულ ერის შვილს მხოლოდ ერთი სატრფო ჰყავს, სატრფო—სამშობლო და მისი აზრიც მხოლოდ ამ საგნის გარშემო ტრიალებს... ის ნათლად ჰხედავს საყვარელ სატრფოს ტანჯულს სახეს, რომელზედაც აღბეჭდილია წარსულისა და დღევანდელ გარდამავალ ხანის დღეთა სვლის მთელი ტრაგედია!... ოცნებით ქმნილ სატრფოს სახის ცხად საყოფად მგოსანი ხელს ჰკიდებს კალამს და ხორც სხმულ, ქვეყნად მავალ მიწიერ არსების სახეზე აღბეჭდავს განცდილს სურათს... ეს მიწიერი არსება ქალია, რომელიც შემოდგომის ბნელს ღამეში მგოსნის სულს უეცრად ეუფლა და სატრფო—სამშობლოსთან ერთად განსახიერდა მის სევდით მოცულს ლექსში. მაგრამ სად, რომელ ზღაპრულ მხარეს ჰპოვა მგოსანმა ამ მიწიერ ქალის სახე? თანამედროვე საქართველოში ის ვერ იპოვიდა ასეთს ქალს, რადგან დღეს ქართველი ქალი ყოველად უსახო ქმნილებაა და, მაშასადამე, მგოსნის სევდით განაწონი ფიქრიც ვერ შეჩერდებოდა მაზე. . სჩანს ასეთი ქალი მან მხოლოდ ოცნების სამთავროში ჰპოვა და საკუთარ ფანტაზიის ძალით რეალ ქმნილებად წარმოგვიდგინა იგი. . ჩემის მხრივ გულწრფელად ვუსურვებ თქვენს მუხას, ზურაბ, თვით სინამდვილეში, ჩვენს ყოველ დღიურ

დღეთა სვლაში ებოვოს ისეთი ქალი, რომელიც ღირსი იქნება იმის, რომ მაზედ აღიბეჭდოს სატრფო—სამშობლოს სევდიანი სახე...

თელო ბიქოს! ვარდოს დამიხედეთ! რა ლამაზი სიტყვა წარმოსთქვა! ღენტორ, რას იტყვი, ვარდოსთანა ქალებს რა ადგილი აქვთ ცხოვრებაში მიჩენილი?

ღენტორ შენ ხუმრობ, მაგრამ მე მაინც გიპასუხებ: ოჯახი და საკუთარი კერა!..

თელო მე კი, სულო ცოდვილო, მგონია, რომ მათი ადგილი მხოლოდ ციხეშია. ჩვენს უცნაურობით საესე მხარეში ასეთი ბოლო ჩვეულებრივი მოვლენაა. იცოცხლე, ვარდო! ოხ, ჰგრძნობს ჩემი წაწყმედილი სული, რომ ჩემთან ერთად მალე მოგიხდება შორეულ ციმბირისაკენ გამგზავრება...

ღენტორ საციმბიროთ შენთვის უკვე გაქედლია ბორკილები... ვარდოს იქ რა უნდა?

თელო ვარდოს მხურვალე ნერვებისათვის საჭიროა ცივი ჰავა... ბევრი მხურვალე გოგრა გაუყინავს იქაურს ჰავას... რას იტყვი, ღენტორ, ჩემთვის ხომ არ შეგშურდებოდა ციმბირი?

ღენტორ რომ შემეძლოს ხვალვე აგაბარებდი აქედან და იქ გადაგასახლებდი. შენი ჭკუის ხალხსაც თან გამოგაყოლებდი სიამოვნებით...

თელო რა კი ასეა, მაშ იცოდე: მათს რიცხვში ვარდოც მოჰყებოდა თან, რადგან ჩვენ ერთის ხილამა ვართ გამოქრილი. (ამ ღაპარაკის დროს სცენის სიღრმეში გამოჩნდებიან მობურთაყენი, რომელნიც სიმღერა გუგუნით ეწვიან ბურთის ლელსაკენ. გიგო გაიწევეს მათკენ და ხმა მადლა დაჭკივლებს).

ზიგო „გავარდა ბურთი, გაშა გურული“!—აბა ვის გინდათ ბურთაობა მომყევით! (გადის).

თელო რაღა მარტო მიდიხარ, ჩვენც ვიბურთავებთ! (გადის, სხვებიც მიჭეკებიან. სცენაზე რჩებიან ვარდო და ზურაბი. მათი დიალოგის დროს ხან გამოშვებით გამოჩნდება ღენტორი, რომელიც შეუმჩნევლად ადევნებს თვალებს შემდეგს სცენას).

ზურაბ (მიუახლოვდება ვარდოს. თვალებში შეჭყურებს) ძლივს მარტონი დავრჩით!.. თქვენთან ბევრი რამ მაქვს სალაპარაკო, მაგრამ ჯერ ნება მიბოძეთ თქვენი ლამაზი სიტყვის პასუხად მადლობა მოგახსენოთ... ნუ მიწყენთ, ვარდო, მაგრამ გულწრფელად უნდა აღვიარო, რომ დღემდე ქართველ ქალში მე მხოლოდ ისეთს არსებას ვხედავდი, რომელსაც ვიწრო ოჯახურ ინტერესებისა და შაბლონურ ქველ-მოქმედების გარდა სხვა არაფერი იზიდავს ამ ქვეყნად... მაგრამ დღეს დავრწმუნდი, რომ...

- ვარდო** (გააწვევებინებს) ქართველ ქალშიაც ღვივის საყოველთაო, საზოგადოებრივი ზრახვები და ვიწრო, ვგოისტურ „მე“-ს გარდა სხვა რამეც აინტერესებს, არა?!..
- ზურაბ** დიახ, ვარდო! და ეს ისეთი სასიამოვნო ამბავია ჩემთვის, რომ მეტის სიხარულით მზად ვარ ცას ვეწიო!
- ვარდო** მაგრამ ასეთი ადამიანი ცხოვრების გზაზე რომ შეგხვედროდათ, თქვენ არ გაუწვდით ხელს...
- ზურაბ** (გააწვევებინებს) ღვთის გულისათვის, ვარდო, ნურას ამბობთ ეხლა ამ საგნის შესახებ... სხვა, უფრო მოხერხებულს დროს გაუზიაროთ ერთმანეთს ჩვენი გულის ნადები...
- ვარდო** ვისი გერიდებათ? ან რატომ გინდათ საშემდეგოთ გადასდოთ ჩვენი საუბარი?.. მე არ ვიცი როდის გნახავთ კიდევ... მიიღეთ თუ არა ჩემი წერილი?
- ზურაბ** მივიღე... გამოგიტყდებით ძალიან ჩამაფიქრა...
- ვარდო** მაგრამ პასუხის ღირსად მაინც არ გამხადეთ... თქვენ, ალბად, გეუცხოვათ, რომ პირველმა მე შემოგბედეთ და გაბედულად გითხარით, თუ რა ხართ თქვენ ჩემთვის... (მწაწე დიმილით) თქმა არ უნდა, გაგიკვირდებოდათ ახალგაზდა ქალისაგან ასეთი კადნიერება... ვინ იცის, შეიძლება ჟინიან ზავშვის უბრალო ცელქობათ ჩასთვალეთ ჩემი აღსარება და ამიტომაც არ გამეციოთ პასუხი...
- ზურაბ** თქვენ სცდებით, ვარდო! ჩემს სიცოცხლეში არ მითქვამს ტყუილი, დღეს კი ჩემდა უნებურად, ვიცრუე... მე პირდაპირ თქვენთან მოვეშურებოდი, ჩემი მგზავრობაც აქ უნდა შეწყვეტილიყო.
- ვარდო** (სუფს ძღიფს იღებს) განაგრძეთ... მე ყურს გიგდებთ...
- ზურაბ** მე მივიღე თქვენი წერილი; იგი არც ისე მოულოდნელი იყო ჩემთვის, განსაკუთრებით იმ დღის შემდეგ, როდესაც ქისა მივიღე თქვენგან საჩუქრად... მაშინ ბევრი რამ ამოვიკითხე თქვენს თვალეში... თქვენი წერილი მხოლოდ დადასტურება იყო ჩემში აღძრულ იქვების... ამ იქვებმა ბევრი რამ ახალი წარმოშვეს ჩემში, ბევრს რამეზე დამაფიქრეს უნებურად...
- ვარდო** ღვთის გულისათვის ზურაბ ოღონდ სრული სიმართლე მითხარით, ნურას დამიძალავთ!
- ზურაბ** თქვენა მწერთ: როგორც ქალი უნებურად ვგრძნობ, რომ სრულიად უმნიშვნელო არსება არ უნდა ვიყო თქვენთვის. მართალი ხართ, ვარ-

დო! იქ სიტყვა მეტი იყო, სადაც გრძნობა მეტყველებდა... მერწმუნეთ, მე ანგარიშს ვუწვევდი თქვენს გრძნობას და, რაღა დაგიმალოთ, მეც თქვენის ცეცხლით ვიწვებოდი... ეს უცნაური გრძნობა მეც მეუფლა და მისი სასწაულთ მომქმედი ძალა მეც განვიცადე... მაგრამ

ვარდო (ძალზე ადღვლებული) მაგრამ რა ზურაბ?

ზურაბ მაგრამ... ხანგრძლივი არ იყო ჩემზე მისი ჯადოსნური ზედგავლენა... მე მოვიხმე მთელი ჩემი ზნეობრივი ძალა, ცივი გონება და მათის შემწეობით შევეცადე აზობოქრებულ ცეცხლის შენელებას... მიზანს ნახევრად მივახწიე...

ვარდო (მწარედ) ბედნიერო! ამაყობთ კიდევ, რომ შესძელით ცეცხლის ჩაქრობა?! სხვები ცეცხლს განგებ აღვივებენ, თქვენ კი ძალათ ჩააქრეთ იგი, რატომ ზურაბ!..

ზურაბ ცეცხლი ჩავაქრე, ვარდო, მაგრამ, კერა არ გამიცვივებია... ასე მოვიქეცი იმიტომ, რომ სხვანაირად არ შემეძლო მოქცევა... მარტო გულის თქმას ვერ ავყვებოდი, საჭირო იყო გონებისთვისაც დამეგლოყური...

ვარდო და ცივმა გონებამ გიკარნახათ...

ზურაბ ისე მოვქცეულიყავი, როგორც ეხლა ვიქცევი... დამიგდეთ ყური, ვარდო. ბავშვი არა ხართ და ადვილად მიხვდებით რითი ვსელმძღვანელობ, როდესაც ასე დაჟინებით ვიღებ ხელს პირად ბედნიერებაზე... თქვენც კარგათ იცით, რომ მე არ ვეკუთვნი ჩემს თავს... მაპატიეთ, რომ ჩემს თავზე მევე ვლაპარაკობ ასე, მაგრამ გარემოება მაიძულებს ამას... არ ვიცი დიდია თუ პატალა ის მიზანი, რომელსაც ვემსახურები, მაგრამ დღეს-დღეობით კი მთელი ჩემი არსება ამ მიზანს ეკუთვნის მხოლოდ. როდესაც პირველად ვიგრძენი ჩემს გულში თქვენდამი ამოძრავებული თბილი ნეტარი გრძნობა — შიშმა შემიპყრო, ვარდო... ამიერიდან ჩემი გული ორად უნდა გაყოფილიყო, ორ ღმერთისათვის უნდა მეცა თავყვანი და ამ ორში ერთ-ერთისათვის უპირატესობა უნდა მიმენიჭებინა...

ვარდო და განა, ზურაბ, მე გთხოვდით, რომ თქვენს წმინდათა-წმინდაზე აგელოთ ხელი და ჩემთვის გენაცვლებინათ იგი? ასეთს მსხვერპლს ვერც ერთი ქალი ვერ მოგთხოვდათ, ზურაბ!..

ზურაბ სამწუხაროდ ეს ასე იქნებოდა, რადგან სიყვარული შეუბრალებელი ჯალათია, რომელიც მსხვერპლით საზრდოობს მხოლოდ... სადაც სიყვარულია — იქ მონობაა და სადაც ეს უკანასკნელი არსებობს — იქ პი-

როვნების თავისუფლებასაც ფრთები აქვს შეკვეცილი. სიყვარულში ერთი მხარე უეჭველად მსხვერპლად უნდა შეეწიროს მეორის ნების ყოფას და სურვილებს. წინააღმდეგს შემთხვევაში ჰარმონია დაირღვევა და ნამდვილი ჯოჯოხეთი დატრიალდება იქ, სადაც თითქოს ბედნიერებას უნდა ჰქონდეს ადგილი... თანამედროვე ოჯახი ქაობია, სადაც პიროვნება უნებლიედ იფლება ყოველ დღიურ წვრილმან ინტერესებში და შეუმჩნეველად ჰკარგავს თავის ნამდვილს სახეს. საბუთი? ასი და ათასი, მიმოიხედეთ ირგვლივ და თქვენ დარწმუნდებით ჩემს სიმართლეში. განა არ გიკვირთ, რომ ახალგაზდა, მოძრავი, მოქმედებას მოწყურებული პიროვნება, როგორც კი შემოდგამს ცხოვრებაში ფეხს, უმეტეს შემთხვევაში მაინც, ერთბაშად ჰქრება ცხოვრების ზედა პირისაგან და მის დღეთა სვლაში ყოველად უმნიშვნელო მაჩანჩალა ხდება? რა ჰქვია იმ ვეშაპს, რომელიც ასეთს სასწაულს ახდენს და ასე ჰბორკავს ადამიანის ნებას, შემოქმედებას?—ოჯახი!.. ოჯახია ის ვეშაპი, რომელიც პიროვნებისაგან მძლავრად მოითხოვს თუ მთელი ძალის არა ორი მესამედის დახარჯვას მაინც... მთლიანი პიროვნება ვერ შეურიგდება საკუთარ „მე“-ს დანაწილებას, ორად გაყოფას. ის ან გაჰქრება სრულიად და უბრძოლველად დამორჩილდება ცხოვრებას და ან სათავეში მოექცევა მას... მე არ მინდა ვისიმე მონად გავხდე, არც ის მინდა, რომ მონად გავიხადო ვინმე... მე მწყურიან სხვა გვარი მოქმედება, მწყურიან ხალხში მუშაობა და ეს წყურვილი იმდენად მძლავრია ჩემში, რომ სხვა ყოველივე ვიწრო პირადული არ არსებობს ჩემთვის...

პარღო

გმადლობთ ზურაბ! სხვა გვარ პასუხს მე არც მოველოდი თქვენგან... თქვენ მაჩაკაცი ხართ და ამიტომაც შესძელით ასე ადვილად საკუთარ გრძნობის წინააღმდეგ გალაშქრება... (ცრემლ მარეული) მაგრამ რა უნდა ექნა მე? მე არ შემიძლიან ასე ადვილად დაგივიწყოთ...

ზურაბ

თქვენ სცდებით, ვარღო! მე სრულებით არ ვცდილვარ თქვენს დავიწყებას... პირიქით, მე გადავშალე ჩემი ცხოვრების წიგნი და წარუშლელის ასოებით აღვბეჭდე იქ ჩემი სიყვარულის თქვენდამი მოთხრობა... (შიუასლოვდება ვარდოს და ორივე ხელებს დაუჭერს) როდესაც გამიქირდება ცხოვრებაში მე მივმართავ ამ წიგნს, გადავშლი, სათითაოდ გადავფურცლავ, გადავიკითხავ ყოველივე სტრიქონს და იქ ვიპოვნი იმ ძალას, რომელიც კვლავ შემადლებინებს გარემოების წინააღმდეგ გამკლავებას... ნუ დაეცემით სულით... გამაგრდით... ცხოვრება მარ-

ტო პირად ბედნიერების სურვილით არ განისაზღვრება... ასპარეზი დილია...

ვარდო (ყრუად) არ ვიცი რა მემართება... მუხლთ მეკეცება... ღმერთო ჩემო... ეს ხომ სისუსტის ნიშანია! მე არ მინდა ასე დაუძლურებულ, სუსტ არსებათ მიხილოთ, ზურაბ! წადით, დამტოვეთ მარტო... ცოტა ხნის შემდეგ შეგიძლიათ ისევ მიხახლოთ...

ზურაბ თქვენი სურვილი კანონია ჩემთვის... (დიდხანს უყურებს ავალებში, შემდეგ ვარდოს ხელს ჩელა მიიტანს ტუჩთან და გრძნობით დაეკონება. ორივეს ურყოლა აიტანს და გარინდებული დგანან. პირველად გონს ზურაბი მოვა და გაეშვებიან ქალს). მივიღივარ, მაგრამ ჩემი გრძნობა და გონება თქვენთან რჩება, ვარდო!.. რაღაც წინად გრძნობა თითქოს მეუბნება, რომ ჩვენ სამუდამოთ ვშორდებით ერთმანეთს... მაგრამ ეს, სულ ერთია! გამაგრდით, ვარდო! ეხლა კი მშვიდობით! (მიდის).

ვარდო მშვი... დობით... ზურაბ! (თვალთაგან ცრემლები ჩამოსცვივა, რომელიც შემდეგ ტირილათ შეეცვლება. ზურაბის გასვლისთანავე დენტორი წამოვა წინ ავანსცენისაკენ და ვარდოს ზირდაზირ დადგება. ატრემლებულ ქალს ხელს გაუწვდის და ხელა მიიკრავს გულთან. ქალიც ნებდება და პირველ ხანებში ქვითინებს დენტორის შეკრდ'სე თავდაუდობილი).

ლენტორ კმარა, ვარდო! დაწყნარდი! გეყოფა ტირილი!

ვარდო შენ, შენ ხარ ღენტორ!? ეხლაც ისე, როგორც მაშან...

ლენტორ მე ვარ, ვარდო, შენი აჩრდილი, შენგან უარყოფილი, მაგრამ მაინც შენი ერთგული თანამგზავრი...; კმარა ცრემლები... დაკარგულს ბედნიერებაზე ტირილი რას გარგებს... (ვარდოს ტირილი სიცილათ შეეცვლება, დენტორი ვერ მიხვდება ამ ცვლილების მიზეზს) აი, ასე, გაიღიმე, გაიცინე და მომავალ ცხოვრებასაც ღიმილით შეეგებე...

ვარდო ცრემლ ნარევი ღიმილით არა?! ვაი ასეთს ღიმილს!.. არა, ღენტორ, შენ ვერ გაიგებ ჩემს ეხლანდელს მდგომარეობას...

ლენტორ სცდები! მე ყველაფერი კარგათ მესმის... მე ვიცი, რომ ზურაბსა და შენს შორის ყოველივე გათავდა უკვე... ეხლა ის წარსულს ეკუთვნის და შენი ცრემლები ამ წარსულზე უნაყოფო გლოვა არის მხოლოდ... ნურც ასე გაეტაცებიანები წუთიერ უბედურების გრძნობას... წარსულის ნანგრევებზე მომავალი შევექნათ.

ვარდო შენთან ერთად, ღენტორ!..

ლენტორ დიახ, ჩემთან ერთად, ვარდო! ზურაბმა თავის ვიწრო, ეგონსტურ „მე“-ს ანაცვალა შენი წმინდა სიყვარული. მე კი დიდი ხანია მსხვერპლად

შევეწირე ამ გრძნობას და მთელის ჩემის არსებით მზად ვარ გემსახურო მხოლოდ შენ... რაც ვერ გაიმეტა ზურაბმა შენთვის გულწრფელად მოგიძღვნი მე და ჩემს შენდამი სიყვარულს შეუძლებელს შევადლებინებ... ოღონდ მომენდე, ვარდო!..

ვარდო მოგენდო შენ... შენთან ერთად ვიყო!..

ლენტორ შენთვის გავაჩადებ ნამდვილს ოჯახურს კერას, მოგივლი როგორც თვალის ჩინს და ცხოვრების სიმძიმეს არც კი გაგრძნობინებ—მის ზედა პირზე გატარებ მარად...

ვარდო (გონს მოსული) და ამ ბედნიერებას შენ მოჰმანიჭებ მე?

ლენტორ დიახ, ჩემო ვარდო! გავბედავ და გეტყვი თამამად: სიტყვა ჩემი მუდამ შეეფერება საქმეს. მე სინამდვილის შეილი ვარ და გვირდები მხოლოდ იმას, რის შესრულებაც შესაძლოდ მიმაჩნია...

ვარდო და სანაცვლოდ ითხოვ ჩემგან...

ლენტორ მხოლოდ მეგობრულს გრძნობაზე აგებულს კავშირს, ვარდო...

ვარდო არა, ლენტორ!.. შენ რომ ანგარიშს უწევდე შენს თავს, მაშინ მიხედებოდი, რომ ჩვენი კავშირი ყოველად შეუძლებელია, რადგან ჩვენ მიერ არჩეული გზები მეტად განსხვავდებიან ერთი მეორისაგან... შენ გინდა ოჯახის კერას მიმაკრა და ჩემი სულიერი მოთხოვნილებანი ამ ვიწრო მცნებით შემოფარგლო, მაშინ როდესაც, ლენტორ, სხვა რამ მწადია მე, სხვა რამ სწყურია ჩემს სულს, სხვა გზას ვეძებ მე...

ლენტორ და შენ დარწმუნებული ხარ, რომ გზა იგი მიგიყვანს შენ იმ ალთქმულ მხარის სამთავროში, სადაც ჰპოვებ ბედნიერებას?

ვარდო დიახ, ლენტორ!

ლენტორ მაშ იცოდე,—გზა იგი მეტად ეკლიანი და ბნელით მოცულია... და მის გაშუქებას ვერ შესძლებენ ვერც ზურაბები და ვერც ძმანი მისნი. მერწმუნე, ზურაბი თვალის მომჭრელი ფეიერვერკია მხოლოდ—მას შეუძლიან ერთის წუთით წითელ ზოლად გაველოს ბნელით მოცულს ცას და შემდეგ ისევ გაჰქრეს ღამის წყვედიღი ამ სოფლის დროებით სტუმარს საკუთარს თავზედაც გმართებს ფიქრი...

ვარდო (გატაცებით) და მეც ვფიქრობ, ლენტორ, რომ სხივნი ზურაბისანი ჩვენში აღვივებენ ნათელს გრძნობებს წინსვლისას, შემოქმედებისას, ბრძოლისას... და მეც მწყურიან განვიცადო ყოველივე ეს და, თუ საჭირო იქნება, დაე სიცოცხლე ჩემი მსხვერპლად შეეწიროს ამ ბრწყინვალე განცდებს... ამ გზაზედ შემდგარს ამიერიდან არც მე მაინტერესებს.

პირადი ბედნიერება და ჩვენი კავშირიც, ლენტორ, შეუძლებელი ხდება...

ლენტორ ნუ აჩქარდები, ვარდო, საკუთარის ხელით ნუ სჭრი იმ ტოტს, რომელზედაც შენ თვითონ ზიხარ!

ვარდო გამიგონია, კარგი მებაღე გამხმარს ტოტს ყოველთვის დროზე სჭრის, რომ თვით ხე გადაარჩინოს ხმობას... მეც ამ მებაღეს უნდა წავბაძო... ჩემს ძველს მეგობარს მხოლოდ ერთი რამ შემიძლია გითხრა: შენ მართალი ხარ—პირდათ მე და ზურაბი გავშორდით ერთმანეთს, მაგრამ ჩვენ მაინც ერთად ვიქნებით... თან და თან იზრდება მათი რაზმი და მსურველს ყოველთვის შეეძლება მივიდეს მათთან და მხარში ამოუდგეს...

ლენტორ (გრძნობით) მაშ წინ, ვარდო! შენი აჩრდილი არც ეხლა გიღალატებს და მარად თან გდევდეს იქნება! და როდესაც დადგება უამი, აჩრდილი იგი ჩემის სახით კვლავ წარსდგება შენს წინაშე და სიტყვა მომეცი, ვარდო, რომ ნაცად მეგობრის ხელი მაშინ მაინც არ დარჩება ჰაერში დაკიდებული...

ვარდო ისევ მომავლის იმედი ლენტორ?!

ლენტორ ღიახ, იმედი, ვარდო!.. (ამ სცენის დასასრულს კულისებში რაღაც გაუგებარი ხმაურობა იწყება, რომელიც თან და თან ძლიერდება. სცენაზე გამოჩნდება რამოდენიმე გლეხი, რომელნიც გარბაან და იძახიან: „არიქა, ჩქარა, ჰრბანგანდისტი დაიჭირეს ჩაფრებმა“. ვადაციმ ხმა აშკარად არღვევს ჰაერს—ზურაბი დაიჭირეს, ზურაბი!—გიგო, თედო და დანარჩენი შემობრბან გაფითრებულნი, არ იციან რაშია საქმე. შემოდის ჰირველი გლეხი).

პირ. გლეხი დავილუპეთ, თედო, წყეულმა ჩაფრებმა დაიჭირეს...

ვარდო (მოუთმენლად) ვინ, ვინ დაიჭირეს?

პირ. გლეხი ვინა და ჩვენი ზურა...

ვარდო და თედო რას ამბობ, პავლე, ხომ არ გაგიჟდი!

პირ. გლეხი გავგიჟდი რომელია! საქმე ასე იყო: ეკლესიას გასცილდა თუ არა ზურა, წინ შეეჩეხა სადგურიდან მომავალს პრისტავს, რომელსაც ოციოდე ჩაფარი ახლდა თან. შეჩვენებულმა დაინახა თუ არა ზურა, მაშინვე უბრძანა დაეჭირათ იგი, საწყალს ზურას უნდოდა უკან დაბრუნებულიყო, მაგრამ გვიანდა იყო—ჩაფრებმა თოფი მიუღირეს და ზურაც დანებდა.

თედო (ძალზე შეწყუხებული) მაინც ჩაუვარდა მაგ ძაღლებს ხელში! მორჩა და გათავდა—კატორლა არ აცდება, თუ არ ვუშველეთ რამე!

ვარდო მაშ, ზურა დაიჭირეს, არა! ზურა! რა მალე გაუმართლდა წინად გრძნობა!.. უღმობელს სინამდვილეს შეშურდა მისი ლამაზი სიცოცხლე... მე, მე ვარ დამნაშავე მის დაპატიმრებაში... მე ვაიძულე აქედან წასვლა... მე რომ არ მეთქვა, ის აქ იქნებოდა ჩვენთან, ვინმე გააფრთხილებდა და ასე ადვილა არ ჩაუვარდებოდა ხელში ჯალათებს... მეც შენთან მოვალ, ძვირფასო ზურაბ, და გავინაწილებ შენს ხვედრს... (სწრაფად წაიწვეს წინ, მაგრამ დონე უდალატებს, შედგება; გულზე ხეფს იტაცებს და ერთბაშად გაერთხობა შაფზე).

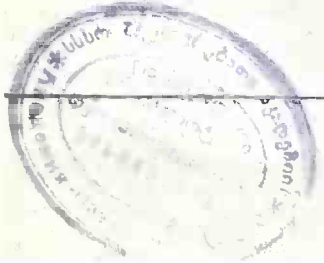
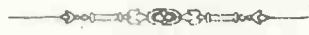
ლენტო ვარდო! ვარდო! არიქა წყალი! მოკვდა მგონი! ვაი ჩემს თავს! (წყავს აპყურებს. მაჯას უშინჯავს, თავს გულზე დაადებს) ღმერთო ჩემო, ცოცხალია, მგონი! ცოცხალი!..

თედო ოხ, ძაღლებო, ძაღლებო! როდემდის უნდა ითარეშოთ ასე ჩვენს არეზე?!

ფ ა რ დ ა

ბ ა ქ ო

1916 წელი—ბაილოვის ციხე

სარედაქციო კოლექცია:

ივ. გომართელი
ს. აბაშელი
ვარ. რუხაძე
არ. რუხაძე
ობოლი მუშა

1919 წ. დეკემბრიდან გამოდის უოფელ-თვიური სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი

„ც ი ს ა რ ტ ყ ე ლ ა“

გამოცემა რკინის გზის მუშა-მოსამსახურეთა პროფესიონალურ კავშირის ცენტრალურ გამგეობასთან არსებულ კულტურა-განათლების კომისიისა.

ყოველგვარ ჰირობების გასაგებად მსურველებმა უნდა მიმართონ ამავე კომისიას, — თბილისი, ელისაბედის ქუჩა, № 200.